

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OLLERUP HØJSKOLE.

ELEVFORENINGENS ÅRSSKRIFT.

1920.

Statens pædagogiske Studiesamling
København

AARSSKRIFT

FOR

OLLERUP HØJSKOLES ELEVFORENING

1920

ODENSE
ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE
1920

Statens pædagogiske Studiesamling
København

H

Breve fra Anton Nielsen.

(1875—1895).

Ved *Anders Gommesen.*

Det er efter Opfordring, og noget jeg gerne gør, at jeg fortsætter med Breve fra Anton Nielsen. For mig har dette Arbejde været „et Liv genoplevet i Erindringen“ og et kært Arbejde. For Anton Nielsens Venner og gamle Elever, der bedst vil kunne forstaa disse Breve, vil de være et Omrids, en Pennetegning af hans Skikkelse — og for de øvrige Læsere vil de maaske være en Spore til at tage hans „Fra Landet“, „Bondeliv“ eller andre Skildringer ned fra Hylden. For det er lovlig tidligt, at hans Navn eller Arbejde skulde gemmes under Glemselens Støv. Jeg blev ganske forskrækket, da en yngre Lærer, Seminarist, for kort Tid siden ved at se Bøgebjergs Medaillon af Anton N. hængende i min Stue, spurgte om, hvem det Billede forestillede; da jeg sagde ham det, saa han fremdeles spørgende paa mig, og paa mit Spørgsmaal, om han da ikke kendte Anton Nielsens „Fra Landet“, svarede han nej — saa gad jeg ikke længere fortsætte *den* Samtale. Det trøstede mig, at Arbejdsmanden, der forleden Dag pakkede mit Tøj ind til Bortflytning fra Sønderup til Hviding, ved at se den samme Medaillon fortalte, at han godt kendte Anton Nielsens Fortællinger.

— — — Saa gaa da ud, I gamle, falmede Breve, og fortæl om en Mand med et stort Hjerte, og om hvem jeg siger som Mathias Claudius om sin Fader:

„Han var en god Mand — og mig var han mere.“

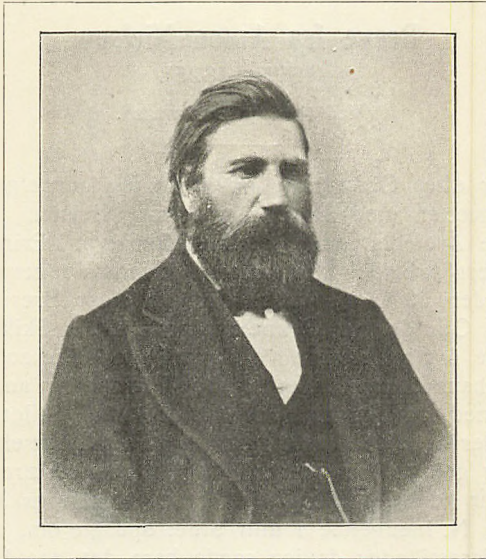
I September 1920.

A. G.

Under min Soldatertid i København skrev han:

28. Januar 1876.

Kære Anders! Det er ikke rigtig godt med os her, for nu har Moder lagt sig til Sengs, og hun har alt ligget en halv Sned Dage, og hun rejser sig vist aldrig mere

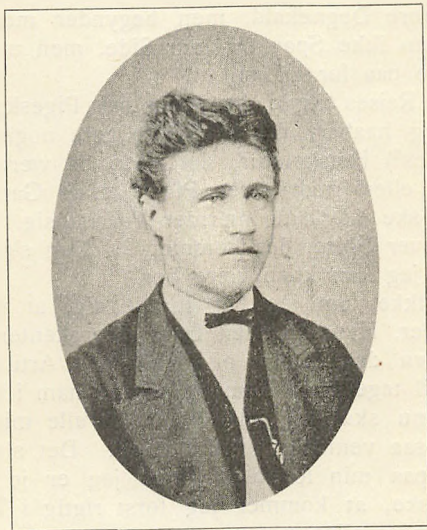

Anton Nielsen.

og har næppe ret mange Dage igen. Hun er nu yderlig svag, kan intet spise og kan næsten ikke trække Aanden. Vi tør ikke længer haabe paa nogen Bedring, men kun paa, at hun snart maa slippe herfra. Fader plejer hende med stor Omhu og lider meget ved det. Han faar kun daarlig Nattero og er ogsaa nedtrykt; det er strengt for ham at være Sygevogter, men vi hjælper ham med, hvad vi kan. Nej, nu faar du vist aldrig Moder at se mere, kære Anders, det skulde være et Mirakel. Hun er dog temmelig taalmodig, skønt hun bliver ringere Dag for Dag. Hun kan næsten ikke tale og kun daarligt høre. Gud give snart en Forandring, det er sørgeligt, som det er. Jeg maa altid gaa grædende fra hende. — — — Jeg kan ikke

skrive mere. Jeg sidder herinde hos mine Forældre, jeg skal løse Fader af, men jeg kan ikke samle mine Tanker, naar jeg hører Moder klage sig. Hver Aften, naar jeg siger god Nat til hende, er jeg bange for, at det skal blive den sidste. Trange Tider langsomt skrider.

Kl. 8 Aften. Moder har haft det roligere i den sidste halve Time, men det skal vel være knapt, at hun lever

Anders Gommesen.

Natten over. Hun taler lidt vildt imellem. Men hun er ellers gudhengiven. — Nu Farvel kære Anders, jeg kan ikke gøre det bedre i Dag.

Din tro Ven

Anton Nielsen.

16. Marts 1876.

Kære Anders! Det er en stor Lettelse for mig, at jeg maa skrive lige saa galt, jeg vil, naar jeg skriver til dig, og nu begynder jeg da paa et Afskedsbrev. Nu har jeg næsten ikke andet end Rejsen i Hovedet, dog kan jeg endnu samle mine Tanker, naar jeg skal. Jeg kan ikke komme til København og sige Farvel til mine kære Dreng, for jeg rejser fra Korsør til Kiel. Du titter vel herover til det lille Skerninge, naar du bliver færdig med dit Sol-

datervæsen. Jeg har bygget det Luftkastel, at du skal være min Eftermand her paa Højskolen, naar jeg er slidt op. Jeg ved ingen, som jeg vilde hellere have dertil, og det er da ogsaa en Gerning, som du har Lyst til¹⁾). Maaske jeg kan efterlade Skolen i en god Forfatning, det tegner jo næsten til det. Saa skulde jeg være Aftægtsmand. Men hvis jeg skulde dø i Udlandet, saa skulde du jo have fat noget før. Derfor er det meget godt, at du ikke trækker efter store Degnekald, men begynder med Friskole. Ja, det er nu ikke Spøg fra min Side, men noget jeg har tænkt længe paa før i Dag.

For min Rejses Skyld begynder saa Pigeskolen først i August. Jeg haaber, det skal ikke gøre noget Afbræk i din Kærestes²⁾ Højskoletur, det vilde da være sørgeligt. Det tegner ellers bedre med Piger denne Gang end forrige. Gud ske Lov, nu nærmer Vaaren sig, jeg er saa glad over hver Spire, der kommer. I Dag skinner Solen herind, saa jeg kan knap være her.

Jeg ved ikke, om jeg har fortalt dig, at en af mine bedste Venner, Hans Povlsen fra Faaborgkanten, kommer til København den 5. Maj og skal være Artillerist. Jeg haaber, I vil tage imod ham og optage ham i jert Vennelag. Aah, nu skal jeg snart bort fra alle mine Venner, det er dog saa vemodigt at skilles ad. Det slaar somme Tider ned paa min Rejselyst, men jeg er jo saadan et Rejssemenneske, at kommer jeg først rigtig i Turen, saa glemmer jeg jer allesammen.

Vi har vor Spøg med Fader, han kan nu aldrig passe Tiden, som du ved; naar han vil høre et Foredrag, saa kommer han gerne midt i det, og naar han selv skal holde Foredrag, saa er han undertiden henne i et eller andet Besøg. Saa faar han sine Dada, men det hjælper ikke, hans Opdragelse er forsømt, hvad det angaar, og nu er han for gammel. Vore Piger gør ham tit den Fornøjelse at sidde inde hos ham om Aftenen. Og naar der kan komme et fremmed Menneske, som vil ligge inde hos ham om Natten, saa er det da ogsaa en stor Glæde for ham. Tilsyneladende ser det ud til, at hverken han eller jeg

¹⁾ Ja — men selv om han senere byggede videre paa dette Luftslot og til en Tid fik mig til at drømme mig ind i det — det passede mig dog bedst at tage Plads mellem Børnene.

²⁾ Sofie Mejer fra Rerslev.

sørger stort over Moder, men vi har vore mørke Timer, som dog vil blive lysere og blidere. Det er værst for os at glemme, at hun maatte lide saa meget.

Nu synger Niels, saa skal jeg derind Kl. 4^{1/2}. Nu Farvel, min kære tro Dreng, og Tak for al din Kærlighed, jeg haaber der er mere Tid tilbage for os, men Kærligheden dør da aldrig. Men skulde jeg dø, ja da maa du være min Fader en Søn i mit Sted. Jeg har kun ham at testamentere bort. Faar jeg et bitte Farvel fra dig, da vil det glæde mig, der lever og dør som

din tro Ven *Anton Nielsen*.

Roma, d. 25. April 1876.

Kære Anders!

„Udi Øst og Vest og hvor jeg vanker
drømmer jeg om jer i Danmarks Land“,

ja, man skulde tro, jeg rejste bort for ret at komme til at tænke paa mine Venner. Det ny formaar ikke saadan at fængsle mig, at jeg kan glemme der, hvor mit Hjerte bor. Her i Rom er jeg næsten ligesaa hjemme som i København, men jeg vil dog være her i 14 Dage ialt for at sætte mig ind i det storstilede Liv, inden jeg skal syd paa, hvor jeg bliver mere ene, og hvor jeg hører, at Folket er mere vildt. Om Gud vil, rejser jeg paa Søndag til Napoli, derfra til Sicilien, og der skal jeg have Revolveren ladt i Lommen. Jeg rejste fra Hamborg til Nürnberg paa een Dag, der fandt vi allerede Foraaret, de fleste Træer var grønne. Det er en morsom gammel By, ligesom den staar uberørt af Tiden. Derfra til München, som er pragtfuld, men aldeles moderne. Der blev saa min Rejsekammerat, han blev Elev ved den botaniske Have, hvor de faar alt frit, saa nær som Føde og Klæder og Husly. Derfra rejste jeg til Venezia, det var en dejlig Tur paa Jernbanen over Tyrolerbjergene gennem Brennerpasset. Venezia, som jeg har drømt saa meget om, opfyldte dog for det meste mine Forventninger. Man bliver næsten ellers altid skuffet -- men det er en meget dyr By. For Resten kan man godt spadsere fra den ene Ende til den anden uden at bruge Gondoler, det er mest for Mageligheds Skyld. Derfra sejlede jeg med et engelsk Skib til Ancona og derfra med Jernbane hertil. Sejlturen var der ikke meget ved, da det regnede hele Dagen, men det var morsomt at være om Bord paa det vældige Skib;

det havde Besætning af lutter Malajer og Negere, der spiser kogt Ris 365 \times 3 om Aaret, tiere naar det er Skudaar. — Nu maa jeg ud og se Pavens Museum — — ja, nu har jeg været der, i det sextinske Kapel, men jeg blev ikke videre opløftet af det. Jeg er ikke klog nok til at forstaa Middelalderens Kunst, især Malerkunsten, den forekommer mig saa barnagtig, naar den har religiøse Emner. I det Hele taget: Natur og Folkeliv, det kan jeg forstaa og glædes ved alle Vegne. Derfor længes jeg saadan efter Napoli, saa jeg knap ved, hvor jeg skal holde det ud til Søndag. Naa, kære Anders, saa venter jeg en Beskrivelse om din Ferierejse i Paasken, om hvordan alt gik, hvad de syntes om din Kæreste paa Samsø, hvordan Abelson havde det, hvordan det gik Fader, om du saa Morten Madsen, om vi kan vente at faa din Sofie paa Skolen til Høst, det haaber jeg snart skulde være afgjort. — — Naa, Farvel, kære Anders, inderlig Tak for dit sidste Brev, det gjorde mig saa godt, jeg har gemt det imellem mine Helligdomme. Gud lønne dig for din Kærlighed og Trofasthed. Nu er jeg træt for denne Gang. Gud samle os igen med Glæde.

Din trofaste Ven

Anton Nielsen.

Sorrento, den 9. Maj 1876.

Kære, gode Ven! Jeg gik en Tid og ventede paa at høre fra mine kære Drengede derinde, men saa huskede jeg paa, at I kunde ikke skrive, da I ikke vidste, hvor jeg var. Saa skrev jeg, og saa fik jeg Brev. Jeg sad en Formiddag i Napoli i en Kafé og var allerede træt og mat, tænk, det var min Fødselsdag¹⁾. Jeg syntes ikke, jeg havde Kræfter til at gaa hen paa Posthuset for at høre om Breve, saa sendte jeg et Bud derhen. Langt om længe blev jeg da glædet ved, at han kom tilbage med 4 Breve fra dig, Peter Larsen, Jens Phillip og Rasmus Kusk. Jeg gav Budet $\frac{1}{2}$ Fr. af bare Glæde, og jeg satte mig hen i en Krog og begyndte at læse og græde. Folk gloede paa mig, men det brød jeg mig kun lidt om. Det var den største Glæde paa den Dag. Kort efter kom mit danske Selskab: cand. jur. Ancker med Moder og to Søstre (fra København). Jeg boede i samme Hus som de, og de havde faaet at vide, at det var min Fødselsdag. Den yngste

¹⁾ Den 5. Maj.

Frøken gav mig en smuk Blomsterkost, saa lejede vi en Vogn og kørte langs med Bugten, sejlede og kom ikke hjem før Aften, og da maatte de kære Breve frem igen. Det er umuligt for mig at undvære Breve fra Hjemmet, skønt de gør mig noget Bryderi undertiden. Nu jeg er her vilde det være nemt for mig at rejse til Capri og Amalfi, men da jeg har bedet flere Venner om at sende Breve til Messina, saa maa jeg nu dertil først. Det varer nu 10—12 Dage, inden jeg kommer der, saa dersom I kan skrive omtrent straks, da kan I skrive Messina poste restante; ellers er det sikrest at skrive til Napoli, hvis I skriver senere, for der kommer jeg flere Gange endnu. I Gaar var jeg til en storartet Fest i Castellamare. Der var et vældigt Panserskib, som løb af Stabelen. Hele Rheden var bedækket med Krigsskibe behængte med Flag og med bemandede Ræer, og der vrिमlede af Dampskibe og Baade med Musik og Tilskuere. Den Vej, Kongen skulde køre, var overalt prydet med Flagstænger med mange Flag, og paa Murene stod Plakater med Indskrift: „Victor Emanuel, Nationens Hæder.“ Det er en umaadelig livlig Scene, saadan en italiensk Folkefest, saa broget og saa støjende. Jeg har endnu ikke set „Nationens Hæder“, men kun hans røde Kuske. Hvad der gør mig noget fortrædelig, det er min Mave, som er vanskelig at holde i Orden; i Gaar gik jeg for meget i Varmen, i Dag er den urolig, men nu er jeg ikke saa bange for den, da jeg har Medicin med, som kan hjælpe; men jeg maa holde mig rolig — og saa faar jeg skrevet Breve. Kære Anders, dine Breve gør mig saa glad. Det var en dejlig Samsøtur, I havde, Fader er ogsaa meget fornøjet over den. Det var dejligt, kunde du komme til Rerslev¹⁾, de trænger til dig, og du kan faa nogen Indflydelse. — Der kommer nok mange Piger til Høst, din Sofie venter jeg bestemt, hende vilde jeg allernødigst undvære. — — — Hvor jeg længes efter jer alle, efter en Haand at trykke! I Aftes sluttede jeg Venskab med en italiensk Dreng, som hedder Salvatore; han er 13 Aar; hvis jeg rejste lige hjem, tror jeg, at jeg tog ham med, hvis jeg maatte. Jeg gav ham en Cigar, saa maatte jeg slaas med en Fisker, som vilde tage den fra ham, men hvor den Dreng dog kunde se mageløst

¹⁾ Som Friskolelærer, var der Tale om, men Tanken blev opgivet.

kærligt paa mig! Ja, jeg er meget dristig ved disse Italienere, men det er saa morsomt, og det er gaaet mig godt endnu. Folket elsker jeg alle Vegne, de elsker mig igen. Jeg har bestandig Eventyr. — Gud være med dig, *min Dreng*, nu faar du kun Navnet paa

din tro Ven

Anton Nielsen.

Anacapri, 14. Juni 1876.

Kære Anders! Nu skal jeg til at skrive de sidste Breve her paa Øen, for i Morgen rejser jeg om Gud vil til Napoli og saa videre fremad i smaa Ture til Tyrol, hvor jeg har tænkt at ville være nogle Dage i en Landsby. — Det er mærkeligt, at I kan saadan længes efter Lejren (ved Hald)¹⁾. Det maa være ligesom den gigtsvage Mand i Fritz Jürgensens Billeder; han blev oplivet derved, at der kom Klaverstemmer, det var dog altid en Forandring fra Frøken Jensens Musik. — — — Det gør mig ondt, at Søren Pedersens Søn har faaet andre Tanker og ikke vil paa Skolen til Vinter. Hvis du synes, du kender ham bedre end jeg, saa gør ham det Forslag, at jeg vil give ham 10 Rdl. og betale Rejsen paa Jernbane og Dampskib frem og tilbage, hvis han kan komme. Jeg kan jo ikke sikkert love ham noget et andet Aar. Men hvis du synes, at det ikke er værd, saa ti stille med det, og lad det gaa, som det vil.

Tak for de smaa danske Markblomster; det var kært at se de gamle Venner, jeg længes efter dem som efter alle andre Venner. Ja, du kan tro, jeg er glad i Dag, at jeg skal til at drage mod Nord. Hvis jeg skal nævne de to Ting, jeg savner mest herovre, saa skal jeg sige det med et Mundheld: „Kærlighed og Kildevand“. Den første Ting kan du vist let forstaa. Den anden Længsel har sin Grund i, at man ikke kan faa ordentlig Vand her i Landet, og vi fremmede tør heller aldrig drikke det ublandet. Jeg har ikke drukket eet Glas rent Vand, siden jeg kom herved, det er næsten Regnvand altsammen. Saasnart jeg kommer op over Alperne, saa faar jeg Kildevand, men Kærlighed, den faar jeg først i Danmark. Naa, min Dreng, det er mig kært, at du kender mig saa godt, at jeg ikke

¹⁾ Lejrturen glædede vi os til fremfor Opholdet i Garnisonen; tilmed dannede den Afslutningen af vor Soldatertjeneste.

kan blive mindre i dine Øjne, og da du holder af mig som jeg er, saa er jeg altsaa „stor“ nok til dig. Hvis I vil skrive mig til en Gang endnu, saa skriv Innsbruck poste restante. Maaske jeg faar det forfløjne Indfald at tage hjem over Hald og være en Dag der, men det er jo kun en flyvende Tanke; naar jeg kommer Hjemmet saa nær, saa maa jeg vel skynde mig dertil. Saa Farvel, kære Ven, velkommen til Vesterskerne, altid.

Din tro Ven

Anton Nielsen.

8. Juli 1876.

Min kære Dreng — — —! Ja, nu er jeg lykkelig og vel i mit kære Hjem, du kan dog aldrig tro, hvor her er yndigt. Ja, naar du slipper, maa du skynde dig at komme herover, det bliver nok ved at være kønt saa længe. Det er kedeligt, at du ikke før har ladet mig vide, at du kunde komme og hjælpe mig i Niels Johansens Fraværelse, for nu har jeg bestilt Hannibal Pedersen¹⁾, og saa kan jeg ikke uden at fornærme Manden sige ham Genbud. Men hvad gør det. Hovedsagen er jo, at du kommer over at se til mig i Højskolen, og det kan du jo alligevel. Jeg har, Gud være lovet, baade Mad og Seng til mine Dreng, naar de kommer at besøge mig, og dersom du undser dig ved det, saa skal jeg nok give dig noget at bestille, saa du kan gøre Gavn for Føden! — — — Er det sandt, at der er saa megen Tyfus i Lejren²⁾, saa hele Viborg er fuld af syge. Her gaar de gyseligeste Rygter herom, man siger, at Lejren af den Grund skal ophæves. Aviserne er beroligende, bare de ikke lyver. — — Din tro Ven

Anton Nielsen.

Medens jeg var Friskolelærer i Norup skrev han:

22. Septbr. 1876.

Kære Ven! Tak fordi du har været her saa længe. Det vilde have været strengt for mig at undvære dig i den Tid Niels var borte. — — Jeg har her i Skytteforeningen holdt et Foredrag over Folkevæbning, som vist smagte meget ilde i alle Højremændenes Mund. Men de maatte holde den Procession ut, ligesom Kejseren, da han mær-

¹⁾ Friskolelærer i V. Skerninge.

²⁾ Ved Hald.

kede, han var nøgen. — — Gaa op til Kapellanen i Østrup, Lassen hedder han, og hils ham fra mig. Det er et herligt Menneske. — —

16. Oktober 1876.

Kære Anders! Tænk, jeg var i Forgaars ude paa Sletten, omtrent to Mil fra Norup. Jeg var bedet om at være med at indvie en Friskole i Serup, Søndersø Sogn. Jeg holder ikke meget af at rejse saa langt i Skoletiden, men jeg turde ikke andet, da jeg skal have to Karle fra den By. Men det gør mig ondt, at jeg ikke lod dig det vide, det kunde dog have været muligt, at du kunde have gaaet derhen. Morten Eskesen fra Odense var min Følgesvend — — — hans Tale var umaadelig vidtløftig og tillige meget kedelig. Derimod var der en Friskolelærer, Hans Nielsen fra Stige, som vistnok har lidt Koldfeber, men som er en rigtig frisk og kvik Mand, og saa er der et uopslideligt Humør over ham. Du vil vist mere dig ved at gøre Bekendtskab med ham, som let kan ske. Hvordan ellers Mødet spændte af, det har du vel faaet at vide, hvis du ellers Dagen efter var i Jersore.

Jeg var saa heltmodig at gaa baade fra og til Sørup Station. Da jeg kom hjem i Gaar, var hele Huset fuldt af fremmede, som ventede paa mig. Endvidere havde Niels bestemt alle de smaa Børn til at møde ved min Hjemkomst for at faa Skilling. Nu kan du tænke dig, hvilken Tummel og Travlhed her var. Jeg var træt og svedt, men der var ingen Stol i Huset ubesat, og der var intet Øjeblik, hvori jeg kunde faa Ro. En halv Snes Breve laa og ventede paa mig, men jeg fik ikke læst dem før Klokkeren 10 om Aftenen, og jeg kom hjem Kl. 4. — — — Jeg stødes jævnlige af at høre Elever fra andre Skoler tale i velklingende Højskolefloskler. Det skal være mine Elevers største Ros, at de ikke taler andre Ord, end de som er født i deres eget Hjerter. Der er ikke noget, som oprører mig mere end den hule Floskeltale. — — — Sofie er den mest yndede og fremragende Elev af dem alle. I Gaar Aftes og en Gang før har jeg læst op dernede, og hun har været borte, det har været Søndage — men saa synes jeg næsten, at der slet ingen er, naar hun er borte. Ja, du kan rigtignok være glad og takke Gud. — — — Jeg er rigtig glad ved, at jeg har faaet dig herover til

Fyn, min store, dejlige Dreng. Det er ikke frit for, at mine Øjne bliver fugtige ved Tanken om dig, men det er af Glæde og Haab. Og Gud være lovet, som har ført os sammen, som forstaar at føre dem sammen, som kan glæde og styrke hverandre. Saa kan vi nok være modige og glade, om end med Taarer, naar vi tænker paa saadan en Fader. Farvel min Dreng.

Fra din tro Ven

Anton Nielsen.

22. Novbr. 1876.

Kære Anders! — — — Jeg har faaet Brev fra Sofie; hun skriver, at hun vil ogsaa herved til Julen sammen med dig. Hun skal være hjertelig velkommen, alle vi Husets Folk længes efter at se hende. Det var dog et dejligt Brev, hun skrev til mig, jeg maatte græde ved at læse det. Ja, det er en yndig Pige helt igennem; hun tænker ikke paa at skabe sig. — — — Det er nogle rædsomme Klodrianer, de Karle jeg har; de kan ikke høre, ikke synge og ikke skrive, og jeg kan ikke blive gode Venner med dem. Men det kommer vel. — — — Jeg skal sende dig en „Fra Landet“, som du kan have at læse op af ved dine Aftenmøder; andre Bøger af mine egne kan jeg vist ikke undvære, men det er da ogsaa en god Mundfuld, som vel forslaar i denne Vinter. Den sidste Historie, „De hellige“, er vel ikke værd at læse op, uden den Forklaring, at den har jeg skrevet paa et tidligere Standpunkt. De mange Eder og Banden, som jævnlig forekommer, maa vel for det meste helt springes over. — — — Jeg længes efter Jul og de Venner, som den fører med.

Din tro Ven

Anton Nielsen.

9. December 1876.

Kære Anders! Du kan faa mig til at græde, hvor naar du vil, men dog vist ikke uden at det koster dig Taarer selv. Saadanne Vers, som de, du skrev til mig, kan kun være født af et bevæget Hjerte, saadan skriver vi kun, naar det brænder inde i os. Gud være lovet, som har ført os sammen i Venskab og Kærlighed til vort Gavn og Glæde. Og det er saa rart, naar Venskabet viser sig saa livskraftigt, at det kan vokse Aar for Aar, at Legen kan gaa op i de graanende Dage. Jeg glæder mig til den stille

dejlige Jul, der vil samle Venner hos mig, der er saa tro og prøvede. Det gaar kun smaat med at faa Venner i Vinter; de kan nok lide mig, men der er ingen Fortrolighed endnu. Det kommer vel nok, det er da gaaet fremad, alt godt skal vente paa Guds Time. Her sender jeg dig den lille omtalte Bog¹⁾, den kom i Aftes. Det er en smuk lille Tingest, jeg haaber nok, den vil gaa og gøre Nytte. Jeg skal ikke have Honorar for den, jeg har ikke skrevet den for Pengenes Skyld. Derimod har jeg faaet en Mængde Frieksemplarer, og dem vil jeg dog ikke give hen allesammen, men sælge dem til gode Venner og Elever, saa jeg er da ikke saa aldeles ophøjet over jordiske Ting — men kun en ganske almindelig Pjalt. Hvis nogen skulde faa Lyst til Bogen, saa kan du skrive efter den hos mig. Vil du give Rørdam²⁾ det ene Eksemplar. Bogen indeholder, som du ser, kun Højskolens ABC, men der er ogsaa mange, som skal begynde der. Her er nu til Nyaar meldt alle de Elever ind, som vi kan rumme, saa der bliver ikke en ledig Plads hverken foroven eller forneden. — — — Saa Farvel, min Dreng. Jeg har faaet saadan en Kuld i denne milde Vinter, saa jeg er nær ved at tabe Taalmodigheden. Tænk, jeg kan hverken lugte eller smage Tobak — men jeg ryger alligevel. Kærlig Hilsen fra os alle.

Din tro Ven

Anton Nielsen.

14. Februar 1877.

— — — — Ja, kære-Anders, jeg tror ogsaa, at vi skal være sammen tilsidst, det kan vist ikke blive anderledes. Du er jo saadan gaaet ind i vor Familie og i vore Hjerter, du passer saa aldeles dertil, saa vi aldrig kan tænke, at du er en fremmed. Men jeg vilde jo helst have, at vi skulde bo *her* i en Samling, og at du kunde løse mig af, om Gud nu vil det saa. Du skal ikke tænke paa, hvordan du er, men hvordan du kan blive. Du skal tænke paa, at du med Guds Hjælp faar et stort Fortrin for mig, idet at du kan fremstille et lykkeligt Husliv for Eleverne. Der har jeg jo en Braad i Kødet, som altid vil nage, og mest saalænge, jeg er i den Stilling. At Guds Kraft fuldkommes i Skrøbelighed, det er min eneste Trøst. Det

¹⁾ „Brev til den danske Bonde.“

²⁾ Thomas Rørdam, Præst i Norup.

bliver nok ogsaa din, skønt paa en anden Maade. Du skriver, at du ikke godt kan fortælle om dig selv, for du er blevet stoppet en Gang, og det skal der meget til at forvinde. Hvordan du saaledes er bleven stoppet, vilde jeg gerne vide en Gang i en Fortælling eller i et Brev, om jeg maatte vide det.

Jeg har nu en Rejseskitse, som bliver trykt hos Tauber¹⁾, og en italiensk Fortælling, som bliver trykt i Nutiden. Jeg maa jo være om mig paa en skikkelig Maade, da jeg skal bruge mange Penge til Sommer til Byggeri, til Udenlandsrejse o. s. v. Men jeg tror, jeg kan naa det, selv om jeg ikke faar Stipendium af Ministeriet, som jeg søger. Jeg vil ogsaa søge Høstkursus i Fransk, inden jeg rejser til Frankrig. Men dersom nu vi ingen Finanslov faar af Rigsdagen, hvad saa? Ja, saa er det vist bedst jeg bliver hjemme og præker Oprør og synger Marseillaisen! — — — Saa Farvel, min kære Dreng, fra

din tro

Anton Nielsen.

7. April 1877.

— — — Jeg er nu saa ene her, og Huset er meget for stort. Vi har Maler og Svineri og Omflytning, naa, det hjælper da lidt, ligesom Klaverstemmeren virker oplivende i Modsætning til Frøkenens Musik. Jeg vilde gerne skrive lidt Historier, men jeg kan ikke. Ellers har jeg saa travlt med at tænke paa Finansvæsenet. Hvor jeg dog skulde slaa Penge ihjel, hvis jeg havde dem. Jeg vilde saa gerne holde Hest, jeg vilde have et nyt Klaver, opretstaaende, jeg vilde til Frankrig. Bygge, det skal jeg. Om jeg naar noget af det øvrige er uvist, det kan da undværes, maaske jeg har bedst af at undvære det, jeg er vistnok alt for hengiven til Nydelse af Vellevenet. — — — Ja, nu bygger jeg, gid nu Gud vilde bygge med og endnu i nogle Aar betro mig dette Arbejde, som trods min Skrøbelighed dog er min største Glæde. Men ske Guds Vilje! Naar jeg bare kan blive ved at sige „frisk og mildt Herre som du vil!“

Vi er alle i stor Spænding om, hvordan Kongen og Ministeriet vil. Det er usselt, at hele Landet skal lade sig sige af saadan en lille uvidende Flok, for de store og intelli-

¹⁾ „Sorø Amtstidende“.

gente er egentlig de mest uvidende om, hvad der kan gavne Folket. — — —

28. April 77.

Jeg var til Mødet, politisk, i Middelfart og var ganske glad ved det. Grev Holstein var Hovedtaleren, han er meget veltalende og bedaarende. Jeg har ingen politiske Talere hørt, som kan lignedes ved ham. Der blev vedtaget en Adresse til Folketingets Flertal og Oprettelsen af en stor Folkeforening. Skattenægtelser blev fraraadet — — —

Din gamle, tro Ven

Anton Nielsen.

11. Oktober 1877.

Kære Ven! Da du ikke fik Brev fra Holland, saa skal du dog faa det paa hollandsk Brevpapir, der ellers ikke frembyder noget mærkværdigt. — — — Der er nu indmeldt over 30 Elever, med Guds Hjælp faar jeg nok mit ny Hus fuldt. Nu har vi to dejlige store Stuer, lyse og kønne, og jeg er meget glad ved Byggeriet. Du skulde vel snart ned at se det — men det er maaske bedst at vente, til vi bliver nærmere færdig. — — — Jeg har set og lært en hel Del paa Rejsen, men jeg har alligevel ikke været saa glad, som jeg plejer. Det kom vist af, at jeg allerede i København¹⁾ var bleven mættet af Livet i de store Stæder. Dit Brev var det første jeg fik, og det var dog mageløst, hvor det gjorde mig godt. Hvor det gaar let for dig at skrive 4 Vers! Hvor de er varme og kærlige! Dersom du skriver noget til Sofie, kunde jeg saa ikke blive saa meget betroet, saa jeg kunde faa et af dem at se. Jeg har aldrig saadan kunnet skrive Vers, det ved jeg. Men denne Ros er jo kun negativ. — — — Jeg bestiller ikke andet end skrive Breve fra Morgen til Aften. Gud være hos jer alle, mine inderlig kære Venner.

Din tro Ven

Anton.

26. Novbr. 1877.

— — — Nu skal jeg have 524 Kr. for min ny Bog, det hjælper saa meget til en Frankrigsrejse. Jeg venter mere af den end af Hollandsturen, for jeg har altid elsket

¹⁾ Under et Feriekursus i Fransk.

de taabelige Franskmænd, ligesom jeg holder af raske, gale Dreng. Mon der dog ikke kan blive Mennesker af dem en Gang.

Din heng.

Anton.

20. Juni 1878.

— — — Her er stor Jammer over Pengevæsenet, der er et Skrig over hele Ægypten, vort Hjertes Førstefødte, vor Pengepung, er slaaet ihjel af Morderengelen „Fyns Folkebank“. Men da jeg ikke hyler med, saa kan det vel sagtens ikke være min Førstefødte, men kun af de „yngre Sønner“, der er slaaet ihjel for mig. — — — Paa Søndag skal jeg ud at høre de kongelige Skuespillere. Ja, det er trykkende Tider!! — —

Din tro Ven

Anton.

16. Maj 1878.

— — — Det er nogen god Sludder, at J. ikke er stærk; han kunde banke hver eneste, der var hernede i Vinter, og det er langt sundere at være Hjulmand end Friskolelærer. Men lad ham nu løbe Linen ud. Lad ham bare forpligte sig til, hvis han vil være hos dig, til at gaa med lyseblaa Trøje¹⁾. Hvis han ikke vil anlægge en saadan, saa skal du ikke tage imod ham. Det er just ikke aldeles Spøg. Ved at gaa i denne almindelige Bondedragt, giver man Erklæring om, at det ikke er for Fornemhedens Skyld, at man ikke tænker paa at hæve sig over Bondestanden. Man giver derved et godt Spark til alt Lavsvæsen og Uniform og viser, at der er ikke nogen Lærerdragt eller Hjulmands- eller Smededragt, men der er kun en Menneskedragt, og det er den bekvemteste og klædeligste, man kan faa. Jeg har ellers ikke før hørt det mindste om, at han vilde være Friskolelærer. Saa lad ham prøve det. Jeg opfordrer aldrig nogen til at forlade den Livsstilling, de en Gang har valgt, og det skal du heller ikke; men jeg anser det ikke for urimeligt, at han med sit milde Væsen og sin gode Begavelse kan blive en god Lærer. — — — Det var saa morsomt at være ude paa Sletten hos jer, det var en rigtig fornøjet Aften. — — — J. D., den store Elefant, er kommen til O.; mon det ikke

¹⁾ Brugtes almindelig paa Sletten, særlig af de unge Bønderkarle.

er tæt ved Ladby, hvor din Sofie er; han vilde more hende kostelig, som han morer alle. — — Saa Farvel, min Dreng.

Din tro Ven

Anton.

15. Juli 1878.

Kære Ven! Det var en slem Skuffelse for mig, og værre for dig, at du ikke kan komme med til Askov. Kunde den kedelige Lejrtur dog rive det i Stykker¹⁾. Men det er vist ogsaa Humøret, der er borte, og saa maales jo alting graat i graat. Og det er endda din Skyld, at jeg har bestemt mig til Askov. Nu kunde jeg fristes til at blive hjemme, men jeg nænner det ikke for Schrøders Skyld, da jeg ved, han er saa glad over, at jeg skal komme. — — Jeg antager, der er gode Udsigter til Elever til Vinteren. — — Niels Kristian er saa meget glad ved, at han skal ud hos os i sin Ferie. Psykologien skal være hans Ferieadspredelse, Sproglære eller Matematik er hans Syltetøj paa Oplysningens Pandekage. Lad mig nu se, du kan tumle ham, for han har en stor Lyst til at læse sig fordærvet, jeg tror, at han allerede havde været tosset, om jeg ikke havde passet paa ham, det maa du altsaa gøre i mit Sted. — — Fader er den samme muntre Svend, som han plejer, vi holder et svært Styr med ham. Han har nylig besøgt Mads i Bolmerod, men vilde ikke til Norup eller andre Steder, da hans Undervisningstimer ikke kunde taale at forsømmes. Vi turde ikke sige ham imod!

Naa, min Dreng, dette Brev er jeg forstyrret i med lange Samtaler tre Gange; efter sidste Gang lukkede jeg min Dør i Laas. Nu varer det nok et Fjerdingsaar, inden vi ses, er jeg bange for. Gid vi saa maatte samles glade. Hils din Fæstemø saa kærligt fra os. Og lad mig saa se, at du tager denne Lejrtur for at værne om Kongens dyrebare Person med en vis Ro, en Philosophus værdig. Og skulde du trænge til at give dine Følelser Luft, da vil jeg raade dig til at bruge: „Løft dit Hoved, du raske Gut“ som mildt afførende Middel. — —

• Din tro Ven

Anton.

¹⁾ Vi skulde have fulgtes ad til Askovmødet, men en uventet ekstraordinær Indkaldelse til Lejrtjeneste i Jægersborg Dyrchave kom mig paatværs.

Paris, 23. September 1878.

Kære Anders! Jeg længtes meget efter Brev fra dig, jeg syntes, det var en Evighed siden, det var nu af de korte, men dog længere, end det plejer at være. Naar bare ikke jeg fik de mange velsignede Breve, saa kom jeg meget før hjem, men for Guds Skyld, sig det ikke til nogen, som har i Sinde at skrive til mig. Hver Dag tilbringer jeg det meste af Formiddagen med at skrive, og i den Tid kunde jeg jo ellers fare vidt omkring. Men dersom jeg ikke fik Breve, saa kunde jeg da slet ikke udholde at være her. Jeg er saa glad ved, at din Skole¹⁾ lykkes, Gud være lovet derfor. Men bi ikke med at indvi den efter mig, dersom f. Eks. nogen længes efter det. Jeg skal nok komme derop alligevel og holde Møde, naar jeg kommer hjem. Jeg kan ikke ret godt lide, at nogen skal vente paa mig — — — men gør nu, som du synes. — — — Det er galt, jeg synes, jeg faar intet udrettet her, og dog gaar jeg hver Aften i Seng med et Par trætte Ben. I Dag skulde jeg ud til den berømte Kirkegaard, hvor Thiers ligger. Jeg kan aldrig faa Tid at komme paa Udstillingen, der har jeg kun været 4 Gange, og jeg burde været der 40 Gange. Paris er mere overvældende end Roma, og saa mangler vi jo den dejlige Natur. Livet og Luften er saa urolig irriterende. Her er saa hundekoldt, blevet paa et Par Dage, alle Mennesker hoster og snyder sig. — — — Nu jeg skal til at gaa ud, er det Regnvejr. Altsaa sætter jeg mig taalmodig paa min Hale igen. Tak for den lille Blomst. Den skinnede saa dejlig rød, da jeg aabnede Brevet. Saa du har saa mange Blomster! Ja, de er ogsaa ret en Guds Velsignelse for os, om end af de smaa. Din ny Friskole kan være meget køn med Blomster o. s. v., men den maatte ikke gerne bruges til at sidde og grublisere i. Saalænge du er ene, vil den ny Skole altid blive fattig imod Smedens Hus²⁾, derfor maa du endelig ikke glemme at løbe derhen, naar du er ensom. Jeg har set med Sorg, at Dr. Rode er død, det var en ædel Mand. Hans Plads vil staa tom. Det gør mig ogsaa ondt for hans stakkels smaa Dreng. Og for mine tre Piger der, som mister en god Plads, som var dem et

¹⁾ Friskolen i Norup.

²⁾ Hvor jeg hidtil havde holdt Friskole.

Hjem. — — — Hils nu din Sofie mange Gange fra hendes gamle Ven og Landsmand. — — —

Din tro Ven

Anton Nielsen.

16. Decbr. 1878.

Min kære Dreng! Jeg burde vel have skrevet straks, men du kan vel tidsnok faa at vide, at jeg kan ikke komme den Lørdag, du ønsker, og at altsaa hele den skønne Plan ryger i Lyset. Det er nemlig den sidste Dag i det gamle Aar, jeg har Eleverne, og jeg har tænkt, som jeg plejer, at holde en Juleprædiken for dem den Aften. — — — Men skal jeg slet ikke se hverken dig eller Sofie i Julen, det bliver dog strengt. Angaaende de Norup-Karle, da er jo H. P. en Perle. J. er noget trykket af sit Fedt. Han har pietistiske Grundsætninger og de dermed følgende internationale Tanker. Men Pietismen er vist kun i Munden, for det er ellers en lystig Svend, og jeg kan *ganske* godt lide ham. Jeg holder mere af K., tror jeg. Han er jo umaadelig indbildsk og faar mange slemme over Næsen af mig, men han er saa aabenhjertig og barnlig og hænger saa ufortrøden ved mig, saa jeg kan jo ikke lade være at holde af ham. Jeg tror virkelig ogsaa, Kristendommen er ham en Hjertesag. — — — Det glæder mig mageløst, at du saadan kan samle de unge omkring dig, det er god Forberedelse for dem til Højskolen og naturlig til Gavn for jer alle i enhver Henseende. Det gør ikke noget at se lysegrønt paa en Ting, „det grønne er godt for Øjnene“, det er godt for vort aandelige Liv, at vi har et frejdigt Haab. — — — Du maa endelig samle Højskoleeleverne i Rerslev i Julen, de har begyndt paa Sammenkomster. — Glædelig, velsignet Jul. Hils den krøllede Sofie.

Din tro Ven

Anton.

30. Decbr. 1879.

Kære Ven! Tak for sidst! Det er saa morsomt at komme i ny Folks ny Huse, især naar man holder lidt af de ny Folk og saa, naar de samme ny Folk holder lidt af hinanden¹⁾.

Jeg var ellers ikke rigtig oplagt til at tale i Norup,

¹⁾ Vi havde holdt Bryllup den 29. Okt. 1879, Aarsdagen for Fri-skolens Indvielse.

maaske det kom af den lange, kolde Rejse. Saavidt jeg ved, gik det langt bedre i Lunde. Men jeg gør det nu altid, saa godt jeg kan. — — — Er det dog ikke en aldeles vanvittig Fordeling af Pengene til Højskolerne? Jeg kan ikke opdage anden Plan end 1) Venskab og Smigreri for Regeringen, 2) Proppelsen af Kundskaber og 3) naar de staar lige i de første Henseender, da maa Elevantallet gøre Udslaget. Under saadanne Fordelingsgrunde kan der naturligvis ikke blive stort til de ægte folkelige Højskoler. Naa, hvad os angaar, da har vi jo gode Udsigter til at klare os, men det er umuligt at lade være at ærgre sig, naar man ser en saadan Fordelingliste. Jeg vilde ønske, der aldrig blev givet en Skilling til Højskolerne, saa skulde det snart vise sig, hvad for nogle der duede. — — — Og nu Farvel, kære Sofie og Anders. Skriv til mig engang imellem. Gud give eder et velsignet Aar.

Eders tro Ven

Anton Nielsen.

9. Juni 1880.

— — — Fader lægger i Kakkellovnen og jeg kunde have Lyst til at gøre det samme, men jeg skammer mig. Det er en gruelig Sommer, jeg tror, jeg rejser til Amerika, for der er saa varmt, saa man kan dø af Solstik.

17. Juli 1880.

Det var dog et fortvivlet Indfald at ville rejse til Bøvling (ved Lemvig) og at begrave sig i den Ørken. Jeg tør forudsige dig, at du vil tillige med Sofie komme til at fortryde det i de første ti Aar. I vilde komme til at savne det fynske Liv og den fynske Natur. Det er nu heller ikke saa rart i alle Maader at være ansat i en Valgmenighed, tænk hvor afskyeligt de vrævler i Kerteminde (med Friskolelæreren). — — — Jeg bliver ikke rolig, før jeg hører, at du rent ud har sagt nej til de Bøvlinger. Farvel, kære Børn.

Eders tro Ven

Anton.

8. November 1880.

— — — Niels Kristians Bryllup stod her i Huset og var meget fornøjeligt. Fader¹⁾ dansede Vals med Bruden med nogle vidunderlige Danseskridt. — — — Det er ellers

¹⁾ 81 Aar gl.

i Krigens Tid vi lever; du har vel nok læst om Soldaterbeskyttelsen. Jeg har faaet flere anerkendende Breve, men Højrebladene er svært rasende. Det er ellers sket i Samraad med Jens Busk, som jeg har besøgt, men Ideen er min egen. Jeg haaber, vi skal faa udvirket Adgang for civile Folk, paa Billetter, til Eksercerpladser og Eksercerhuse. Nu er det jo et brændende Spørgsmaal. Jens Busk skal nu straks have fat i Husarchefen, fordi han har skældt Eskadronen ud for Sladre- og Ærtekællinger ikke værd at kaldes Soldater. Alt vel. — — —

Eders tro Ven

Anton.

(Under et Ferieophold i) København, Avg. 1880.

Kære Venner! Tak for din lille Depesche ¹⁾). Det var en stor og glad Overraskelse for Niels Kristian og mig. Vi ønsker af vort ganske Hjerte til Lykke, en Lykke, som vel ingen af os kender, men som vi aner maa være den største for et Par elskende Hjerter. — — — Hvis jeg kommer ud paa Sletten, skal jeg nok komme ud og se Vidunderbarnet, for det er det naturligtvis. — Jeg har nu været i Sverrig til Degnemøde, men ikke hørt et Ord Degnevaas, da der var de Ting, som tiltalte mig mere. Naar Høsten er forbi, tænker jeg at rejse til Norge med nogle flere Elever. Jeg vilde nu for Resten helst være fri, for jeg har været noget svag i Maven i Sommer, men jeg har lovet det, „og so maa man jo holde den Procession ut,“ sagde Kejseren i sine ny Klæder — — — Nu Farvel, kære Børn — og Barnebarn.

Eders tro Ven

Anton.

11. Novbr. 1881.

Kære Ven! I denne Tid tænker jeg stærkt paa at rejse fra Skerninge, og saa skulde jeg rejse til „Himmerig“, den Gaard paa den anden Side af Ollerup. Niels Kr. er bleven saa praktisk og sparsommelig, siden han blev gift, og nu bliver lønnet med Procenter, og derfor er han jordgal og har faaet mig med. Vi har nok faaet mange Venner paa Egnen, men i selve Byen er jeg næsten lige saa fremmed som for fjorten Aar siden, hvorimod næsten hver Mand i Ollerup er min Ven. Jeg haaber at købe Gaar-

¹⁾ Der meldte om vor første lille Datters Fødsel 3. Aug. 1880.

den med 40 Tdr. Land taalelig Jord for 30000 Kr., deraf kan Niels og jeg opdrive af vore egne Penge 10000, og saa mener vi, at det kan gaa. — — — Og saa ser vi jer vel snart i det lille „Himmerig“, som jeg nok faar. Alt vel. Kærlig Hilsen fra

din tro Ven

Anton.

20. Januar 1882.

Kære Ven! Hjertelig Tak for dit Brev, skønt jeg derved kom til at længes mere efter jer. — — — Tak for Tilbudet om Pengene, det var saa meget dejligt. — — — Gaardmandssorgerne har allerede indfundet sig i store Hærskarer. Niels Kr. er utrættelig i at forsyne mig med den Slags, men jeg passer dem fra mig og overlader dem til ham, saavidt muligt. Gaardmandsfornemmelsen, denne Velbehag med at sætte Tommelfingeren i Vesten, skræve ud med Bagbenene og krumme Røret paa Piben og andre behagelige Fornemmelser, som jeg tit har misundt Gaardmændene, har jeg endnu ikke sporet. Men de kommer vel. — Jeg tror, vi faar et smukt Hjem. Den Udsigt, der bliver fra mine Vinduer over Sø, Skov og Bakker, bliver dejlig, og den Udsigt fra en Bakke, som er lige ovenfor Gaarden, er en af de skønneste i Danmark. Det var den, der slog Hovedet paa Sømmet og bevægede mig til at købe Gaarden, men det tør jeg ikke sige til nogen. Her er saa indestængt, men nu „rejser vi Skole paa Bondejord, hvor frit sig tumler de friske Vinde“. Gud bygge med os. Hilsen til Sofie og andre kære Venner.

Din trofaste Ven

Anton Nielsen.

23. Februar 1883.

Kære Anders! — — — Jeg sender Wergelands Sang¹⁾, som du maa beholde. Den er smuk nok, Ord og Tone, som et Kunstværk, men havde dog været smukkere, om han kunde set nogle „Evighedsblomster“ i sin sidste Stund i Stedet for Roser og Gyldenlak. — Nej, du maa ikke gro fast i Norup, for saa bliver du en Snegl, eller Koral, hvis det er finere. Du maa virkelig flagre lidt ud i dine unge Dage, at Ungdommen kan leve i Alderdommen. Vi skal jo saa følges ad til England. Do you like it? Perhaps at America. I think it shall be cheaper. Men alvorligt

¹⁾ „Gyldenlak, før du din Glans har tabt.“

tror jeg alligevel, at du maa strejfe lidt mere om og navnlig gøre større Ferierejser. — — — Jeg sender „Gengangere“ og Fruen, hvad hun hedder. Nej, Ibsen bliver fælere og fælere. Førstnævnte er et uhyggeligt Værk, det kan ikke tænkes værre af de Ting, der „maa trykkes“.

All right at home.

Eders tro

Anton.

30. Maj 1886.

Kære Ven! Det vil glæde dig at høre, at jeg nu er helt rask og mangler kun noget Kød paa Kroppen, men det kommer nok, da jeg æder saa vældigt. Hjertelig Tak for din Lykønskning til Fødselsdagen — og for de gamle, kære Minder, du kaldte frem. — Jeg prøver vistnok en Gang paa at beskrive i en Fortælling det idylliske Husliv i Rerslev Skole; det kan nok blive nøjagtigt og vist ogsaa tiltalende for uindviede, men der maa jo opdigtes en Handling, for Livet randt saa roligt uden store Dramaer. — — Du kan være vis paa, at jeg havde stor Lyst til at tage et Foryngelsens Bad i Kattegats Vover paa Samsø¹⁾, men naar man er skrøbelig, da er man en Slave af Lægerne, og disse, 3 i Tallet, har befalet mig at rejse til Karlsbad i 6 Uger. Der skal jeg saa gaa ganske ene mellem 15000 Invalider, og det bliver en Tur paa 500 Kr. Det vilde vist blive billigere at ligge paa Samsø. Karlsbaderkuren skal være den eneste i Verden, der kan hjælpe for Stensmerter.

Jeg skriver i denne Tid paa en Bog, der skal hedde „Den danske Bondes Ejendommeligheder“ og er snart færdig dermed. Det interesserer mig meget, da det er noget nyt for mig, og det er jo et Stof, som jeg er Herre over, da mere end de fleste, som skriver. Men den Bog vil fremkalde en Storm af Vrede og Modsigelse over mit syndige Hoved, det er jeg forberedt paa. Alligevel haaber jeg, at den i det Hele vil blive modtaget ret godt. Pastor Meinerts Bog „Naturen og Menneskelivet“ er allerede noget forældet, desuden er den ikke grundig og paalidelig. Den første Bog, der blev skrevet af den Slags, er fra 1796 af en Pastor Jung i Nordsjælland, og det er fra den, at jeg har faaet Tanken. Men Jungs Fantasi har gjort

¹⁾ I Januar 1886 overtog jeg Embedet som Lærer i Haarmark paa Samsø.

Bogen saa vidtsvævende og hans store Lærdom har bragt ham til at sammenligne Bonden med Scyther, Ægyptere og Syrere; til disse Sammenligninger kommer jeg ikke af visse gode Grunde.

Desuden har jeg en Bog færdig, som hedder „Fattigmands Færd“, 2. Samling, hvori jeg faar Tidens Rørelser bedre med end i 1. Samling. — — — Nu skal vi bygge Gymnastikhus i Sommer, det er begyndt. Ja, Niels Kristian vover sig ud! Dersom han spiller op og skal sælge Gaarden, saa tror jeg aldrig, jeg kan føle mig hjemme noget Sted i Verden mer, for nu har jeg lært, at den Plet er den bedste for mig. Men ligesom Jøderne maatte jeg i Landflygtighed først for at lære det. — — —

Din tro Ven

Anton Nielsen.

7. Marts 1887.

Kære Anders! Saa du og din Kvinde har ogsaa været glad ved „den danske Bonde“. Det er mig kært at høre. Naar jeg undtager „Fra Landet“, er der ingen af mine Bøger, som jeg har haft saa megen Fornøjelse af. — — — Jeg ved ikke, hvordan det er gaaet med Afsætningen, men jeg haaber da paa et andet Oplag, som da skal blive „gennemset og forbedret af Forfatteren“. Naar jeg kommer til at tale med dig, skal jeg give dig Oplysning om de historiske Personer, hvoraf du kender adskillige. — — —

Din gamle tro Ven

Anton.

30. Januar 1888.

Kære Anders! Nej, det var dog Synd, havde jeg nær sagt, at I skulde af med lille Eva¹⁾, nu I rigtig kunde begynde at blive glad over hende. Aa, Gud, hvor det maa være tungt for jer og tomt i Huset, det bliver kun fyldt af sørgelige Minder i alle Kroge om den lille Sjel. Saa skulde I nu prøve *det* for at faa at vide, hvor stærkt Baandet er imellem jer og Børnene — og for at lære at sige: Ske din Vilje!

Lungebetændelsen er meget slem i Vinter, vi har stadig en eller to, der ligger af Lungebetændelse. — — — Ja, det var da en yndig Død (lille Evas), saadan at gaa ud af Verden, før man lærte at kende Synd, Skam og

¹⁾ 1 Aar gl.; hun døde af Lungebetændelse.

Sorg. Gud ved, om min gamle Fader kan gaa denne Vinter igennem (i Nat frøs det 11 Grader). Endnu har han det taaleligt, men da jeg aldrig kan faa ham ud af Hulen, har han ingen Modstandskraft om noget kommer paa. Jeg haaber, at han vil dø omtrent som lille Eva, uden Dødskamp; han er ogsaa meget barnlig. Jeg skal hilse fra ham og Niels Kristians, vi tager os det alle nær, at I skulde prøve den Sorg. Gud styrke eder.

Din tro Ven

Anton.

12. Decbr. 1888.

Kære Anders! Ja, Sønderup¹⁾ er ikke et helt ubekendt Sted for mig. Jeg har været Klassekammerat og fortrolig Ven med din Formand, Lærer Krog, men vi skiltes saa ad, da vor Udvikling gik ad forskellige Veje. Jeg har ligget en Nat i Sønderup Præstegaard hos Rønnes og kørt med ham til Landsgrav, hvor jeg skulde holde Møde. Men nu kan jeg slet ikke huske, hvordan noget af det ser ud, saa jeg kunde have godt af at se dig og din Familie. Nu skal vi se, om jeg kan overvinde min Magelighed til Sommer. Det kan jo være, at jeg kommer paa en Københavnstur enten paa Hen- eller Tilbagevejen. — — — Du kan tro, alle dine Venner var glade, da vi hørte, at du skulde til Sønderup, det er ikke godt at leve for længe paa „Civilisationens Overdrev“, de „Indfødte“²⁾ er dog i mange Stykker et Hestehoved æbag Sjællænderne. — — — Og det maa da være uhyre morsomt for jer alle, at I nu baade har Ko og So, der kommer vel snart en Hest til. Hvis ikke det varer for længe, inden Hesten kommer, vilde jeg foretrække at vente saa længe med Besøget. — — — Ellers er det skidt med Elever, kun 44 imod 70 i Fjor. Der er meldt 10 ny til Nytaar, hvis de kommer bliver det 54 imod 82. Men vore Folk er i godt Humør alligevel. Dêt er kun sjældent, at N. Kr. taler om Fattiggaarden som hans Fremtids-Idyl. Han og Marie har været saa mageløs elskværdige ved mig, især i det sidste halve Aar „uden min Fortjeneste og Værdighed, for alt hvilket jeg er værdig at takke ham, tjene ham og være ham ly-

¹⁾ I August 1888 blev jeg kaldet til Lærer i Sønderup, hvor P. Rønne den Gang var Præst.

²⁾ Spøgefuldt Udtryk for Samsingerne.

dig.“ Niels og jeg kan skændes heftig og glo galt til hinanden derefter, men skilt ad for bestandig, det kan vi ikke blive, dertil er vor Kærlighed for gammel og for god. — — — Fader har det godt. Jeg skal hilse dig fra ham og de andre I kender. Vi ønsker jer alle en glædelig Jul.

Eders hengivne Ven

Anton.

1. Marts 1889.

Kære Anders! Det er næsten fortvivlet at skrive Brev i Dag, for Sneen vælter saadan ned, at der sikkert nok bliver Togstandsning. Uh, hvor jeg hader den Sne! Den ødelægger Skøjteføret, bringer Svineri i Stuerne og standser alle Forbindelser med Omverdenen. Tak for de tilsendte Kanoner¹⁾, vi har affyret den første, den lød meget godt. Det morer mig, du har Sangforening, men hvor faar du Musik til blandet Kor? — — — Det er svært, saa min lille Skildring i „Sorø Amtstidende“ (om Soldaternes Hjemkomst i 1849) har rørt op i Folk. Ja, der er ved Krig noget uimodstaelig gribende, det er det høje Spil og det opofrende, men saa det djævelske Slagteri! — — — Min Fader er blevet noget mere tavs, end han har været, og er ikke saa morsom længer. Ellers har han det godt, men kommer aldrig udenfor. Han har fortalt mig en hel Del gamle Minder, som vil blive trykt enten i „Nutiden“ eller i „Husvennen“. Jeg har en lille Bog under Arbejde om Landhaandværkerne, den trykkes nu i denne Tid. — — — Jeg tænker at rejse til Italien til April, begynder rimeligvis 4. April. Maaske jeg kan komme hos dig den Dag og overnatte. Det er det første Besøg, jeg kan tænke at gøre hos eder, men det er endnu noget uvist. — — — Kærlig Hilsen til alle fra alle ved

din tro Ven

Anton.

28. Maj 1889.

Kære Anders! Nu er jeg atter vendt tilbage til Højskolens Kødgryder efter min lange Omflakken. Saadan et Vejr, som vi nu har, var der i Napoli først i April, man sagde, at i Palermo havde de det endnu en Maaned før. Min Rejse har været ret fornøjelig. Hvad jeg tidligere har set, har jeg nu genset og en hel Del nyt, men jeg

¹⁾ Canons.

ved ikke, hvad der morer mig mest, enten det ny eller det gamle. I Tyskland, Svejts og Italien, hvor der er Bjerger, er der saa mange Steder en „Drahtseilbahn“, en Bane, hvor Vognene, man sidder i, bliver hisset og trukket op ad næsten lodrette Bjergskraaninger. Det er blevet til en hel Mode; mange Gange er det blot en Vej op til et Hotel, men altid en forfærdelig halsbrækkende Tur. Min Rejsefælle, en Højskolekarl fra Fyn, var ikke meget underholdende, men straks jeg kom til Roma, kom der en finsk Postfuldmægtig, som var ene, og bad, om han maatte følge med os. Han var en livlig og dannet Mand, nu blev Rejsen mere fornøjelig. Finnen, som talte godt svensk, fulgte os hele Turen. Men i Luzern opløstes vort Selskab, begge mine Fæller forlod mig, den ene drog til Danmark og Finnen til Genf. Men Aftenen før jeg skulde skilles fra dem, var der kommen en ny Rejsefælle til mig, en ung Gaard- og Enkemand, som før har rejst med mig. Det var aftalt, at vi skulde mødes i et vist Hotel i Luzern den 3. Maj. Det var en munter Mand, som havde mange Interesser. Vi rejste saa sammen i 10 Dage i Svejts og Tyskland, og det var næsten den bedste Ende af Rejsen. Men saa var jeg ogsaa træt og ked af det og vilde hjem, men da han syntes, det var for tidligt for ham, skiltes vi i Heidelberg. Jeg var saa her den 14. efter at have gjort Ophold i Nyborg. Men da jeg kom hjem, var min Mave helt i Uorden med store Smerter, saa jeg maatte leve næsten af Medicin i 8 Dage. Det er nu ikke saa sjældent, at jeg faar saadan en Tur ovenpaa Rejsen. — — — Du har vel ikke hørt, at vor Forstander, Kristensen Randers, nu har købt Jord, 1 Skp. Land, af Niels Kristian og bygger Hus. Det ser ud til alle Slags. Folk mener, han vil gifte sig, selv siger han, at han vil have sine Forældre herover. — — — Men dersom nu Kristensen senere rejser, saa sidder Niels Kristian der igen med alle de mange Bygninger uden Elever og med en Gæld, som langt overstiger Værdien af Ejendommen. Jeg har forgæves manet Niels til Forsigtighed og forestillet ham, at han ikke kan vente 94 Elever i hvert Hold som i Sommer, men han siger, han maa vove det, Knald eller Fald. Spiller han Fallit, Niels, saa er jeg af med 5—6000 Kr. igen ligesom ved K. K., det vil nok saa hule en Del i Kapital-

formuen, men jeg har da de 800 Kr.¹⁾ aarlig at trøste mig med. — — — Og saa Tak for den fornøjelige Aften, jeg havde hos eder; jeg maa vist komme igen, for Tiden var lovlig knap, fordi jeg synes saa godt om at være hos jer. Sig til Hans Jensen²⁾, at det var mig ikke mulig at faa skrevet noget til hans Blad. Jeg kan aldrig skrive noget paa Rejse, han kan faa lidt bagefter. Hils ogsaa Pastor Rønnes og Tak for Pelsen. — — — — Kærlig Hilsen til Hustru og de smaa, søde Børn fra din tro Ven
Anton.

Den 28. Januar 1891.

Dit Brev med Sørgeranden kom ikke helt overraskende, jeg har vidst i længere Tid, at din Sofie var svagelig. Ogsaa har jeg hørt den Formodning udtale, at det var Brystsyege. Man frygtede for, at I vilde ikke tro, det var saa farligt. Jeg har set flere af de Mennesker, som jeg har holdt mest af, tæres hen for mine Øjne af den lumske og haabløse Sygdom. Derfor ved jeg saa godt, hvad du har lidt. Og alligevel kan man ikke lade være at haabe — til det sidste. Længe inden jeg fik dette Budskab, har jeg tænkt mig, hvor ensom og hjælpeløs du vilde komme til at staa med dine 3 smaa Børn. Men jeg ser af dit Brev, at du er rolig og fattet. Ja, Gud formilder Vinden for de klippede Lam.

Saa glade, som I var allesammen, da jeg besøgte jer — og da I kom til Sønderup! Og nu! Ja, det er strengt endogsaa for mig at tænke paa.

Kære Ven, du bliver vel ikke vred over, at jeg ikke kommer til Sofies Begravelse. Det er dog saa sørgeligt at rejse saa langt i saadan et Ærinde. Jeg har desuden haft et daarligt Helbred i Vinter, og derfor ikke været udenfor en Dør.

Ja, du er bleven fattig og ensom nu, Anders, saadan ser det ud for alle, som ikke ved det bedre. Men jeg ved, at I har sammen i eders Husliv en Kærligheds Rigdom, som Døden ikke kan røve. „Kærlighed er stærk som Døden. Mange Vande kunne ikke slukke den.“

Ingen her i Huset ved endnu om din Sorg. Jeg kan ikke komme til dem nu, og jeg vil skynde mig at sende

¹⁾ I Statsunderstøttelse.

²⁾ Redaktør af „Sorø Amtstidende“.

denne Hilsen. Men du kan være vis paa, at de sørger med dig. Det bliver værst, inden du faar lagt Sofie til Hvile paa Kirkegaarden.

Gud styrke dig, som han hidtil har gjort! Det ønsker
din tro Ven

Anton Nielsen.

Jeg sender dig dette Digt — efter nogen Kamp med mig selv. Det er forfattet af en Forpagter eller Forvalter, som var i samme Stilling, som du nu er. Det er ikke høj Poesi, men Hjertets Sprog; send mig det igen. Det kan faa mig til at græde — selv om der ikke er en saadan Anledning.

A. N.

Lørdag 9. Februar 1891.

Kære Anders! Jeg har været meget syg af en Underlivssygdom i 14 Dage. I Dag har det taget en god Vending.

Jeg sender Sofies Billede. Jeg kan ikke faa eftersat, om jeg har et bedre. Kærlig Hilsen fra

din tro Ven

Anton.

Paa Sengen! Alle Lærerne er syge, men jeg mest.

Svendborg, 28. Decbr. 1892.

Kære Ven! Jeg skal til Paarup, men har en lille Time tilovers, saa bruger jeg den til at skrive til dig. — — — Ja, kom bare til Fyn til Sommer! Jeg har Plads nok til dig, baade Hus- og Hjerterum, saa skal vi rigtig farte om og se al Ting. Her er en mageløs rig Natur, ikke størslaet, men afvekslende ligesom et Parkanlæg. Det er først, siden jeg er kommet herud, at jeg er bleven kendt med de smukke Punkter. Du kender vist ikke mange af dem. — — — Ja, Rerslev staar ogsaa for mig i en sær straalende Skønhed, som jeg ikke forstod, før jeg var kommet derfra. Jeg længes saa tit efter det og vilde vel ogsaa komme der, men nu har jeg ingen, som jeg er gode Venner med. — — — Der er jo andre stærke Minder, som drager *dig* til Rerslev. Ja, vistnok kan man leve af Minderne, men det er Sulteføde. Jeg vilde nok ønske, at dit unge Liv kunde blive lidt mere fyldigt, og jeg har heller ikke opgivet Haabet derom.

Mit Levnedsløb har været skrinlagt i lang Tid, jeg er ikke naaet længere end til mit 12. Aar. Jeg skriver kun paa det, naar jeg mangler andet Arbejde. — Endnu har jeg haft det meget godt i Svendborg, jeg er her som Medlem af den Familie, jeg bor hos. De gør alt for at gøre mig Livet behagelig, og de to Maaneder, jeg har været her, er gaaet som en Drøm. Jeg har holdt to Foredrag paa Teknisk Skole og skal holde fem. Jeg faar talrige Opfordringer til at holde Foredrag i Foreninger, men jeg vil kun tale for unge Mennesker. Jeg har ikke savnet Ungdommen saa meget, her er tit nogen, som bor hos mig i længere Tid. Men den første Gang, da jeg efter min Bortrejse besøgte Højskolen og stod paa Foredragspladsen og saa mig om, da var jeg nær ved at græde. Jeg følte, at det var min rette Plads, og den kunde have været det endnu i nogle Aar, om alt var gaaet rigtig til. Men jeg har ogsaa store Fejl paa min Side.

Det glæder mig, at du har besøgt Samsø. „I lille Plet, en græsfrisk Ø“¹⁾ er nu optaget i Laursens Sangbog, men naturligvis med mange Trykfejl — — —. Nu vil jeg ønske eder alle en glædelig Jul, vel er den forbi, men Øhenschlæger siger: „Hvor der er Børn, der er evig Jul“. Glædeligt Nytaar allesammen og rigtig Tak for Brevet.

Din tro Ven

Anton.

— Der var Dage, da Mismod kunde overvælde ham, da det blev for meget graat i graat for ham. Den ensomme Fugl, som han følte sig, maatte have Luft i Smaaklynk i et Brev, der mod Sædvane mangler Aarsangivelse, men stammer fra Tiden efter hans korte Ophold i København, hvor han, ligesom i Svendborg, ikke i Længden kunde finde sig til Rette og derfor vendte tilbage til Højskolen. Men heller ikke her kunde han straks falde i Lave — han var ikke længer den førende, kunde jo heller ikke vente at blive det — da faar det tilgives ham at „Mismodets Skyborg“ ikke blev „stormet og brændt“. Da hedder det:

¹⁾ En Sang om Samsø (paa Folkemaal) af Anton Nielsen, skrevet 1869.

20. Januar.

— — — Jeg har ikke været saa veltilfreds med at være her som tidligere. Rigtig glad har jeg aldrig været, siden jeg kom tilbage fra København, for der er ingen, som bryder sig noget om mig, og jeg har tit tænkt paa at flytte til nogle Mennesker, som holdt lidt mere af mig — og de var kanske ikke saa vanskelige at finde — — men det er ikke godt for mig, saa ensom jeg er, at undvære Ungdommens Selskab, som altid har været min største Glæde. Men nu bliver jeg her da i Sommer. Ja, du maa nu ogsaa prøve Ensomheden, kære Ven, og derfor gør det mig ondt hver Gang jeg tænker paa dig. „Enhver Gud sætter ene, han selv er mere nær.“ Maatte det Ord bare opfyldes paa os! Men paa en Maade er du bedre stillet end jeg: du har dine Børn og dit Kald at leve for. Jeg har ingen saadanne bestemte Pligter — og ingen at holde af. Jeg har allerede for lang Tid siden bestemt at besøge dig til Sommer eller Høst; det skulde have været afgivte Avgust, men da var jeg allerede træt af at rejse.

Kærlig Hisen fra

din tro Ven

Anton.

13. Marts 1893.

Kære Ven! — — — Kristian (fra Rerslev) skriver, at baade Præsten og Beboerne i Rerslev gerne vilde have dig ind i Lærer Engels Plads, da han nu tager sin Afsked. Hvad jeg helst vilde, kan du maaske tænke dig, men for en Sikkerheds Skyld vil jeg dog skrive det. Det vilde være en stor Glæde for mig, at se dig som Lærer i Rerslev. Siden Engel kom dertil, har jeg ligesom været forvist derfra, og der er dog saa mange Minder og Personer, som drager mig dertil. Hvor stærkt du er knyttet til Sønderup, ved jeg ikke. Ja, en Ting ved jeg jo, men hvis Sofie havde levet, vilde hun vel nok ogsaa have været til Rerslev. Og jeg syntes det var rart, om dine Børn kunde vokse op i Rerslev Skoles Traditioner. Lad mig nu snart høre, hvad du tænker om den Sag.

Nu kommer der en Ting, som jeg vil bede dig hjælpe mig med. Da jeg for Tiden ikke har andet at bestille, skriver jeg paa min evindelige Levnedbeskrivelse, som aldrig bliver færdig. Hvis den skulde gaa til Nutiden, vilde den blive tykkere end Fru Heibergs. Men da jeg kun har i Sinde at udgive Barndomsminde, tænker jeg,

at de kan komme til næste Vinter i et Omfang af 10—12 Ark. Til disse Minder savner jeg forskellige Stykker, som er spredt i flere Blade, bl. a. ogsaa i „Sorø Amtstidende“, vistnok kun i 2—3 Julenumre. Jeg husker bl. a. et Stykke om Slagelse Marked; et om Soldaternes Hjemkomst 49 bryder jeg mig ikke om. Vil du nu gøre mig den Tjeneste, at prøve paa at skaffe mig disse Stykker hos Hans Jensen;¹⁾ det er kun de Stykker, som angaar Barndommen. Jeg husker endvidere et „Præstens Høstgilde“ og Frederik 6.s Fødselsdag; endelig er der et Stykke om Høveriet, som V. A. har optaget efter det amerikanske „Dannevirke“. Naar du en Dag har Tid, vil du saa tale med Hans Jensen om disse Ting.

Nu vil Niels Johansen afstaa Højskolen til Kristensen-Randers; selv vil han nøjes med at passe Gaarden. Det er hans Uafhængighedstrang, der driver ham til dette Skridt, hvorved han bliver reduceret til en lille Gaardmand i trykkende Kaar. Men det er nok først om et Aar, at det skal gaa for sig med Handelen. — Jeg har det fremdeles godt. Til Høsten eller lidt før, vilde jeg gerne en Tur til Finland, men hvor skal jeg faa en Rejsefælle? Kan du ikke komme med? Jeg antager, at det for en Maaned vil koste 2—300 Kr. Min Bog „En Sommer i Amerika“ er bleven oversat paa Tysk i Schweiz, og jeg har faaet 100 fr. i Honorar, de havde slet ikke haft nødig at give mig noget. Kærlig Hilsen til dig og Børnene fra
din tro Ven

Anton.

Den 12. Aug. 1895.

Kære Anders! Ja, jeg længes virkelig meget efter mine sjællandske Venner, men jeg maa blive herovre for at se, hvordan min tilkommende Bopæl bliver gjort i Stand. Den er et meget forfaldent Paulun, men kan nok blive en ret hyggelig Bondelejlighed af de gammeldags. Der er ogsaa en Mængde gammeldags Blomster i Haven og gode Træer. Jeg faar en Dagligstue med de Møbler, jeg har, endvidere en Spisestue, der skal møbleres som gammel Bondestue, og saa et ordentligt Sovekammer. Men det bedste ved det Hele er, at jeg bliver Mand i Huset. Nu har jeg i mange Aar været til Huse og er ked af det. Ja „Magt,

¹⁾ Red. af „Sorø Amtstidende.“

Magt! pas paa Magten! Den er nær ved halve Takten“. Det har jeg ikke gjort, og derfor er jeg nu udnævnt til Husmand. — — — Det bliver mig 400 Kr. dyrere aarlig at være Husmand. — — — Min forhenværende Kone døde i Forsommeren. Ingen havde ladet mig vide, at hun var syg, men hendes Broder, Præsten i Everdrup, hos hvem hun døde, bad mig venlig til Begravelse. Jeg fik ikke Brevet før Begravelsen var forbi. Det gjorde et underligt vemodigt Indtryk paa mig, men at jeg skal sørge over dette Dødsfald. kan vel ingen forlange. Derimod har jeg Grund til at sørge over den store Fejltagelse, som mit Giftermaal var. — — — Jeg har været i Italien, Ungarn og Østrig. Rejsen forløb meget behagelig, jeg havde ogsaa en god Rejsefælle, men vi var kun borte i 4 Uger. — — — Kærlig Hilsen til dig og Børnene fra

din gamle Ven
Anton Nielsen.

Mennesker og Mammon,

belyst med Udtog af Historien ved J. P. Kristensen-Randers.

Fra det aramaiske Sprog, som var vor Herres Modersmaal, er Ordet Mammon gaaet over i Evangelierne uden at være blevet oversat. Det betyder „Rigdom“ og i det hele „Penge“. Læser man Matth. 6,24 og Luk. 16,9—13, kan det ses, at Mammon dér omtales, som var det en Person. Gud og Mammon stilles over for hinanden som to Herrer, som Menneskene maa vælge imeilem: at tjene dem begge er en Umulighed.

Men som altfor vel bekendt øver Pengene eller Rigdommen et vældigt Herredømme over Menneskens Børn. I mangfoldige Tilfælde, nogle mener næsten i alle, er Mammon Aarsag til Krig. Et tit fortalt Træk peger i den Retning. En evropæisk Pengefyrste havde stort Gilde, og hans Frues Bordherre ved denne Lejlighed var en Statsmand. Under Samtalen med hende spurgte han: „Faar vi Krig, Frue?“ — „Det véd jeg virkelig ikke; men jeg skal spørge min Mand“. Hun skrev Spørgsmaalet op paa et lille Stykke Papir, rullede det sammen og sendte det op til sin Ægtefælle. Han læste det, skrev sit Svar paa Papiret og sendte det tilbage igen. Fruen rullede det modtagne op og sagde smilende til Statsmanden: „Min Mand siger Nej“. Enten Historien er sand eller ikke, udtrykker den en ret almindelig Tankegang: det er Pengefyrsterne, som staar bag ved Krigene. Og sandt er det i hvert Fald, at Tusinder og atter Tusinder af de større og mindre Stridigheder, der ikke volder Blodsudgydelse, skyldes Pengenes Magt over Menneskenes Sind. Intet Under da, at det vrimler med Vidnesbyrd om, hvorledes Pengene har ødelagt Enkeltmenneskers og Folkeslags Liv, men ogsaa om ædle Sjæles Kamp mod Mammons Vælde. En Række saadanne Vidnesbyrd skal fremdrages her.

I. Fønikerne.

Først et Stykke Verdenshistorie, i det væsentlige saaledes som én af mine Ungdomslærere fortalte det, dog hist og her med Tilføjelser fra „Folkenes Historie“. — Det er præget af hans livlige Fantasi, vel ogsaa af, at han ikke altid havde fornøden Respekt for de historiske Kilders Enkeltheder, men tillige af, at hans Hjerter saa klart paa Hovedsagen i det, han vilde fortælle.

Ude ved Middelhavet, nordvest for det hellige Land, boede *Fønikerne*. Grundtvig paastaar i sin store Verdenshistorie, at Navnet betyder „*Lurendrejere*“. Noget efter Aar 1000 før Kristus spillede de en stor Rolle ved deres udstrakte Søfart, Handel og Industri. Man har derfor kaldt dem „*Oldtidens Englændere*“.

Deres to navnkundigste Havnebyer, Tyrus og Sidon, hvorfra deres Skuder gik paa Langfart, havde dog kun kummerlige Havne, lavvandede og af ringe Udstrækning. Sidons indre Havn er i sin største Længde og Bredde 1700 og 600 Fod, „et Dukkelegetøj fra Menneskeheds Barndom“ kalder en nyere Rejsende dem. Men det var da heller ikke andet end store aabne Baade med ét Sejl, de havde til deres Raadighed. Vidt kom de alligevel omkring, til Grækenland, langs Áfrikas Middelhavskyst, til Sydvestevropa, hvor de hentede Sølv, til England, hvorfra de fik Tin, og maaske til andre Egne nordpaa. Afgjort er det, at de omved 600 Aar før Kristi Fødsel sejlede rundt om Afrika, idet de gik ud gennem det røde Hav, gik sønden om Verdensdelen, saa de fik Solen mod Nord, derpaa op langs Vestkysten, ind ad Strædet ved Gibraltar og Resten af Vejen hen over Middelhavet.

Til Fønikernes Skibsfart knyttede sig deres Handel. Grækerne siger, at de undertiden blev liggende et helt Aar paa ét Sted og falbød Guldhalskæder med Rav, Vaaben og Kar og tiltuskede sig Landets Frembringelser, røvede nu og da Mennesker til Slavehandel, naar Lejlighed gaves. Et daarligt Rygte havde de; de kaldes „Skælmer med Flitter og Stads om Bord i det tjærede Fartøj“, „kyndige i Snyderi“ og rede til at „gøre Menneskene alskens ondt“.

I Tyrus var der stort Marked: Sølv og Tin, Trælle og Kobberkar, Heste og Mulæsler, Ædelstene, Purpur, Vine,

Kapper, Røgelse, Elfenben, brogede Ridesadler. Fønikernes egen Industri gav et stort Bidrag til deres Handel. I Purpurfarvning og i Frembringelsen af Fajance- og Glasvarer stod de højt. Men de faar det Skudsmaal, at synderlig Interesse for Kunst og Videnskab havde de ikke. Rigdom og Nydelse var deres Maal. I Bygnings- og Billedkunst var de Efterabere. Deres Gudebilleder var tit „uartige Billeder“, og deres Menneskefremstilling gav kun god Besked om Klæderne og var blottet for Sans for det indre Liv og for værdifuld ydre Ejendommelighed. Deres Indskud i Ordets Kunst er aandløs; deres Digtning efterligner, hvad der var skabt af andre Kulturfolk, og Efterligninger fremkom, efterhaanden som det oprindelige af en eller anden Art blev en Modesag i Folket. Deres litterære Betydning indskrænker sig til deres Alfabet.

Ordet „Gullasch“ rinder en i Tanker, naar man sysler med de gamle Fønikeres Historie.

Naar den gamle Ungdomslærer, som der ovenfor er hentydet til, havde fortalt noget lignende, som her er fremsat, sagde han: „Det var Historie, vi nu har hørt. Saa kommer vi til et Sagn, og det er en meget sandfærdig Historie, fuld af dyb Alvor og Visdom.“

Derefter fortalte han Sagnet om *Dido* og om, hvorledes *Karthago* blev bygget. Det gengives her efter Nordmanden *J. Utheim*.

Omkring Aar 900 før Kr. regerede der i den mægtige fønikiske Handelsstad Tyrus en Konge ved Navn *Mutton*. Ved sin Død efterlod han sit Rige og sine Ejendomme til sine to umyndige Børn *Pygmalion* og *Dido*. De skulde regere i Fællesskab, og *Dido* skulde ægte sin Farbroder *Sikarbaal*, der var Ypperstepræst. Denne blev senere dræbt af *Pygmalion*, som vilde have fat i hans store Rigdomme; men dem havde Svogeren nedgravet. Han skal imidlertid have vist sig i Drømme for sin efterladte Hustru, nævnt hende Stedet, hvor Skatten var at finde, og paalagt hende at udvandre. Med sin Mands Rigdomme og ledsaget af de fornemste Mænd, som hadede Tyrannen, indskibede hun sig og landede paa Afrikas Kyst. Af Landets Konge købte hun saa stort et Stykke Land, som hun kunde omspænde med en Oksehud. Den skar hun i tynde Strimler og omringede dermed en vidtstrakt Plads, hvor hun byggede en Borg og den senere saa rige og berømte By *Karthago*.

Saa tager Historielæreren fat: „Se dette Sagn er Historiens sanddrue Dom over Misbrug af Rigdommen. Den Mand, som dræber sin Svoger for at kunne røve hans Skatte, er Mammons Træl. Den Slags Trælle kan en Tid, stundom en lang Tid, faa Lov til at raade over sine Rigdomme; men varig bliver Besiddelsen ikke for ham eller for hans ligesindede Efterkommere og Arvetagere. Fra ham eller dem vandrer Rigdommen ud. Man har kaldt den store Handel og Værkflid, som gerne er knyttet til Søfarten, med det digteriske Navn „Havets Dronning“, og om hende vidner Historien, at hun flytter. Hun har i Tidens Løb slaaet sig ned forskellige Steder. Hun flyttede fra Tyrus til Karthago; senere har hun boet i Spanien, der engang var Europas Skatkammer, og nu har hun sit Hovedsæde i England. Bruger dette Land ikke sin store Penge-magt ret, men overgaar Misbrugen den gode Brug, saa vil Havets Dronning sikkert sætte Kursen vestpaa, til Amerika, og tænkes kan det, at hun heller ikke der faar de rette Vilkaar, saa at hendes Rejse maa gaa videre, til Østasien.“

Tyrus og Sidons Historie giver ikke blot Folkeslagene noget at tænke over; den har ogsaa Ærinde til mindre Kredse. Hvorfor gaar det tit saaledes, at „der efter en Samler kommer en Spreder?“ Det, der er samlet, kan være bragt til Veje paa syndig Maade; saa ligger der i selve Samlerarbejdet en Spire til Spredelsen. Men Sprederen følger ikke sjælden efter en hæderlig Samler. Hvad er der saa i Vejen? Som Regel vistnok dette, at Samleren ikke opdrog sig selv og sine Børn til at søge Glæden ved den rige Besiddelse i taknemlig og næstekærlig Brug af den.

II. Sagnene om Kong Midas.

(Ogsaa fortalt af Utheim.)

Det er de vittige Grækere, der har fortalt dem. De var udmærkede lagttagere; i en ualmindelig Grad har de haft Øjnene med sig. Og Tankerne spillede livligt i Hovederne paa dem; de tænkte over mange Ting, fandt den virkelige Grund til overmaade meget eller digtede interessante Forklaringer til adskilligt af det, der mødte dem, og som vakte deres Opmærksomhed. Om Kong Midas's Navn har de

samlet en Del Træk, der gav dem Lejlighed til at spotte dumt Forhold til Penge.

Midas var en fattig Bondesøn, som blev kaaret til Konge over et Rige i Lilleasien, Frygien. Den rige Stilling, han blev hævet til fra sin lave Herkomst, var ham ikke nok. Det gik ham efter Ordsproget: „Mer vil have mere“.

Engang gjorde han Vinguden Bakkus den Tjeneste at finde en fortrukken Ledsager, som ved at drikke sig fra Vid og Samling var bleven borte for ham. Som Tak bad Guden ham gøre et Ønske. Midas, som jo havde nok i Forvejen, ønskede da, at alt, hvad han rørte ved, maatte blive til Guld, og skønt Bakkus advarede ham, fastholdt han halsstarrigt sin Begæring. Den blev opfyldt, og alt blev Guld, saa snart han berørte det, hans Klæder, hans Palads, Træerne i hans Have, Vandet, hvori han badede sig. Fuld af Glæde lod han dække Bord for sig med lækre Retter og duftende Vin. Men alt, han tog i Haanden eller puttede i Munden, blev til det tunge Guld. Da strakte han Hænderne mod Himlen i dødelig Angst og raabte til Guden: „Forlad mig mit syndige Ønske, forbarm dig over mig og tag den gyldne Jammer fra mig!“ — Sagnet siger os den Sandhed, at Menneskelivet lægges øde, hvor Pengene regnes for det største, af større Vigtighed og Værd end Hjertets dybeste Længsler og fineste Behov. — Guldplagen lod Bakkus ham blive kvit.

Men atter bar Midas sig taabeligt ad. Han dyrkede Naturguden Pan, hvis Spil paa Hyrdefløjtte kunde være lige saa uskønt, som hans Bukkefødder var stygge. Engang var den herlige Sangens Gud Apollon truffen sammen med Pan, som opfordrede ham til en Vædekamp. En gammel Bjerggud Tmolos, skulde dømme dem imellem. Nymfer og andre landlige Guddomme var til Stede, ligeledes Kong Midas. Først spillede Pan paa sin Rørfløjtte, skingrende falsk, og Midas faldt i Henrykkelse over den stærke Musik. Derefter steg Apollon frem i sin fuldendt skønne Skikkelse. Hans Strengelig lyste af Guld og Elfenben, og han aflokede den saa liflige Toner, at Tmolos dybt greben af dem straks tilkendte ham Prisen. Men Midas holdt paa Pan. Da blev Apollon saa vred, at han trak den taabelige Smagsdommer i Øerne og formede dem til Æseløren. --- Sagnet udtaler dermed den Sandhed, at den grove Pengekyrkelse

som oftest er parret med Mangel paa Sans for virkelig Kunst og Skønhed.

III. Kong Krösus og den græske Vismand Solon.

(Samme Kilde.)

Et andet lilleasiatisk Rige var Lydien. Her regerede i det sjette Aarhundrede før Kr. F. en Konge ved Navn Krösus. Han havde arvet store Rigdomme og ansaa sig af den Grund for at være det lykkeligste af alle Mennesker. Da den ædle og kloge græske Statsmand Solon, som havde set sig meget om i Verden og samlet stor Erfaring, gæstede Krösus, viste denne ham alle sine Rigdomme og spurgte ham saa en Dag, hvem han, der havde faret viden om i Verden, holdt for at være den lykkeligste. „Det anser jeg Athenere *Tellos* for, o Konge“. Da Krösus undrede sig og spurgte om Grunden, svarede Solon: „*Tellos* levede paa en Tid, da hans Fædrenestad var i god Stand; han havde brave Børn og Børnebørn, der alle var ham til Glæde, og ingen af dem døde før han. Og efter det lykkelige Liv fulgte den skønneste Død, idet han faldt i sejrrig Kamp for Fædrelandet og med Hæder blev stedet til Jorde paa den Plet, hvor han segnede i Døden.“

Noget stødt over det uventede Svar ønskede Kongen da vide, hvem Solon vilde nævne som den næstlykkeligste blandt dødelige. „Den anden *Pris*“, svarede Vismanden, „tilkender jeg Brødrene *Kleobis* og *Biton* fra Argos; de havde begge deres gode Udkomme og var saa sunde og stærke, at de begge vandt Laurbærkransen i de offentlige Lege. Dertil fik de den skønneste Udgang af Livet. Engang da deres Moder, som var Præstinde for Hera, skulde køre til Gudindens Tempel, og Okserne, der skulde trække hendes Vogn, ikke var komne, spændte Sønnerne sig selv for Køretøjet og trak det over en Mil til Helligdommen. Da pristede deres Landsmænd i høje Toner de kraftige unge Mænd, og Landets Kvinder den Moder, der havde saadanne Sønner. Men den stolte og lykkelige Moder gik ind i Helligdommen, og foran Gudindens Billede bad hun hende skænke Sønnerne det bedste, der kan falde i et Menneskes Lod. Denne Bøn blev opfyldt paa den Maade, at de to udmærkede Ungersvende sov ind i den sidste Søvn i

selve Gudehuset.“ — Nu blev Krøsus ligefrem vred og udbrød: „Gæsteven fra Athen, sætter du vor Lykke saa lavt, at du ikke engang agter os lige med borgerlige Mænd?“ Da gav Solon det berømte Svar, som Historien aldrig vil glemme: „Menneskets Liv sætter jeg til syvti Aar. Det er mange Dage, og ingen Dag er lig den anden; enhver bringer noget nyt. Vistnok er du meget rig og Herre over mange Folk; men lykkelig kan jeg ikke kalde dig, før jeg faar at høre, at du lykkelig har endt dine Dage. Den rigeste er ikke lykkeligere end den, der har dagligt Brød, hvis ikke det gaar ham godt. Ved enhver Ting maa man se efter, hvordan det gaar til sidst. Pris ingen lykkelig, før han kan lægges i sin Grav.“

At det er meget værdifulde Synspunkter for Menneskeliv og Rigdom, Solon fremsatte for Mammonsdyrkeren Krøsus, burde der være Enighed om.

IV. Sokrates.

De, der vil have paalidelige Oplysninger om denne mærkelige Mands Opfattelse af Mammon, bør læse Professor *J. L. Heibergs* lille Skrift: „Sokrates's Udvikling“, og for at faa givet Opfattelsen frisk Farve af Træk fra Hverdagslivet kan det tilraades derefter at læse Diogen Laërtes Skildring af Sokrates. Det følgende er øst af disse to Kilder.

Fra Begyndelsen af maa Sokrates have været om ikke ligefrem formuende, saa dog nogenlunde velstillet. En forstandig og mod Sokrates velsindet Mand fortæller, at han ejede 70 Miner (ca. 5000 Kr.), og naar man henfører dette til hans yngre Aar, er der intet utroligt deri. Da han var godt oppe i Manddomsaarene, indtog han en saadan Stilling i Hæren som selvudrustet Soldat, at han ikke kan have været helt fattig. Men da han aldrig tjente noget, men brugte al sin Tid paa offentlige Steder til Tankeudvekslinger med ligesindede, men bedrestillede Folk, maatte han efterhaanden bruge sine Penge op, selv om han levede nok saa tarveligt. I Skuespil fra Samtiden haanes han som den „Tigger og Sludrebøtte, der har udspekuleret alt andet, men forsømt at sørge for, hvor han skal faa noget at spise fra“, og en ung Laps føler sig stødt af, at „den elendige Sokrates“ og hans Disciple gaar barbenede. Han hørte

ikke til dem, der gaar i bløde Klæder. Hans Krigskammerat Alkibiades giver ham det Skudsmaal, „at Penge bed absolut mindre paa ham end Jern paa Aias“ (en gammel Helt), og han fortæller: „Da det engang var meget streng Frost, og alle Mennesker holdt sig inde eller, hvis de gik ud, tog en forskrækkelig Mængde Klæder og Fodtøj paa og svøbte deres Ben ind i Filt og Faareskind, saa gik han sammen med de andre blot med en Kappe af samme Slags som den, han ogsaa før havde plejet at gaa med, og han gik med bare Fødder hen over Isen med større Lethed end de andre, der havde Sko paa, og Soldaterne saa skævt til ham, fordi de troede, han gjorde Nar af dem.“

Alkibiades fortsætter: „Saadan bar han sig altsaa ad med det;

„men hvad endnu den standhaftige Mand har virket og udholdt“ engang dér under Krigen, det er nok værd at høre. Da han engang en Morgenstund var kommen i Tanker om noget dér, blev han staaende og tænkte derover, og da det ikke vilde gaa op for ham, gav han ikke tabt, men blev staaende og spekulerede. Efterhaanden var det blevet Middag, og Folk lagde Mærke til det og undrede sig over det og sagde til hinanden, at Sokrates lige fra Morgenstunden havde staaet og grublet over noget. Til sidst var der nogle, som da det blev Aften, og de havde spist, tog deres Sengeklæder ud — for nu var det Sommer — og lagde sig til Hvile i den friske Luft for med det samme at passe paa ham, om han ogsaa vilde blive staaende Natte over. Men han blev staaende, lige til Dagen begyndte at gry, og Solen stod op; saa forrettede han sin Morgenbøn til Solen og gik sin Vej.“

Saa optagen var han af Aandens Rigdomme, han, som lod haant om Penge og tit havde disse Linjer paa Læberne:

„For Sørgespillet, ej for Livet,
er Sølvets Glans og Purpur nyttig.“

Med Hensyn til den Slags Ting var det hans Tro, at den, der trænger til mindst, er Guderne nærmest. Ligesom disse intet savner, føler den nøjsomme heller ikke Trang til noget ud over det, han har. At nøjes er Følelsen af at have nok.

Da Alkibiades vilde forære ham en stor Plads til at

bygge et Hus paa, sagde han: „Om jeg trængte til Sko, og du gav mig en hel Hud, var jeg da ikke at le ad, om jeg tog derimod?“

Tit, naar han saa den Mængde Ting, der solgtes, sagde han ved sig selv: hvor meget er der dog, som jeg ikke behøver!

Da han havde bedt nogle rige Folk til Bords, og hans Hustru Xantippe var undseelig ved Tanken om hendes tarvelige Hjem, sagde han: „Giv dig tilfreds; er de gode Mennesker, saa vil de tage til Takke med, hvad Huset formaar, og er de det ikke, saa vil vi ikke bryde os om dem“.

Alt, hvad vi véd om Sokrates, fortæller os, at han var en dygtig Vurderingsmand, der forstod at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt, gavnligt og skadeligt, forgængeligt og uforgængeligt.

V. Ord af det gamle Testamente.

Baade i Levnedsskildringer og mange korte Fyndord har Israelitterne dømt baade om daarlig Brug af Mammon og lovprist den gode Brug af Gods og Guld.

I 1. Mosebog træffer vi den gerrige Laban, hvis Navn er blevet et Skældsord, og læser vi Laban bagfra, faar vi Nabal, der i 1. Samuels Bog viser sig som en nærig Sjæl, der har nok at give bort, men benytter Lejligheden til at holde igen, hvorimod hans Hustru, Abigael, har et gavmildt Sind. — I Jovas Bog er der en Tyv, Akan, som ikke kan nære sig, da han blandt Krigsbyttet ser en dejlig babylonisk Kappe, Sølv af samme Vægt som 200 Kroner og et Guldspænde med Fjerdeparten af denne Vægt. Han stjal disse tre Ting og blev til Straf stenet til Døde.

I Salomons Ordsprog, hos Profeterne og i Jobs Bog findes der en stor Mængde Udtalelser om Rigdom:

Gud agter ikke den rige fremfor den fattige; thi de er alle hans Hænders Gerning (Job, 34,19).

Gør dig ikke Møje for at blive rig, og brug ikke din Forstand til *det* (Ordspr. 23,4).

Den, som jager efter Rigdom, bliver ikke ustraffet (Ordspr. 28,20).

Der er en Slægt, hvis Tænder er Sværd, og hvis Tænder er Knive til at æde de elendige ud af Landet og de

fattige blandt Menneskene. Blodiglen har to Døtre „Givhid, Givhid“ (Ordspr. 30,14—15).

Oplad din Mund for den stumme, for alle forladte Børns Sag! oplad din Mund, døm retfærdigt, skaf den elendige og fattige Ret (Ordspr. 31,8—9).

Den rige rose sig ikke af sin Rigdom, siger Herren; men deraf rose sig hver, som vil rose sig, at han kender mig med Forstand, at jeg er Herren, som øver Kærlighed, Ret og Retfærdighed paa Jorden; thi deri har jeg Velbehag (Jeremias 9,22—23).

I samme Aand taler Prædikeren, naar han siger: Den, som elsker Penge, bliver aldrig mæt af Penge, og den, som elsker Rigdom, faar aldrig Gavn deraf. Sød er Arbejderens Søvn, hvad enten han spiser lidt eller meget; men den riges Overflødighed tillader ham ikke at sove. Det er den slemme Syge, jeg saa under Solen: Rigdom, gemt af sin Herre til hans Ulykke, og denne Rigdom gaar til Grunde ved en uheldig Stræben, saa at han, om han fik en Søn, kun havde en tom Haand. Og det er ligeledes den slemme Syge, at som han kom nøgen til Verden, skal han ogsaa gaa bort; hvad Nytte for ham, at han har arbejdet hen i Vejret, at han alle Dage spiste i Mørke, ærgrede sig saare, havde Sygdom og Harme (Prædikeren 5,9—16).

VI. Træk af Pavekirkens Forhold til Mammon.

To af Pavekirkens Stormænd i Middelalderen, *Frans af Assisi* og *Thomas af Akvino* fortjener at nævnes, naar Talen er om Kristenhedens Forhold til Penge og andet jordisk Gods. Den første af dem døde ved samme Tid, som den anden blev født.

For Frans var Livsførelsens Sandhed i en sjælden Grad Hovedsagen, han, som har sagt: „Paa Vidskab maa følge Værk“. Fremfor alt var han dog nidkær for Fattigdommens Ære. Saligt var det at give Almisse, erklærede han, men saligt ogsaa at tage imod den. Tippet Brød, var „Englenes Brød“. Et Hus af høvlede Planker var ham for meget — en Hytte af Rør og Ler var ham nok, men helst boede han i Klippehuler som Evangeliets Ræve. At sørge for den Dag i Morgen var noget, der passede sig for Velhavere; derfor bød han sine Ordensbrødre, at de end ikke

maatte lægge Grøntsager i Vand om Aftenen til næste Dag, ligesom de heller ikke maatte samle sig flere Almisser, end de med det samme kunde fortære. For at gøre sin Kappe rigtig tarvelig at se til, lod han gerne grove Lapper sy udenpaa her og der. Han gav mange Almisser, tit med en særlig Hensigt ud over den at afhjælpe Trang. Saaledes traf han en Gang en Mand, han før havde kendt, og som nu sad i ringe Kaar. Under Samtalen klagede den fattige især over at være bleven forurettet af sin Herre, til hvem han derfor ogsaa bar et uudslukkeligt Nag. „Jeg skænker dig gerne min Kappe, hvis du vil tilgive din Herre hans Uret“, sagde Frans. Og den andens Hjerter blev rørt, lod sit Had fare og fyldtes af Guds Aands Sødme. — Saa afvant var Frans bleven med enhver Art af Bekvemmelighed, at alt sligt til sidst følte af ham som en Plage, ikke som en Behagelighed. Saaledes havde Ordensbrødrene i Greccio, efter at han var bleven brændt med et gloende Jern i Tindingerne for sin Øjensydoms Skyld, faaet ham til at tage imod en Pude til at hvile Hovedet paa om Natten. Næste Morgen kom imidlertid Frans og sagde: „Brødre, jeg har ikke kunnet sove for jeres Pude! Alting løber rundt for mig og Benene ryster under mig — jeg tror Fanden er i Pudens.“ Han bød derpaa en Broder forsigtig bære Pudens udenfor og kaste den bag sig uden at se efter den.

Det kunde synes, som om Franses Levevis beroede paa lutter Overspændthed; men at han valgte Fattigdommen til sin Brud, havde en god Grund: hans dybe Medfølelse med en Tid, der var ved at drukne i Begæret efter Penge og Luksus eller i Armod. Ved Korstogene kom der med Handelen som Kilde til at gaa en Flod af ædelt Metal fra Øst til Vest. Lige fra Italien til Nordsøen og Østersøens Kyster rejste sig den ene Købstad efter den anden. Folk blev trukne bort fra det jævne Landboliv, som havde haft grumme lidt med Penge at gøre; men i Stæderne drejede alt sig om at tjene Mønt. De stærke og heldige blev Kapitalister, og de svageste og uheldigste blev Fattigfolk eller Armodsfolk. „Det moderne Proletariat opstaar i samme Øjeblik som den moderne Kapital“, en Sætning, der minder om Henry Georges Værk: „Fremskridt og Fattigdom“.

Thomas af Akvinos Livsførelse har intet usædvanligt

over sig. Hans Bedrift er hans skarpsindige Fremstilling af Kirkens Lære. Men han var en from Mand, som saa med Sorg paa Kirkens Verdslighed. Derom vidner hans Ord til Pave Innocens IV. Denne viste ham en Mængde Penge, idet han sagde: „I ser, at vi ikke længere lever i Tider som dem, da St. Peder udbrød: „Sølv og Guld haver jeg ikke!“ Dertil svarede Thomas: „Sandt nok; men vi lever heller ikke i Tider som dem, da St. Peder sagde til den vækkbrudne: „I Jesu Navn, stat op og gaa!“

VII. Morten Luther om Fuggerne.

Herom kan der læses et Par Sider i *Martensens Etik*, den specielle Del, anden Afdeling:

Da Portugiserne havde fundet Søvejen til Indien (1498) sendte Brødrene *Fugger* i Augsburg en Ekspedition derhen og havde foruden Omkostningernes Dækning med 1000 Dukater et Nettooverskud paa 175000 Dukater, oplyser Socialdemokraten Lassalle. Luther omtaler Fuggernes uhyre Rigdom og fortæller, at de havde laant Kejseren 12 Tønder Guld til en Krig; at en Fugger engang havde skullet betale Skat, men at han havde svaret, han vidste ikke, hvor rig han var, derfor kunde han ikke skatte. Thi han havde sine Penge rundt omkring i Verden, i Tyrkiet, Grækenland, Alexandria, Frankrig, Portugal, England, Polen; dog vilde han svare Skat af, hvad han ejede i Augsburg.

Hvorledes ser Luther paa det ret nye Stykke Verdenshistorie, som hedder Kapital og Spekulation? Han er meget betænkelig derved og finder, at det er uoverensstemmende med Guds Lov. Han taler paa det skarpeste mod Aager og Rentekøb, der har bragt saa mange Mennesker i Elenighed, Han dadler ligeledes de opkomne Selskaber, der ikke er andet end Monopoler; thi disse Selskaber har alle Varer under deres Hænder, gør dermed, hvad de vil, forhøjer og sætter Priserne efter Behag, *trykker og fordærver alle smaa Købmænd, ligesom Gedden fordærver de smaa Fisk i Vandet*, ret som om de var Herrer over Guds Skabninger, frigjorte fra Troens og Kærlighedens Lov. „Deraf kommer det“, siger han, „at man maa købe Kryderier saa dyrt. I Aar lader de Ingefær stige i Prisen, til næste Aar Safran o. s. v., og mager det saaledes, at de ikke kommer til at lide Tab eller Skade. Thi sætter de til paa Ingefær,

saa véd de at gøre sig skadesløse paa Safran og saa fremdeles, at de altid er sikre paa deres Vinding. Dette strider mod de timelige Goders Natur, hvilke Gud har indesluttet under Farer og Usikkerhed. Men de har udfundet med usikre timelige Varer at drive en sikker, viss og varig Vinding. Den hele Verden bliver udsuget af dem, og alle Penge maa synke og svømme i deres Punge. Konger og Fyrster burde have et Indseende dermed og forbyde saadant; men jeg hører, at de selv har Del deri, og det gaar efter Jesajas 1,23: *Dine Fyrster er blevne Tyves Staldbrødre.* De lader Tyve hænge, der har stjaalet en eller en halv Gylden, og er Staldbrødre med dem, der stjæler fra Alverden, efter Ordsproget: Store Tyve hænger de smaa. Skal disse Selskaber vedblive, maa Ret og Redelighed gaa til Grunde. Skal Ret og Redelighed bestaa, maa disse Selskaber forgaa. *Man bør lægge Fuggerne og saadanne Selskaber en Tømme i Munden.*“

Ligeledes klager han over den Overdaadighed, der er indkommen med disse Kryderier, disse Guldsager og Silketøjer fra Indien, der ikke er til Nytte, men kun til Pragt; over Købmændenes Bedragerier, der lagde Peber, Ingefær og Safran i fugtige Kældere for at gøre dem tungere i Vægten, forfalskede Varerne med paasatte Farver, og andet mere. I det hele er han af den Formening, at det vilde være langt bedre at forøge og forfremme Agerdyrkingen og at formindske Handelen, og han henviser til, at der endnu er meget Land, der ligger uopdyrket.

Luther kunde tale og skrive med megen Myndighed om Penge og Livsnydelse. Overfor alt dette stod han vidunderlig frigjort. En Mand, som længe var hans Bordfælle, fortæller om ham: „Han spiste og drak lidt og sjælden noget særligt, men tog til Takke med almindelig Mad.“ Da man engang satte nogle sjældne kostbare Retter for ham, ytrede han: „Af Lækkerbidskener har jeg ingen Glæde. Man maa ikke forære mig dem. En ren, god, almindelig Kost giver jeg Prisen.“ Til en Ven skrev han: „Du ved jo, at jeg ikke bryder mig meget om noget. Har jeg ingen Kød og ingen Vin, saa kan jeg leve af Brød og Vand.“

Jo mindre han hængte ved timelige Fornødenheder, jo lettere kunde han hengive sig i Arbejdet for det aandelige og evige. Han tog aldrig Honorar for sine Bøger. Han

vilde, at de skulde komme Folk i Hænde til den lavest mulige Pris. En Boghandler bød ham 5000—6000 Kr. aarlig, hvis han maatte faa Forlagsretten til hans Skrifter, men fik Afslag af den nævnte Grund. Arbejdet som Hjælpepræst ved Sognekirken i Wittenberg tog han heller intet for. Han nøjedes med den ikke særlig store Løn, han hævede som Professor.

VIII. Moderne Forretningsvæsen.

I den tyske Professor *Werner Sombarts* lærerige Værk „Der Bourgeois“ (Storborgeren) findes der et Afsnit om Forretningsmanden i gammel Stil. Som Kendetegn paa denne Stil nævnes:

Endnu er Rigdom ikke Maal i sig selv. Hvad man ikke bruger, er en tung Byrde. Rigdom skal gøre os fri og uafhængige, den skal tjene til at skaffe os Glæder og til at gøre os ansete og berømte.

Der var lidt mageligt over Forretningslivets Fart. Benjamin Franklins Dag var saaledes inddelt: 6 Timer til Arbejde, 7 til Søvn, Resten til Bøn, Læsning og selskabelige Adspredelser.

Handelsgrundsætning: den højst mulige Pris, saa der ved ringe Omsætning kunde faas stort Udbytte. „Lille Forretning med stor Fordel“, holdt det hollandsk-ostindiske Selskab paa.

Stillingen til Konkurrence og Kundekreds: Man vil fremfor alt have Fred; man stjal ikke hinandens Kunder. Underbyden i enhver Skikkelse regnedes for meget ufint.

Stillingen til Teknik: Tekniske Fremskridt var kun ønskværdige, naar de ikke ødelagde nogen Menneskelykke.

Kort sagt: hos Forretningsmanden i gammel Stil var der forbeholdt de borgelige Dyder, det menneskelige, en smuk Plads.

Sombart slutter Omtalen af den gamle Forretningsstil med at sige: Omtrent ved Indtrædelsen i det nittende Aarhundrede ændrer alt dette sig, først langsomt og gradvis, derpaa rask og pludseligt, og derpaa tegner han i et nyt Kapitel Billeder af det moderne Forretningsliv.

Der er selvfølgelig Typer i Erhvervslivet nu om Dage, der ikke er bleven moderniserede i slet Forstand; om dem skal der ikke tales her.

Men til den nyere Tid hører f. Eks. en saadan *Million-svindler* som *Rochette*, der først var Opvarterdreng i en Jernbanerestaurations, derefter Tjener i en Kafé, senere lærer Bogholderi i Paris og faar Plads hos Finanssvindleren Berger. Da denne gik fallit, overtog han hans Forretning for 5000 Francs, som han havde faaet ved at gifte sig med en Maskinskriverinde. I knap 4 Aar dannede han 13 Aktieselskaber. Der har været mange, der sejlede i hans Køivand.

En anden Type beskriver Sombart saaledes: Mennesket er ikke længer Midtpunktet med sit Ve og Vel; men den størst mulige Blomstring af Forretningen og det størst mulige Udbytte, særlig vel det første. Forretningen bliver for ham som et levende Væsen. Han vil det grænseløse i begge Henseender. Tit vil han ikke videre paa Banen; men han maa ville. „Altid haaber vi“, sagde *Carnegie* engang, „at vi ikke har nødig at udvide os mere; men altid finder vi fremdeles, at en Opsættelse af videre Udvikling vilde betyde et Tilbageskridt.“ Naar *Carnegie* nævnes her, er det ikke Meningen at slaa ham i Hartkorn med de to Rigmænd, der nu bliver omtalte. Han blev fremdraget, fordi han klart udtalte en Fare ved Stordriften, som den drives nu.

Om Milliardæren *Rochefeller* er der sagt, at han „med en næsten troskyldig Hensynsløshed havde vidst at sætte sig ud over enhver moralsk Hindring.“

Werner Siemens formanede sin Broder med følgende Ord: „Vær kun altid stræng og hensynsløs. Det er nødvendigt i en saa stor Forretning. Begynder du først at tage Hensyn til Privatforhold, saa kommer du ind i et Vilde-rede af Krav og Rænkespil.“

I „*Polyphen*“ af *Frank Norris* faar man en levende Fremstilling af den Samfundsfotræd, en rig Jernbanetrust kan volde. Med glødende Harme fortæller den udmærkede tidlige afdøde amerikanske Forfatter i sin store Roman om, hvor hjerteløst Tusinder af smaa Virksomheder bliver slaet ned af en stor Kapitalistsammenslutning.

Og i *Robert Harricks* dybt menneskelige Bog: „*En amerikansk Borgers Erindringer*“, faar man en gribende Fremstilling af, hvor lidt det gavner et Menneske, at han vinder en stor Del af Verden, naar hans Sjæl og hans nærmestes Sjæle lider Skade derved.

Chikago-Forretningsmanden *Harrington* er ikke ukendt med de sjælelige Rørelser, som hører til Menneskets største Skatte. Da han har vundet en Kvinde, siger hun til ham tillidsfuldt som et lille Barn:

„Og du vil altid være god mod mig, ligesom Far var mod Moder, og taalmodig og holde meget af mig, ikke sandt? Jo, det ved jeg, du vil!“

Harrington skriver: „Jeg kyssede hende, og jeg syntes dengang, at der intet højere kunde være i Livet end at elske og beskytte denne Kvinde i hendes Hjælpeløshed. Mange Gange senere, naar det ikke har været saa let at se Tingene som dengang i den første Rus, er disse hendes Ord vendt tilbage og har grebet mig om Hjertet med det samme bløde Tag. At gøre hende Fortræd vilde være at slaa et Barn, at vride Halsen om paa den Fugl, der har sat sig paa din Haand. Der er mange Slags Kærlighed i denne Verden. Maaske den bedste af dem alle er dette Ønske om at beskytte og elske en Kvinde — den Følelse enhver Mand, der er værd det Salt, han spiser, nærer for hende, han ønsker at ægte . . .“

Men den Mand, der tænkte og skrev saa fint, lader sig af Lyst til at tjene Penge og drive Forretning i det store forlede til stygge Ting. Han giver f. Eks. en Mand 50,000 Dollars, for at han skal svigte det Firma, han tjener, og ved sine tvivlsomme eller rent ud ulovlige Fremgangsmaader faar han sin Ven, den brave Sagfører *Slocum*, til at medvirke. Venskab og Beundring overfor Harrington fik den redeligt tænkende *Slocum* til at svigte sin Samvittighed.

Harrington vinder ikke blot Millionerne; han naar at blive valgt som Senator for Staten Illinois. Da har de to en Sammenkomst, som Harrington fortæller om paa nogle af Bogens sidste Sider:

„Vi sad og røg en Stund i Tavshed. Nu da jeg havde plukket Pæren, kom der en Følelse op i mig, at *Slocum* burde have haft den. Denne Følelse brød til sidst ud af mig.“

„Der er noget, jeg stadig har haft i mine Tanker, og det er dette: Hvad kan jeg gøre for Dem, nu da jeg er bleven Senator? Nævn hvad De vil, Mand, og hvis det staar i min Magt at skaffe det, skal De faa det. Uden Dem vilde jeg aldrig have staaet, hvor jeg nu staar, det er sikkert nok.“

„Jeg har aldrig interesseret mig særlig for Politik“, svarede han tankefuld. „Jeg tror ikke, der er noget, jeg kunde ønske, og det er mere, end de fleste af Deres Venner kan sige!“

„Noget i Diplomatiets?“ foreslog jeg. Han rystede paa Hovedet.

„Højesteretsadvokat da — De maa nu have Raad til at opgive at praktisere.“

„Det kunde jeg vel nok“, sagde han tørt. „Men det er ingen Nytte til at drøfte dette.“

„Hvad mener De?“

„Det maa De dog vide, at det er af de Ting, der ikke kan købes i dette Land, ikke endnu da. Jeg kunde lige saa lidt blive Højesteretsadvokat, som De kunde blive det!“

„De mener paa Grund af den gamle Historie? Den er begravet for lange Tider siden.“

„Tror De det? Folk i Almindelighed glemmer; men Jurister husker, og Politikere husker. Præsidenten kan foretage raadne Udnævnelser alle andre Steder; men hvis han vil gøre mig til Højesteretsadvokat, saa vilde der rejse sig en saadan Storm, at han vilde blive nødt til at trække sig tilbage. Og det véd han for godt til at prøve noget af den Art. Det er ikke alene den Bestikkelsessag. Jeg har altfor længe haft med jer at gøre, til ikke at kunne mistænkes. Min Fortid staar imod mig paa ethvert Punkt. Jeg har faaet min Løn: jeg er rig, rigere end jeg nogen Sinde ventede at blive det, da jeg første Gang drog ind i Chikago. Jeg har ingen Ret til at klage.“

„Men jeg følte, at det — til Trods for alt, hvad han sagde, ikke var tilstrækkeligt — at Penge alligevel ikke var ham nok.“

Alt som det led ud paa Natten, tøde Slocum op og gav Vennen et Indblik i sine Ungdomsdrømme.

Tre Ting havde han lovet sig selv at udrømme i Livet. Den første var at betale sin Onkel de 600 Dollars tilbage, han havde maattet laane af ham for at kunne studere. Den anden var at købe sit Fædrethjem, som Faderen i en vanskelig Tid havde skilt sig ved, tilbage til sin Moder og sine Søstre. Disse to Maal naaede han. Det tredje Maal var at blive Medlem af den øverste Domstol. Det naaede han ikke, — hans Navn var ikke rent nok.

Da Slocum rejste sig for at gaa, afsluttede han Sam-

talen saaledes: „Der findes ikke bedre Ordsprog, min Ven, end det om, hvordan man ligger i sin Seng. Dem generer det maaske ikke, De er anderledes indrettet, De er skabt til at tage Verden, som den er.“

Da den hovedrige Harrington var bleven alene, sad han nogen Tid og tænkte og tænkte, blandt andet den Tanke: „Nu, da jeg ønskede at give min Ven, hvad han havde fortjent ved bare Hengivenhed, saa ejede jeg ikke det, han gad strække Haanden ud efter!“

En anden mærkelig Bog om, hvorledes Sjæle vanrøgtes, mens der samles Guld, og vældige økonomiske Foretagender sættes i Værk, er *Bernhard Kellersmanns* Fremtidsroman „*Tunnelen*“. Pengemagten, repræsenteret af *Lloyd*, og *Allans* mekaniske Snille slaar sig sammen om Størværket: En Jernbanetunnel fra Amerika til Evropa — under Atlanterhavet. Værket lykkes, men med Tab af mange Tusinde Menneskeliv. Første Tog naar til Evropa med kun 12 Minutters Forsinkelse. Men Hastigheden steg da ogsaa til 295 Kilometer i Timen.

Men hvordan gik det med Sjælens bedste „*Liv*“ under al denne „*Livlighed*“? Det er sagt i to Linjer, nemlig: „Allan havde kun én Ven, det var *Lloyd*. De tilbragte ofte Aftenerne sammen. Saa sad de i deres Stole, røg og *tav*.“

IX. Leo Tolstoj.

Denne mærkelige Russer, som vandt sig Verdensry baade som Digter og Samfundsreformator, blev født den 9. Septbr. 1828 og døde den 20. Novbr. 1910. De, som ønsker nogenlunde udførlig Oplysning om ham, kan henvises først og fremmest til hans Værker, der for største Delen findes oversatte paa Dansk, og dernæst til *Otto C. Lunds* folkelige Levnedsskildring: *Lec Tolstoj*, og *Romain Rollands* geniale og skønne Bog: *Tolstoj*.

Han var født med saa store Gaver og fik saa omfattende en Uddannelse, at han kunde blive, hvad han da ogsaa blev, en af sin Samtids største Skribenter, og som Godsejer sad han inde med en Rigdom, der gjorde ham det muligt at leve i „Herlighed og Glæde“. Men da han var omved de 50, blev han greben af de to Spørgsmaal: Hvad skal vi Mennesker tro, og hvorledes bør vi leve vort Liv? I en Række af Aar er det nærmest det første, som

sysselsætter hans Tanker; saa traadte det andet i Forgrunden. I Januar 1882 kom han til at tage Del i Folketællingen i Moskva, og her fik han Lejlighed til at se Elendigheden i de store Byer paa nært Hold. Allerede den første Dag, han saa Armodens Rædsler og fortalte en Ven, hvad han havde set, gav han sig til at græde og knytte Hænderne. „Man kan ikke leve saaledes!“ sagde han hulkende. „Det kan ikke være muligt! Det kan ikke være muligt!“

Han spurgte sig selv og hele Samfundet: „Hvad bør vi gøre?“ (Titlen paa et Værk [1884—86]). Led efter Led oprullede han Ansvarrets forfærdende Kæde. Først de rige og Smitten fra deres fordømte Luksus, som drager og fordræver og Lediggængerlivets lokkende Magt over alle. „Den sande Aarsag til Elendigheden“, siger han, „er de Rigdomme, som er sammentrængte i Byerne og ophobede i Hænderne paa dem, der intet frembringer. De rige samler sig i Byerne for at nyde og for at forsvare sig. Og de fattige nærer sig af Krummerne fra de riges Bord. Det er forbavsende, at mange af dem vedbliver at være Arbejdere, at de ikke alle jager efter en lettere Gevinst: Handel, Opkøb, Tiggeri, Svir, Bedrageri — endog Indbrud.“ — Dertil kommer Staten og dens morderiske Væsen, der er skabt af Voldsmændene, for, til egen Fordel, at udplyndre og trælbinde den øvrige Menneskehed. — Og Kirken, dens Medhjælper; Videnskaben og Kunsten, dens Medskyldige. — — — Hvorledes skal man bekæmpe disse Hære af ondt? Først og fremmest ved at nægte at lade sig indrullere. Ved at vægre sig ved at tage Del i Udnyttelsen af Mennesker. Ved at give Afkald paa Penge og Jordejendom, ved overhovedet ikke at tjene Staten.

„Rodondet er Ejendomsretten“, siger han. „Ejendomsretten er kun Midlet til at nyde andres Arbejde.“

Man skal selv arbejde. Det første og vigtigste Bud er dette: „I dit Ansigts Sved skal du æde dit Brød.“

Fritagelsen for legemligt Arbejde har gjort Fortræd paa mange Maader. Den har f. Eks. gjort Kunsten fattigere: „De Følelser, som opleves af de Mennesker, der ikke arbejder for at leve, danner en langt mere begrænset Kreds end Følelserne hos dem, der arbejder. Vort nuværende Samfunds Følelser indskrænker sig til tre: Hovmod, Sanselighed, Livslede. Disse tre Følelser og deres Forgre-

ninger udgør næsten udelukkende Emnet for de riges Kunst.“

Tolstojs ensidige og højspændte Krav om at give Afkald paa Ejendomsretten fremkaldte en Sprængning saavel i hans indre Liv som i hans Livsførelse. Kravet var „over Evne“. At han af et ærligt Hjerte søgte at bringe sig selv i Overensstemmelse med sine Tanker og sin Tro, er uden for al Tvivl; men det var jo umuligt for en gammel Familiefader med mange Overklassevaner. For sin Hustrus og sine Børns Skyld blev han nødt til at beholde sit Gods Jasnaja Poljana. Her besøgte den berømte italienske Sindsygelæge, Professor *Cesare Lombroso* ham i 1887, og han fik Lejlighed til at rette en Del paa den Forestilling, som da var ved at blive den herskende: at Tolstoj helt og holdent levede som Bonde, at han lavede sine egne Sko o. s. v., o. s. v. Lombroso fortæller:

„Den berømte Bondedragt indskrænkede sig til en bekvemt siddende, ren Bluse, som jeg i den stærke Sommervarme selv hellere end gerne havde gaaget med. Støvlerne saa heller ikke paa nogen Maade ud, som om de var lavede af ham selv.“

„Af hans Markarbejde og Træskoene fandt jeg heller ikke mindste Spor. Han skrev fire Timer om Dagen, hvorpaa han vekslede med Markarbejde.“

„Samme Dag saa jeg ham i to Timer spille Lawntennis med sine Døtre, hvorefter han besteg en Hest, som han selv havde sadlet, og førte mig til en lille Sø, hvor han opfordrede mig til en Kapsvømning.“

„Jeg fulgte ham ind i hans Studereværelse, hvor en fuldstændig Overraskelse ventede mig. Medens det hele Hus var herskabelig indrettet, især Soveværelset, præsenterede hans Studereværelse sig som en tarvelig, hvælvet Celle, et rent Hul, uden den ringeste Udsmykning, hvor han havde opstillet de allernødvendigste Bøger i Murnischerne.“

Under Frokosten fik jeg Lejlighed til at iagttage den fuldstændige Frihed, som hersker i Tolstojs Hus. Tolstoj er Vegetarianer og Afholdsmand; én af hans Døtre følger hans Eksempel i saa Henseende. Alle de andre spiser og drikker, hvad de har Lyst til, og lader sig opvarte paa Herskabsvis. Men da Tolstoj, som han sagde mig, ikke anerkender Forholdet Herre og Tjener, gaar han selv i Køkkenet, tilbereder sit Maaltid og sætter det frem.“

„I det Stykke og endnu mere, da jeg ved Tjenerens Hjælp steg til Hest, kunde jeg mærke en Rest af hans gamle Lyst til at gøre Proselytter. Hvorfor, spurgte han mig, lader De Dem betjene af et andet Menneske? Jeg lader end ikke andre pudse mine Støvler, fordi der hverken bør findes Herre eller Tjener.“

Trods alt, hvad Tolstoj drev det til af Forsagelse paa visse Punkter, blev der nok tilbage af Modsigelse mellem hans Lære og hans Liv.

Der er f. Eks. hans Forhold til Kulturen. I sine Skrifter fordømmer han den absolut. Men han nød dog mange af dens Goder: alle Verdenslitteraturens rigeste og mest omtalte Værker ligger paa hans Bord, han dyrker med Lidenskab Musik, højtannede Mænd fra alle Lande mødes i hans Hus, han spiller Tennis, foretager lange Rideture og kører paa Cykle o. s. v., fører altsaa, visse Særheder fraregnede, et udpræget Kulturliv.

Anna Seuron, som i mange Aar opholdt sig i Tolstojs Hus, har under Overskriften: „Møg og Parfume“, fortalt at han en Tid nærrede stor Begejstring for Lugt af Sved og Gødning, ja for den skinbarlige Urenlighed, der efter hans Opfattelse var uadskillige fra legemligt Arbejde og derfor burde fryde alle, — medens samtidig hans Hustru sørgede for den kostbareste og fineste Parfume til hans Linned og Lommetørklæder.

Man kan spørge: Hvorfor brød Tolstoj ikke helt med sit Hjem og sine gamle Overklassevaner. Lad ham selv give os Svaret:

„Jeg er ingen Helgen, det har jeg aldrig udgivet mig for. Jeg er et Menneske, som lader sig drage, og som undertiden ikke siger alt, hvad han tænker og føler; ikke fordi han ikke vil det, men fordi han ikke kan det, fordi det ofte hænder ham, at han overdriver eller tager fejl. Med mine Handlinger er det endnu værre. Jeg er i et og alt et svagt Menneske med lastefulde Vaner, én, som vil tjene Sandhedens Gud, men som stadig snubler. Hvis man anser mig for en Mand, der ikke kan tage fejl, maa enhver af mine Forseelser forekomme som Løgn og Hykleri. Men hvis man anser mig for en svag Mand, saa viser jeg mig som det, jeg i Virkeligheden er: et ynkværdigt, men ærligt Væsen, som bestandig og af hele min Sjæl har ønsket og endnu ønsker at blive et godt Menneske, en god Guds Tjener.“

Chr. Richardts Ord om D. G. Monrad kan med Rette bruges om Tolstøj:

„Faa har haft saa stort et Pund,
faa saa dyb en Sjølegrund!
Faa har haft saa stærk en Strid
i sig selv — og med sin Tid!“

Hvor har han ikke kæmpet med sig selv for at naa til Overensstemmelse mellem Liv og Lære. Den 8. Juni 1897 skrev han det Brev til sin Hustru, som her gengives efter Romain Rollands Bog:

„Jeg har længe, kære Sophie, lidt ved den Uoverensstemmelse, der er mellem mit Liv og min Tro. Jeg kan ikke tvinge dig til at forandre hverken dit Liv eller dine Sædvaner. Jeg har hidtil ikke kunnet forlade dig, fordi jeg tænkte, at jeg ved at fjerne mig, vilde berøve Børnene, som endnu var saa unge, den Smule Indflydelse, som jeg kunde have paa dem, og at jeg vilde volde eder alle megen Kval. Men jeg kan ikke vedblive at leve, som jeg har levet i de sidste seksten Aar, hvor jeg snart har kæmpet imod dig og irriteret dig, snart selv er bukket under for de Indflydelser og Tilløkkelser, som jeg er vant til, og som omgiver mig. Jeg har nu besluttet at gøre det, som jeg længe har villet gøre: gaa min Vej. — Ligesom Hinduerne, naar de har naaet det tresindstyvende Aar, gaar bort til Skovene, ligesom ethvert gammelt og religiøst Menneske ønsker at hellige de sidste Aar af sit Liv til Gud og ikke til Fjas og Brandere, til Sladder og Tennis-spil, saaledes ønsker jeg, som nu har naaet mit 70. Aar, af hele mit Hjerte endelig at finde Ro, Ensomhed og, om end ikke fuldstændig Samklang, saa i det mindste ikke denne skrigende Mislyd mellem mit Liv og min Samvitighed. Hvis jeg var gaaet min Vej aabenlyst, var det kommet til Forhandlinger og Bønfaldelser. saa var jeg blevet svag og havde maaske ikke udført min Beslutning, medens den dog maa udføres. Jeg beder eder derfor tilgive mig, hvis min Handling bedrøver eder. Og især beder jeg dig, Sophie, lad mig gaa, søg mig ikke, vær ikke vred paa mig, og gør mig ingen Bebrejdelser. Det, at jeg har forladt dig, beviser ikke, at jeg nærer Uvilje mod dig. — — Jeg véd, at *du kunde ikke, du kunde ikke* se og tænke som jeg; derfor er det, at du ikke har kunnet for-

andre dit Liv og bringe et Offer for det, som du ikke anerkender. Derfor bebrejder jeg dig heller ikke noget. — — Du har givet mig og Verden, hvad du kunde give. Du har givet megen Moderkærlighed og bragt store Ofre. — — — Men i den sidste Periode af vort Liv, i de sidste femten Aar, har vore Veje fjernet sig fra hinanden. Jeg kan ikke tro, at det er mig, som er den skyldige; jeg ved, at hvis jeg har forandret mig, saa er det ikke for min Fornøjelse, heller ikke for Verdens Skyld, men fordi jeg ikke kunde gøre andet. Jeg kan ikke anklage dig, fordi du ikke har fulgt mig, og jeg takker dig og vil altid med Kærlighed mindes, hvad du har givet mig. — Farvel, min kære Sophie! Jeg elsker dig.“

Dette Brev taler for sig selv. Det er skrevet af en oprigtig Sjæl. Men det var ham umuligt at udføre denne Flugt, den Verdensforsagelse, som det bebuder. Han gemte Brevet hen med den Udskrift: „Dette skal efter min Død overgives til min Hustru Sophie Andrejevna.“

I de Aar, der fulgte efter, pintes han stadig af Samvittighedsnag over det brudte Forsæt. Men den 28. Oktbr. 1910 forlod han pludselig Jasnaja Poljana, besøgte et Par Klostre, rejste videre sammen med Datteren Alexandra og Lægen Makovitski. Ved Stationen Astaporev blev han syg og maatte gaa til Sengs for aldrig at rejse sig igen.

Paa sit Dødsleje græd han, ikke over sig selv, men over de ulykkelige; og han sagde midt i sin Hulken:

„Der er her paa Jorden Millioner af Mennesker, som lider; hvorfor vil I alle sysselsætte jer med mig?“

Han døde den 20. Novbr. 1910.

Spændingen mellem Menneskers Gudsforhold og deres Verdensforhold vil altid findes, hvor der er fornøden Alvor til en virkelig Spænding, og Forsøg paa at slappe Spændingen vil vist altid være af det onde. Men Staastedet, der bliver Udgangspunktet for Valget mellem Gud og Mamon kan være forskelligt. Tolstoj tog sit Staasted i *Askesen, Storforsagelsen af Verden, Mindstebrugen af denne Verdens Herlighed*. Jeg mener, at Verdens Frelser havde et andet Staasted, og denne Mening støtter sig til Indholdet af det næste — og sidste Afsnit.

X. Mennesker og Mammon i det nye Testamente.

Hvordan forholdt Guds enbaarne Søn, han, som med Forkærlighed kaldte sig „Menneskesønnen“ — hvordan forholdt han sig til Penge og de Goder, der kan faas for Penge?

Søren Kierkegaard har givet et Svar saa inderlig alvorlig og saa ejendommeligt og vægtigt begrundet, at det ikke kan forbigaaes med Ligeegyldighed, uden at den, som gaar saaledes uden om det, selv stempler sig som en ligegyldig Person. For Kierkegaard var Kristus den gennemførte *Asket*, som ikke kunde eller vilde forkynde sin Faders Vilje uden den grundigste Forsagelse af al timelig Herlighed.

Skriftet „Indøvelse i Kristendom“ (fra 1850) indeholder den kierkegaardske Opfattelse af denne Sag. Nogle Steder lyder som følger:

„Han fornede sig og blev svøbt i Pjalter.“

„Han, som udsteder Indbydelsen: „Kommer hid til mig, alle I, som arbejder og er besværede, og jeg vil give eder Hvile!“ er den fornede Jesus Kristus, det ringe Menneske, født af en foragtet Jomfru, hans Fader er Tømmermand, i Slægtskab med nogle Folk af den laveste Klasse.“

Jesus Kristus, „det ringe fattige Menneske, med tolv stakkels Disciple af den simpleste Klasse i Folket, en Tid lang Genstand for Nysgerrighed, men senere i Selskab med Syndere, Toldere, spedalske, afsindige; thi det gjaldt Ære, Liv og Gods, i hvert Fald (den Straf véd vi jo var sat derpaa) at blive udstødt af Synagogen¹⁾, blot man lod sig hjælpe af ham.“ (Joh. 9,22).

Man kan se „ham, der kunde have været noget stort i Verden, komme anstigende i godt Selskab med en Mursvend paa den højre, og en Børstenbinderlærling paa den venstre Side.“

„Et Menneske ganske som vi andre, kun ikke slet saa godt paaklædt som Gennemsnittet, altsaa et daarligt paaklædt Menneske, der nærmest (i det mindste som det synes adskilligt nærmere end under Rubrikken: Gud) sorterer under Fattigvæsenet.“

*

*

*

¹⁾ Udstødt af Synagogen = udstødt af Menighedssamfundet.

Hvor aandfuld en Bog „Indøvelse i Kristendom“ end er, og hvor meget den end vidner om alvorlig, skarpsindig og dyb Tænkning, maa jeg dog paastaa, at dens Kristusbilleder beror paa et Skævsyn og paa uvederhæftig Læsning af Evangelierne. Rigtigheden af denne Paastand skal nu godtgøres.

Jesus Kristus udtalte jo en Gang de velkendte Ord: „Rævene har Huler, og Himlens Fugle har Reder, men Mennesønnen har ikke det, hvortil han kan hælde sit Hoved“. Hvis dette var alt, hvad der er os overleveret om hans økonomiske Stilling, blev der et meget vidt Spillerum for Fantasien i Retning af Udmaling af den yderste Armod i hans Liv og Færden. Men Fantasien har allerede, medens han vandrede her nede, faaet sine Grænser indsnævret i Henseende til Fremstillingen af hans Forhold til de timelige Livsgoder. Menneskesønnen levede sit Liv for „aabne Døre“. Derved blev der givet hans Tilhørere den bedste Hjælp til rigtig Forstaaelse af et Udsagn som det nys nævnte. Men ogsaa vi, der lever i sene Tider, har Adgang til en rigtig Tydning deraf. Adgangen er os aabnet i den evangeliske Historie, der stammer fra Apostle, der skulde være hans Vidner til Jordens yderste Ende. (Ap. Gern. 1,8).

„Han fornødrede sig og blev svøbt i Pjalter“, skrev S. K. Hvor har han dette fra? Mange vil vel uden Betænkning svare: Der staar da i flere af vore herlige Julesalmer, at Jesusbarnet blev født i en Stald, svøbt i Klude og lagt i en Krybbe. Meget rigtig. Men stemmer Salmerne her med Juleevangeliet hos Lukas? Ingenlunde! Evangelisten skriver: „Hun fødte sin Søn, den førstefødte, og svøbte ham og lagde ham i en Krybbe; thi de havde ikke Rum i Herberget.“

Her er ikke Tale om, at Jesusbarnet blev svøbt i Klude eller Pjalter. Paastanden om, at Svøbet var af den Art, skyldes Ønsket om, at faa Fattigdommen og Usselheden ved Jesu Fødsel fremstillet saa skarpt som muligt, og desuden er det et tankeløst Paahit af Munke, som ikke havde megen Forstand paa Børnepleje. Pjalter eller Smaaklude egner sig ikke til Børnesvøb. Og egentlig er hele denne Historie om det elendige Svøb en Krænkelse af Moder Maries Minde. Kunde hun ikke faa andet Svøb til „Guds

Søn“, vilde hun selvfølgelig bruge en Del af sin egen Klædning.

„Lagt i en Krybbe“; dette Udtryk er taget lige ud af Evangeliet. Men *Ludvig Schneller*, Præst i Bethlehem, giver os i sin Bog: „I Jesu Fodspor“ (fra 1889) nogle Oplysninger, som kaster nyt Lys over „Krybben“.

„Den Lod, der hin Nat tilfaldt Jesus-Barnet, er vist baade før og senere tilfaldet *mangt* et Barn i det hellige Land, uden at det er faldet noget Menneske ind, at der skulde være noget særlig fattigt eller nedværdigende deri.“

Om „Stalden“ siger Evangeliet intet; den stammer fra Sagn, der aabenbart har taget sit Udgangspunkt fra Krybben. Først halvandet Hundrede Aar efter Kristi Fødsel fortæller Martyren Justin — som et Sagn —, at Jesus blev født i en Staldhule. Og Sagnet vandt Bifald, fordi Kristenheden allerede den Gang hældede til Munke-Opfattelse og Munke-Overdrivelse. Schneller fortæller os, hvorledes et gammelt „Stuehus“ i Bethlehem ser ud nu om Dage, og mener, at saaledes saa det ogsaa ud paa Kristi Tid. Tit bestaar Huset kun af én Etage; stundom er der sat en Sals-Etage paa. Men hver Etage — eller i hvert Fald hver Families Lejlighed — bestaar kun af et eneste Rum, hvor hele Familien opholder sig. Et saadant Værelse er stort.

„Herberget“, som der ikke var Plads i til Josef og Marie, har da været Sals-Etagen. Det var det nederste Rum, som blev Frelserens Fødested.

Det maa erindres, at Huset i Østerland, og navnlig da ude paa Landet, spiller en helt anden Rolle end i Vesterland. For Østerlændingen er det skønneste Hus den frie Natur, overhvælvet af en blaa Himmel, som ofte Maaneder igennem knap sløres af blot den allermindste Sky. Naar undtages Regntiden, opholder han sig helst — baade Dag og Nat — enten ude i Gaarden eller oppe paa Taget eller ude i Marken. Huset er ham kun, hvad Hulen er for Ræven, nemlig et Hul, hvor han kryber ind i de kolde Nætter, og naar det regner. Og ikke alene Menneskene har Tilhold i hint ene Værelse, nej Husets Kreaturbesætning: Kameler, Heste, Æsler, Faar, Geder, Høns, Duer, deler det med dem. Det bliver da forstaaeligt, at der hyppigt ses en Krybbe mellem Husets tarvelige Møblement. „Saaledes ser der den Dag i Dag ud hos almindelige Folk

paa Landet i Palæstina, og man vil indrømme, at Jule-Evangeliet passer ret godt i denne Ramme. „Der er intet i Julehistorien, som peger tilbage paa *særlig* stor Fattigdom; den viser kun, at Jesus blev født under ganske *jævne* Forhold. Og just det, at Fortællingen om Juleaften stemmer nøjagtigt med, hvad man kan se endnu overalt i Landet, synes at være et Vidnesbyrd om Evangeliets Sandhed.

Imødegaaelsen af det Kierkegaardske: „svøbt i Pjalter“, er bleven saa udførlig, fordi han her ikke har digtet paa fri Haand, men kun har gjort en gammel og meget rod-fæstet Mening til sin. Ved at imødegaa *ham* i dette Punkt, imødegaar man mange.

Et andet af de Træk, han har udstyret sit Kristusbillede med, kan nøjes med en kortere Omtale, eftersom han her staar med forholdsvis faa Tilhængere. Jeg sigter til den Paastand, at Jesus ikke var slet saa godt paaklædt som Gennemsnittet, altsaa et daarligt paaklædt Menneske.

Det er mærkeligt, at Kierkegaard overser f. Eks. Joh. 19,23—24. For at forstaa, hvad her er fortalt, bør man huske, at hos jævne Folk i det hellige Land bestod den Underkjortel, de bar inderst paa Kroppen, af to Stykker, der var syet sammen i Siderne (Ketonet kaldtes den); men Jesus bar før Korsfæstelsen en Underkjortel, der var vævet fra øverst til nederst, altsaa usyet, og den regnede Stridsmændene for saa kostbar, at de ikke nænnede at rive den itu, hvorfor de kastede Lod om den; men hans øvrige Klæder delte de i fire Dele. Der var altsaa mere end Kjortelen, sikkert et Bælte, en Turban, en Kappe og et Par Sandaler.

At Jesus ikke vragede alt, hvad der gik ud over det rent nødvendige, hverken for andres eller sit eget Vedkommende, kan ses deraf, at han ved Brylluppet i Kana, da Bryllupshusets Vin var sluppen op, bødede paa Savnet ved at gøre sit første Tegn. — Selvfølgelig løj hans Fjender ham paa, naar de sagde om ham: se, hvilken Æder og Vindrunker; men han vedkender sig, at han overfør Mad og Drikke ikke lignede den asketiske Døber Johannes. — Han gaar til Gæstebud ikke blot hos Toldere og Syndere, men ogsaa hos en højstaaende Farisæer. — Han fremstiller Himmeriges Glæde under Billeder af et Bryllupsgilde, et stort Aftensmaaltid og andre Fester.

I Sammenhæng hermed skal der mindes om et Par

mærkelige Træk til. I Markus's Beretning om Stormen paa Søen fortælles der om Jesus, at han laa i Bagstavnen og sov paa en Hovedpude. Det var ønskeligt, at Søren Kierkegaard havde faaet Øje paa den. Den kunde have bidraget sit til, at hans Jesusbillede var bleven mindre ensidigt. — Det samme gælder, endda i højere Grad, Jesu Forsvar af den Brug, Marie fra Betania gjorde af et Pund Nardussalve, til en Værdi af vel 200 Kroner. Den Glæde, Jesus føler, da et festligt Skønhedsmiddel i rig Overfløighed tages i Kærlighedens Tjeneste, ligger himmelhøjt over Askesens Maade at tage Tingene paa.

*

*

*

Men lad nu det være en Sag for sig, at der i Søren Kierkegaards Skildring af Frelseren er en overdreven Forkærlighed for Fattigdom og Fattigdommens Fornedrelse. Denne Kendsgerning bør ikke fordunkle den Sandhed, at Menneskesønnen ved mangfoldige Lejligheder omtaler Rigdom som en Magt, der kan skade, ja ødelægge Menneskesjæle. Men det, at en Ting kan tage Livet af Folk, betyder som bekendt ikke, at det er alt, hvad der kan siges om den. Med en Økse kan man begaa Mord; men den er ogsaa en udmærket Hjælper til fredelig og nødvendig Gerning i en Brændehuggers eller Tømrers Haand.

Det Synspunkt, som her er gjort gældende med Hensyn til Økser, er det samme, Jesus hævdede i sine Ord om Mammon.

Han har sagt: „Ingen kan være Tjener for to Herrer; thi enten vil han hade den ene og elske den anden, eller holde sig til den ene og ringeagte den anden; I kan ikke være Guds og Mammons Tjenere.“ „Søg først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skal alt dette (Mad, Drikke og Klæder) gives eder i Tilgift“. — Altsaa: hvor Mammon kommer til at raade over en Menneskesjæl, drages denne bort fra Gud, taber det egentlige Liv, overgives til evig Død. Mammon som Herre er en Manddraber som Djævelen selv.

Men det er en helt anden Sag, hvor Mammon ikke er *Herre over* Mennesket, men *Tjener for* Mennesket. Derom talte Menneskesønnen saaledes: „Skaf eder Venner ved den uretfærdige Mammon, for at de, naar den glipper, maa modtage eder i de evige Boliger!“ — Hvor farlig en

Magt Mammon er, kan ses deraf, at selv her, hvor der tales om, at den kan bruges til evig Velsignelse, faar den Tilnavnet „den uretfærdige“. — Dens Hovedtilbøjelighed er at gøre Uret, begaa Synd imod Mennesker og imod Gud. — Hvor troløs en Magt Mammon er, viser den derved, at den glipper, naar vi særlig har Brug for en trofast Ven, nemlig i Døden. Men bruges Mammon i det evige Livs Tjeneste, da kan denne Brug bringe Glæde ud over Død og Grav.

Det staar fast, at Jesus fandt det nødvendigt at gribe Lejligheden til at advare mod det forfærdelige i at dyrke Mammon, og mange af Formerne for denne Afgudsdyrkelse har han fremstillet saaledes, at Menneskeslægten ikke kan slippe fri for at ængstes lidt eller meget, som der er Alvor til, af de Udsigter, han har vist for dem, der lader Mammon raade for deres Liv.

I Lignelsen om den store Nadver hører vi om nogle, som i Stedet for med Tak at følge Indbydelsen var helt optagne af denne Verdens Herlighed, én af sin nylig købte Mark, en anden af fem Par Øksner og en tredie af sin huslige Lykke. „Jeg siger eder, at ingen af de Mænd, som var budne, skal smage min Nadver.“ — Rigmanden, der levede hver Dag i Herlighed og Glæde, han, som kun kendte til at bære Festdragt, men undgik Hverdagens Arbejdsklæder, gik til Pine og ikke til Hvile, da han døde. — Den gerrige Bonde, som kun drev det til at faa skrabet en hel Del sammen, var forberedt saa slet som muligt, da den Nat kom, da al hans Rigdom ikke forslog noget som helst; thi det var *Sjæl*, Kravet nu lød paa. Pengeskabet var vel fuldt, men Sjælen var øde og tom. — Og den rige, unge Mand, „som stoledes paa Penge“, kunde ikke adlyde Herrens Kald: „Følg mig!“ Det er efter Samtalen med ham, Herren siger: „hvor vil det være vanskeligt for dem, der har Penge, at komme ind i Guds Rige! Det er lettere for en Kamel at komme gennem et Naaleøje end for en rig at komme ind i Guds Rige.“ Da Disciplene hørte dette, blev de overmaade forfærdede og sagde til hverandre: hvem kan da frelses? Det stod saaledes for dem, at her var nævnt en uovervindelig Vanskelighed, at Rigdom i og for sig betød Fortabelse. Men Herren føjer da til det foregaaende nogle Ord med en herlig evangelisk Tone for de riges Øren: „for Mennesker er det

umuligt, men ikke for Gud; thi alle Ting er mulige for Gud.“

Grundtvig skal engang have sagt: Penge er noget forhekset Tøjeri, som den, der har sin Sjæls Rolighed kær, skal tænke saa lidt paa som muligt.

Efter vor Herres Tankegang er der ogsaa saa megen Sjælefare ved Penge, at alvorlige Mennesker har al Grund til at se paa Rigdom med grundig Mistanke til dens Værd. Apostlen Paulus skriver til Timoteos: „De, som vil være rige, falder i Fristelse og Snare og mange ufornuftige og skadelige Lyster, som nedsænker Mennesker i Undergang og Fortabelse. Thi Pengegerrighed er en Rod til alskens ondt, og ved at hige derefter har somme faret vild fra Troen og gennemstunget sig selv med mange Smertes.“

Et Ord af Søren Kierkegaard kan her være paa sin Plads. I Skriftet „Til Selvprøvelse“ siger han med Henblik paa Læsning af Bibelen: „Det, der forpligter dig, er ikke de dunkle Steder, men det, du forstaar; og det har du øjeblikkeligt at efterkomme. Var der kun et eneste Sted, du forstod i den hellige Skrift: vel, saa har du først at gøre det; men ikke har du først at sætte dig hen, og grunde over de dunkle Steder. Guds Ord er givet, for at du skal handle derefter, ikke for at du skal øve dig i at fortolke dunkle Steder.“

Er der noget Forhold, som Kristus har udtalt sig tit, udførligt, klart og indtrængende om, saa er det den Sjælefare, der kan voldes af Penge. Det vilde se bedre ud i Verden, end det gør, hvis kristne Mennesker ogsaa op gennem Tiderne havde talt tit, udførligt, klart og indtrængende derom. Den givne Anvisning er tydelig nok; det er Lysten til at følge den, som det har skortet paa.

Men har Pengene en Side, der vender advarende op mod de rige, saa har den en anden Side, der taler alvorligt til de lidet besiddende. Det er bibelsk Tankegang, at de fattige ikke bør regne andres Penge for saa lidt, at de hellere tyr til dem end til det, der kan tjenes ved eget Arbejde. Paulus skrev til Tessalonikeren disse gyldne Ord: „— — — vi levede ikke uordentlig blandt eder, ej heller spiste vi nogens Brød for intet, men under Slid og Møje arbejdede vi Nat og Dag for ikke at tynde paa nogen af eder, ikke fordi vi jo har Ret dertil, men for at give eder et Forbillede i os, for at I skal efterligne os. Ogsaa den-

gang vi var hos eder, paabød vi jo eder dette, at vil nogen ikke arbejde, skal han heller ikke have Føden. Thi vi hører, at somme vandrer uordentlig blandt eder, saa de ikke arbejder, men blander sig i, hvad der ikke kommer dem ved. Men saadanne Folk byder vi og formaner i Herren Jesus Kristus, at de skal arbejde i Stilhed og saaledes spise deres eget Brød. — Man forstaar, at der ogsaa da var Folk, som gerne slap med lidet eller intet Arbejde, som Hænderne skulde bruges til, medens de derimod var flittige til at blande sig i alt muligt med en løs Mund.

Betegnende for Pavlus er det, at han minder om et Ord af Jesus, som ingen af Evangelisterne har faaet optegnet: „Saligere er det at give end tage“ (Apostl. Gern. 20,35). Han vilde i vore Dage have regnet det for en Æressag at slippe for Understøttelse af Hjælpe- og Arbejdsløsheds-kassen, naar ikke Nødvendigheden bød det.

I det nævnte Ord fra Herren er den Tankegang tydelig udtalt, at han ingenlunde har krævet af os Mennesker, at vi aldrig maa samle mere, end at vi lige kan leve af Haanden og i Munden. Det er saligt, at have Raad til Gaver, og fremfor alt er det saligt at have det rette Sind til at give Gaver. Men her kan det passende tilføjes, at der er dem, der har et saadant Kald, at de bør uden Knurren fra andres Side fritages for at tjene deres Brød ved legemligt Arbejde. En nødvendig Betingelse for Sokrates's og Kierkegaards Livsgerning var sikkert arvet Formue. Og Frelseren levede efter det 30. Aar af Gaver. (Luk. 8,3).

Slutning.

Det rette Forhold til alle Livets Goder er at takke for dem og at tjene med dem. Kommer en rig ind i Guds Rige, maa Guds Aand først have ham lært at tage med ydmyg Tak mod Rigdommen og fylde ham med Trang til trofast at tjene med det givne. Aanden gør sikkert lettere dette Arbejde i en Menneskesjæl, hvor der er forholdsvis lidt til Huse af jordisk Gods, end hvor der er særdeles meget. Det er jo en gammel Kendsgerning, at Smaafolk kan være vidunderlig hjælpsomme med det lidet, de har. Men fattig eller rig er ikke i Guds Øjne det store Skel mellem Menneskene. Skellet sættes af Tjenersindet eller Mangelen paa Tjenersind. At det forholder sig saaledes

viser Lignelsen af de betroede Talenter. En fik fem, en anden fik to, en tredje kun ét. Talent betyder vel her alt, hvad et Menneske fik at virke med, altsaa ogsaa Penge. Kærnen i Lignelsen er klarligt nok denne: Lidt eller meget er i Evighedens Forstand aldeles ligegyldigt; Eftertrykket ligger helt og holdent paa Troskaben.

Vor Tid holder meget af Penge, og man opdrager den vist næppe ved at sige: „Pyt med Penge!“ Man maa hellere sige — og her har man Medhold af Evangeliet: Tjen bare saa mange Penge, som I kan, men bryd jer ikke om flere end dem, I kan tjene Gud, jer selv og andre Mennesker med!

Samvittighedsfulde Folk med nogen Menneskekundskab vil jo vist, naar de har den Maalestok ved Haanden, føle, at Penge ikke blot vejer meget i aktiv og selskabelig Henseende, men at de viser sig særlig tunge, naar de lægges paa Ansvarets Vægtskaal.

En Tænker i gamle Dage bad viselig denne Bøn: „Giv mig ikke Armod eller Rigdom, men tildel mig mit nødvendige Brød; for at jeg ikke skal mættes og sige: Hvem er Herren? for at jeg ikke skal forarmes og stjæle og forgribe mig paa Guds Navn!“

Sønderjylland.

I Fjor havde jeg en Dag Besøg af en af vore gamle sønderjyske Elever. Vi sad og talte sammen om Forholdene og Stemningen i Sønderjylland, og hun sagde da: „Ja, skønt vi jo godt ved, at nu kommer vi hjem, saa er det alligevel til Tider saadan, at vi næsten ikke tør tro paa det Under, der nu sker.“ Jeg forstaar den unge Pige, der sagde det; thi det, der nu sker, er i Virkeligheden et Under. Men er Genforeningen et Under, saa er det et endnu næsten større Under, at der er et *dansk* Sønderjylland tilbage; thi dette Land har gennem Aarhundreder været misregeret af den danske Regering.

Fra de ældste Tider har de tre sydligste Sysler af Jylland indtaget en Særstilling i det danske Rige. Denne Særstilling fæstnedes yderligere, da Valdemar Sejr gav dem som særligt Len til sin Søn Abel. Og da Danmark efter Abels Død gør Uret mod Abels Æt, tvinger man denne til Fjenskab mod Danmark og til at søge Venskab og Hjælp hos de holstenske Grever, og saaledes begynder saa smaat Sønderjyllands Fortyskning.

Det førte desuden til, at da Abels Æt uddør 1375, tog de holstenske Grever Arv efter den og knyttede Slesvig til Holsten, og de styredes nu i Fællig af de holstenske Grever til Hertug Adolfs Død 1459. Aaret efter, 1460, inddroges begge Hertugdømmer under Kongeriget, og „de skal blive tilsammen evig og udelt“.

Udeltheden bevaredes dog ikke; allerede Kong Hans delte Hertugdømmerne med sin Broder Fr. 1, og dennes Søn Kr. 3 delte dem med sine 2 Brødre; den yngste af dem, Adolf, blev Stamfader til den holsten-gottorpske Hertugslægt, som idelig stræbte efter Selvstændighed, den var derfor Danmark fjendtligsindet, og til dens Fordrivelse 1720 „en Torn i Danmarks Fod“.

En yderligere Deling foretoges af Fr. 2, idet han lod sin Broder, Hans den Yngre, blive Hertug over Ærø, Als og Sundeved, fra ham nedstammer Augustenborgerne og Lyksborgerne. Delingerne bidrog i høj Grad til Fortysknin-gen. Endelig blev Reformationen, nationalt set, til Ulykke for Sønderjylland. Ved den løstes det gamle Baand mellem den sønderjyske og den danske Kirke, og i Stedet for knyttedes Sønderjylland og Holsten sammen under en fælles Kirkestyreelse. Saaledes styrède den danske Regering i Aarhundreder, uden at ville det, Sønderjylland bort fra Danmark imod Tyskland; men trods dette taltes der muligvis endnu 1800 Dansk til Sli og Dannevirke.

Da den nationale Følelse vaagner omkring ved 1800, gik der ikke mange Aar, før Forskellen mellem Tysk og Dansk blev sig bevidst, og det kom til Rivninger mellem dem, og Slesvigholstejnismen dannes. Denne tyskvenlige, danskfjendtlige Bevægelse vækker nu den bevidste Dansk-hed. Prof. Kristian Paulsen i Kiel gør i et Skrift rede for Forskellen paa Holstens og Slesvigs Arveregler, og i et andet Skrift viser han den Uret, der bliver gjort det danske Sprog. Af Slesvigs 330000 Indbyggere talte 185000 Dansk; men af dem havde kun de 110000 Dansk i Skole og Kirke og ingen af dem i Retten. De 75000 i Angel og Midtslesvig havde, skønt dansktalende, Tysk i Kirke, Skole og Ret. De tvinges derved til at tale Tysk. Fr. 6. forstod det ikke og bød Kristian Paulsen tie; men samtidig dermed gik Slesvig-holstejnismen sin agitatoriske Gang over begge Hertugdømmerne og Tyskland.

Begge Hertugdømmerne styredes paa Tysk, de havde en fælles tysk Højesteret i Kiel, fælles tysk Statholder, fælles Mønt, en anden end Kongerigets, Toldgrænse ved Kongeaaen, alle Undervisnings-Anstalter, udenfor Almueskolen, var tyske. Regeringen arbejder, uden at ville det, Tyskeriet i Hænde. Men under dette haarde Tryk blev Dansk-heden sig bevidst. I 1836 fremsatte Nis Lorenzen i Stændersalen Forslag om, at Dansk skal være Retssprog, lige saa langt det er Kirke- og Skolesprog. 1838 stiftedes det første danske Blad i Nordslesvig, „Dannevirke“. 1842 talte Hjorth Lorenzen Dansk i Stændersalen, saa det gav Genlyd over hele Danmark. 1844 aabnedes Højskolen i Rødding. Holger Danske er nu vaagen og søger at værgе sig mod den tyske Mikkell. Da Slesvigholstenerne den 18.

Marts 1848 i Rendsborg besluttede Oprøret, nedlagde Hans Kryger fra Bevtoft en energisk Protest imod dette. Saa kom Treaarskrigen, og dens Historie kender alle. I Tiden mellem de to Krige lykkedes det ikke den danske Regering at forlige Dansk og Tysk og forsonde Slesvigholstenerne med deres Skæbne, tværtimod blev Angel nu saa godt som helt tysk og stærkt fjendtligsindet imod Danmark. Saa kom 64 og med den hele Slesvigs Tab, fordi vi ikke vilde nøjes med det, som var dansk; thi det kunde vi sikkert have faaet paa Londonkonferencen.

Som alle véd, blev ved Pragfreden Paragraf 5 indsat, den gav Sønderjyderne Løfte om ved en fri Afstemning at vende tilbage til Moderlandet, og § 5 har været Sønderjydernes faste Staaested i deres Kamp mod Tyskeriet til den Dag i Dag.

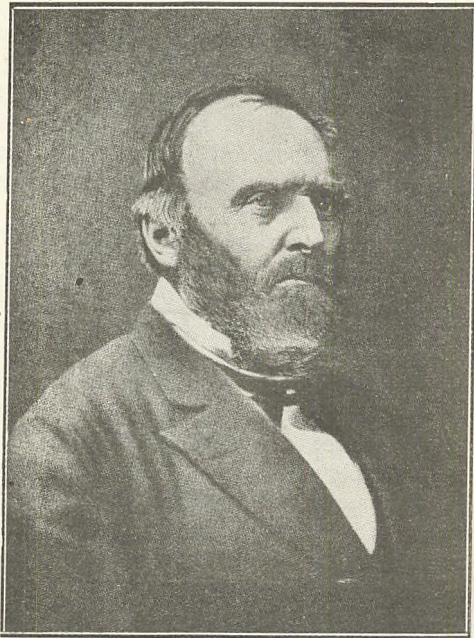
Naar den bevidste Danskhed i det Tidsrum af godt 50 Aar ikke er bleven dræbt, men derimod er vokset sig stærk og kraftig, saa skyldes det to Ting; først Tyskernes dumme, brutale Styre. Havde Tyskland styret mildt og retfærdigt, respekteret Folkets Sprog og Ejendommeligheder, vilde Forholdene have formet sig ganske anderledes; der er næppe Tvivl om, at største Delen af Folket saa nu vilde have været fortysket. Hvorimod Brutaliteten og Uretten, som blev øvet imod dem, vakte deres Retsfølelse, hele den stejle, stædige Trods, der er til Stede i deres Karakter. De værgede sig mod den Vold, der blev øvet imod dem, og en Række udmærkede Førere har de haft i den Kamp, de har maattet føre.

Her kan ikke være Tale om at nævne alle, men jeg vilde gerne sige lidt om de Mænd, der har været Danskhedens Talsmænd i den tyske Rigsdag, og som hver især har ydet deres Bidrag til, at det, der nu sker, er muligt.

Hans Kryger var Sønderjydernes første Talsmand i den tyske Rigsdag, samtidig havde han sammen med Ahlmann Sæde i den prøjsiske Landdag. Her kom han dog aldrig til at indtage sin Plads, fordi han nægtede at aflægge Ed paa Forfatningen; men i Rigsdagen, som ikke kræver en Edsaflæggelse af sine Medlemmer, talte han sine danske Landsmænds Sag.

Hans Politik indskrænkede sig til at protestere mod Tyskernes Vold og hævde Sønderjydernes Ret til en fri Afstemning i Henhold til § 5. Smukt og fyndigt er hans

Standpunkt udtrykt i Ahlmanns kendte Ord: „Vi er danske, vi vil forblive danske, og vi vil behandles som danske, og det efter Folkerettens Forskrifter“. Dette klare Standpunkt kan alle forstaa, og det vinder derfor stor Tilslutning. Ja, selv Bismarck indrømmede, at han havde Ret. Med denne Retsbevidsthed forenede han en usvigelig Tro paa

Hans Kryger.

Rettens Sejr. Kort før sin Død udtalte han: „Det prøjsiske Tyskland menes at være stærkt; men jeg véd, at det er svagt. og just det, der synes at være dets Styrke, er dets Svaghed, en Kraft, der æder sig selv op“. Hans Kryger hamrede ind i den sønderjyske Befolkning Kravet om Retten til en fri Afstemning i Henhold til § 5, og i mange tændte han den samme Tro paa Rettens Sejr, som boede i hans eget Bryst. Det er Krygers Indsats i den nuværende bevidste Danskhed.

Den 11. Oktober 1878 slettede Bismarck med Østrigs

Billigelse § 5. Man indsaa nu, at Kampen kunde blive langvarig, og man mente derfor, at Kampen maatte føres paa en anden Maade. Den danske Ungdom, som før var udvandret, maatte nu blive i Landet for at bevare Jorden, de unge maatte nu blive tyske Soldater for derved at vinde tysk Borgerret. Men naar de unge gjorde det, maatte de danske Landdagsmænd ogsaa aflægge Eden, for at de i den prøjsiske Landdag kunde varetage deres Fædrelands

J. P. Junggreen.

Tarv. Hans Lassen, Lysabild, J. P. Junggreen, Aabenraa, og i det hele taget Østeregnet var Edsaflæggere, hvorimod Kryger og Vesteregnet var Edsnægtere. Her kom det til det Skel, som gør sig gældende den Dag i Dag.

Edsaflæggerne sejrede, og Edsnægterne maatte bøje sig. Kryger, som døde, afløstes i Rigsdagen af Hans Lassen fra 82—84, da valgtes til Rigsdagen Tobaksfabrikant J. P. Junggreen fra Aabenraa, medens Hans Lassen blev ved at være Landdagsmand. I to Aar, fra 84 til hans Død 86, var Junggreen Sønderjydernes Talsmand i Berlin.

Junggreen var i bedste Forstand en fin og nobel Mand. Kort efter sin Ankomst til Berlin skrev Junggreen i en Bog, hvori han gjorde Optegnelser, følgende smukke Ord: „Der skal ikke komme et usandt Ord ud af min Mund. Jeg skal vogte mig for enhver Overdrivelse; men hvor det er muligt, skal enhver faa Svar.“ Gyldne Leveregler for alle, ikke mindst for en Rigsdagsmand.

Han indleder saa smaat Forhandlingspolitiken, og den fortsættes af hans Efterfølger, Gustav Johannsen, som ved Junggreens Død 1886 valgtes til Rigsdagsmand, og som i 16 Aar, til hans Død i 1902, paa den dygtigste Maade talte Danskhedens Sag i Berlin.

Gustav Johannsen var en Lærersøn fra Angel og selv Lærer, men blev efter 64 afskediget af Prøjerne. Han bosatte sig da i Flensborg, hvor han aabnede en Boghandel og grundlagde „Flensborg Avis“. Han var Flensborgs mest elskede Mand. Man har kaldt ham Flensborgs ukronede Konge; thi baade Danske og Tyske saa op til ham. Han var en Kæmpekarl, rigt begavet og ejede et ualmindelig godt Humør, et smittende, slagfærdigt Lune og en uimodstaaelig personlig Elskværdighed, der ikke alene gjorde ham til Sønderjydernes mest elskede Fører, men ogsaa

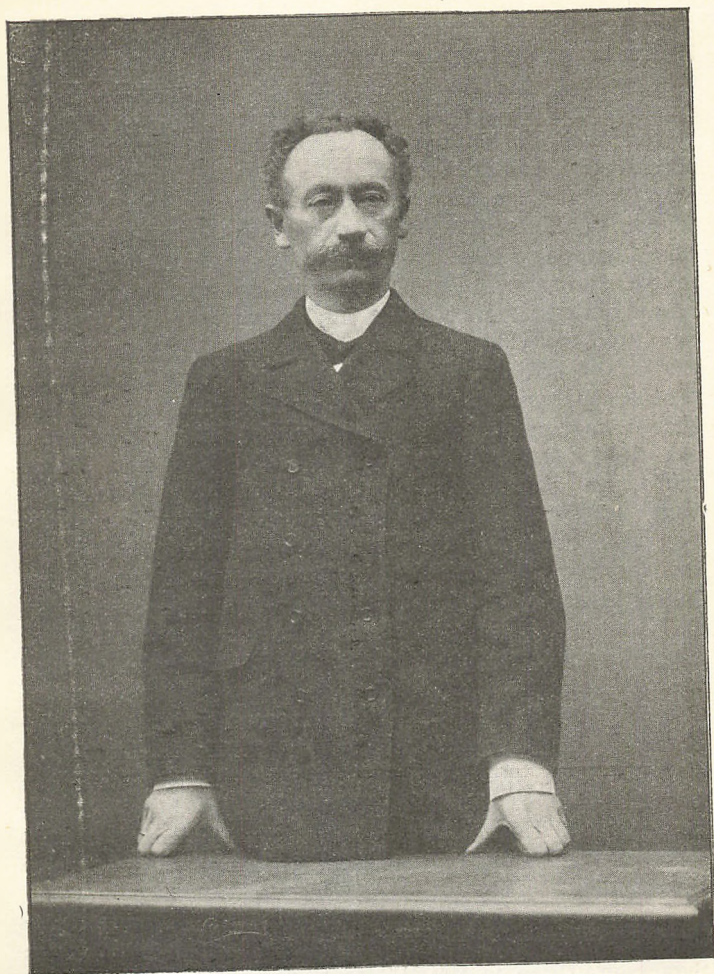

Gustav Johannsen.

vandt ham mange personlige Venner blandt hans politiske Modstandere. Denne Mand talte med Kraft og Snildhed Danskhedens Sag i Berlin. Sit Hovedslag vandt han i Køller-Sagen, da han, for Resten som syg Mand, drog Køllerregimentet frem i den tyske Rigsdag og igennem en 3 Dages Debat fik det dømt af den tyske Rigsdag, saa v. Køller maatte fortrække i 1901.

Efter Gustav Johannsens Død i 1902 valgtes til Rigsdagsmand Jens Jessen. Han var en Lærersøn fra Toghale ved Møgeltønder, havde selv Læreruddannelse, var en rigt begavet, meget arbejdsom, ildfuld ung Mand, der, da han ikke kunde faa Lærerplads, i 1882 blev Redaktør af „Flensborg Avis“, og han var en genial Redaktør, der arbejdede Bladet op til at blive, maa-ske nok i sin Tid, det bedst skrevne danske Blad. Han var en ypperlig Taler, hans folkelige Taler er fortrinlige. Faa har talt og skrevet det danske Sprog renere og skønnere end Jessen. Men hans iltre, lidenskabelige Sind løb for tit af med ham, og ingen af de danske Førere er af Tyskerne bleven forfulgt med Retssager som Jessen. Godt 4 Aar af sit Liv maatte han tilbringe i prøjsiske Fængsler.

Denne stejle, stolte, ildfulde Mand talte i 4 Aar, fra 1902 og til hans Død i 1906, Danskhedens Sag i Berlin, og selv om han ikke som Gustav Johannsen vandt sig mange, saa vandt han sig dog ogsaa Venner blandt sine Mod-

Jens Jessen.

standere og skaffede sig Agtelse og Respekt. Edsnægter er han, og som Kryger dvælede han Gang efter Gang ved den Ret, som § 5 hjemlede hans Landsmænd.

Efter Jessens Død i 1906 valgtes H. P. Hanssen til Rigsdagsmand, og fra da og til nu har han været Danskhedens kloge, ufortrødne Talsmand. Hans P. Hanssen ned-

stammer fra en gammel sønderjysk Bondeslægt, der har fostret en Række dygtige, retskafne Mænd. Hans P. Hanssen er født paa Nørremølle den 21. Februar 1862. Sin første Undervisning fik han i Hjemmet og den stedlige Skole; men i Konfirmationsalderen blev han sendt til Hejls Efterskole og blev konfirmeret af Pastor Topsø. Et Par Aar tilbragte han nu i Hjemmet; men saa kom det Tidspunkt, da han skulde vælge, om han skulde udvandre eller blive hjemme, blive tysk Soldat og tysk Borger. Han valgte det sidste, gik paa Session og var saa heldig at blive kasseret. Han havde nu vundet tysk Borgerret og kan søge sin Uddannelse, hvor han vil. I 3 Aar først i 80erne er han om Vinteren Elev paa Askov Højskole og arbejder hjemme paa Gaarden om Sommeren. Nu kom Tiden, da han skulde vælge sin Livsstilling. Forældrene saa helst, at han blev Landmand, de tilbød ham Nørremølle paa gode Vilkaar, han var forlovet, og det vilde været let for ham at skaffe sig et godt Hjem og en rolig betrygget Fremtid; men Politiken drog ham, Kaldet kom saa stærkt til ham, at han maatte følge det. Det er ikke Tilfældigheder, men et indre uafviseligt Kald, der gør H. P. Hanssen til Politiker. Da han nu har valgt sit Arbejde, søger han at dygtiggøre sig til det. I Efteraaret 1886 rejste han til Leipzig for at studere tysk Sprog, Lovgivning og Politik. Han kom en Del sammen med tyske, frisindede Mænd og havde meget Udbytte af sit Leipziger-Ophold. I Foraaret 1887 gik Turen til København. Her kom han hurtigt i Forhold til A. D. Jørgensen, som blev ham en udmærket Vejleder i hans Studier, og imellem dem sluttedes et Venskab og Samarbejde, der bar rige Frugter for Sønderjylland.

Fra sit Hjem kendte han Magister H. V. Clausen, der førte ham sammen med Johan Ottesen, Gustav Johannsens Svigersøn. Disse to Mænd, der hørte til den radikale Ungdom, førte ham i Studentersamfundet sammen med den radikale Fløj i Studenterverdenen, og det lykkedes her H. P. Hanssen i denne europæiske Klike at vække Sansen for Nationalitetens Ret i Sønderjylland, og en sønderjysk Forening dannedes indenfor Samfundet, de 4 S. Aaret efter, i 88, dannedes i Studenterforeningen de 2 Løver. I Aaret 88 var han i Berlin, hvor han vilde høre en Del juridiske Forelæsninger og studere det politiske Liv. Det blev en

meget rig Vinter for ham. Han var i Rigsdagen den Dag, Bismarck udslyngede sit kendte Ord: „Tyskland frygter kun Gud, ellers ingen i Verden“.

Han hører Windthorst, Bebel og mange flere kendte Politikere. Han er Vidne til Kejseryrkelsen. Han ser Socialdemokratiets stærke Vækst, og skønt han er uenig med dem i Anskuelse, beundrer han deres Organisations-talent og lærer af dem. Det kom senere hans Landsmænd tilgode; thi han blev Sønderjyllands store Organisator.

I Berlin kom han jævnligt sammen med Hans Lassen og Gustav Johannsen, og den sidste blev hans politiske Læremester. I Foraaret 88 vendte han hjem, nu fuldt rustet til sin Gerning. Han holdt nu Bryllup, bosatte sig i Sønderborg, og blev fast Medarbejder ved „Dybbølposten“ og „Højskolebladet“.

Han havde af Socialdemokraterne lært at kende Organisationens Betydning og overfører nu dette paa de sønderjyske Forhold. Den 10. Juli holdtes et Møde i Vojens, hvor Gustav Johannsen talte, og „Vælgerforeningen for Nordslesvig“ dannedes. Slagtermester Reimers i Sønderborg var Formand, og H. P. Hanssen blev dens Sekretær. Hurtigt omspændte den hele Nordslesvig. Den skulde virke for størst mulig Deltagelse ved alle Valg, ordne Møderne, sørge for Agitationen, og dens Bestyrelse være et Udtryk for det danske Folks Vilje i Nordslesvig. Det er H. P. Hanssen, der særlig maa gøre Arbejdet, og hans Kendskab til de tyske Love gjorde ham godt skikket dertil. Han vilde lære sine Landsmænd paa Lovens Grund at hævde deres Ret til det yderste, og han blev ligefrem en Slags politisk Konsulent for dem.

Da det danske Sprog i 1888 blev saa godt som helt trængt ud af Skolerne, blev det nødvendigt paa anden Maade at værne om det, og den 30. November 1892 dannedes „Den nordslesvigske Skoleforening“. Dens Formaal var at fremme Børnenes og Ungdommens Undervisning i Modersmaalet. Dette skete dels i Hjemmene og dels ved Ophold paa Efterskoler og Højskoler i Kongeriget. Nu havde Nordslesvig sine tre store Foreninger: Vælgerforeningen, Skoleforeningen og Sprogforeningen, som var dannet tidligere, og som havde sit eget dejlige Hjem, Folkehjem i Aabenraa. Med disse tre Foreninger havde de danske Nordslesvigere rejst et stærkt Værn for Danskheden,

en mægtig Bølgebryder mod Fortyskningsbølgen. Mange gode Mænd havde hjulpet til her, men man gaar ingen for nær ved at sige, at H. P. Hanssen er Sjælen i dette Arbejde.

Til alt dette kom nu „Sønderjyske Aarbøger“ og en ret udbredt Foredragsvirksomhed. Han vandt ved alt dette Arbejde stor Folkeyndest, og der var en Tid, da han næst efter Gustav Johannsen var Sønderjyllands mest elskede Mand.

Tyskerne lagde ogsaa Mærke til ham, og en Dag i Efteraaret 1889 blev der foretaget Husundersøgelse hos ham. Hans Breve, Protokoller, alt blev undersøgt; men efter den mest indgaaende Undersøgelse maatte Tyskerne lade Sagen falde, alt hans Arbejde var paa Lovens Grund. Det var en stor Sejr for H. P. Hanssen. Selv var han lovlydig; men han krævede ogsaa, at de styrende skulde være det.

Han begyndte imidlertid at savne et Blad, hvori han kunde fremsætte sine Tanker. Der var ganske vist „Flensborg Avis“, men han og Jessen spændtes ikke altid lige godt, dertil var de for meget forskellige. Den lidenskabelige Jessen var Edsnægter og ofte stærkt udfordrende, H. P. Hanssen var Edsaflægger og rolig og besindig. Det slog tit Gnister mellem dem, og den 1. Oktober 1893 kom første Nummer af „Hejmdal“. Selvfølgelig blev Bladet forfulgt af de styrende. Det første Aar havde det ikke mindre end 14 Retssager; men det gav ikke mere end et Par smaa Bøder og 8 Dages Fængsel.

Aaret efter blev H. P. Hanssen anklaget for Højforræderi, men blev fuldstændig frikendt. Han førte sin Kamp fast og sikker paa Lovens Grund.

Hans Lassen døde i 1896, og en ny Landdagsmand skulde vælges. Stemningen samlede sig snart om to Mænd, H. P. Hanssen og Gaardejer Vulff fra Gammelgab, en dygtig og anset Mand og H. P. Hanssens gode Ven og Meningsfælle. Det vilde sikkert være blevet ordnet i al Fredsommelighed, hvis ikke Jessen havde taget Parti for Vulff paa en saadan Maade, at H. P. Hanssen blev gaet for nær, nu førte det kun til, at saa godt som alle Stemmerne samlede sig om H. P. Hanssen, og den 31. Marts 1896 valgtes han til Landdagsmand. Han er nu en Mand paa 34 Aar, godt rustet til sin Gerning. Han sidder inde med en grundig, omfattende Viden. Han er en meget veltalende

Mand. Hans Taler forener klar logisk Fremstilling, grundig solid Viden med en skøn poetisk Form. I Berlin er han sammen med Gustav Johannsen, som blev hans politiske Læremester.

H. P. Hanssen er den praktiske Politikens Mand. Det gælder om at naa Resultater. Alle tomme Demonstrationer, alle unødvendig haarde Ord er ham imod baade i Tale og Skrift, derfor har han haft saa forholdsvis faa Processer. For at naa Resultater kan han strække sig langt, nogle mener for langt. Han er Opportunist, benytter de i Øjeblikket foreliggende Forhold for at naa sit Maal. Deri ligner han de virkelig store Politikere: Italieneren Cavour, Franskmanden Gambetta, Tyskeren Bismarck, Englænderen Lloyd George er alle Opportunister.

Dansk Partipolitik har han i Modsætning til Jessen holdt sig udenfor, idet han har betragtet den sønderjyske Sag som staaende oven over Partierne, saa det Parti, der i Øjeblikket tjente hans Sag, arbejdede han sammen med. Ud fra dette Synspunkt skal sikkert hans Indtræden i Ministeriet Zahle bedømmes.

Denne kloge, stærke, retsindige Mand har fra 1896 i Landdagen og fra 1906 i Rigsdagen været de danske Sønderjydernes Talsmand, og ingen har tjent den danske Sag bedre end han. Hans Hoved er lige saa koldt, som hans Hjerter er varmt. Ikke alene Sønderjylland, men hele Danmark skylder H. P. Hanssen en Tak for hans Arbejde.

Omkring ved Midten af 90'erne begyndte den haarde Haands Politik. Frimenighedskirkerne i Bovlund og Haderslev lukkedes, Foreninger opløstes, og Møder forbødes og forstyrredes under de latterligste Paaskud, og i 1897 kom v. Køller, og nu skulde Danskheden knuses. Danske Undersaatter og Tjenestefolk udvistes i Tusindtal. Men Tryk avler Modtryk. Sønderjyderne gjorde sejt og lovlig Modstand; mange sløve blev vækkede nu, og de tre store Foreninger bestod nu deres Prøve. Danskheden voksede i Stedet for at trykkes, og i Landdagen drog H. P. Hanssen Sagen frem, klagede over Embedsmændenes Færd og sluttede sin Tale med den Spydighed, at Bismarcks Ord: „Vi Tyskere frygter Gud og ellers ingen i Verden“, nu burde ændres til: „Vi Tyskere frygter Gud og Frida Schyttes Stradivarius“.

Samtidig med dette drog Gustav Johannsen, som alle-

rede omtalt, Sagen frem i Rigsdagen, og 1901 maatte v. Køller forsvinde.

Kampen havde imidlertid vist, at Optantsagen var Sønderjyllands Akilleshæl. Gustav Johannsen havde set det og bedt H. P. Hanssen tage sig af den, og han var ogsaa villig dertil, saa snart Lejlighed gaves. En saadan kom i 1905, da Grev Raben Levetzau var dansk Udenrigsminister, han var Ungdomsven med Tysklands Rigskansler Fyrst Bylow. Fystehusene besøgte hinanden, alt var saaledes lagt til Rette, og i 1906 førtes Forhandlingerne om Optantraktaten, ivrig støttet af Gesandterne Hegermann-Lindenkrone i Berlin og v. Schoen i København. H. P. Hanssen var under Forhandlingerne en utrættelig Medarbejder.

Jessen døde i Sommeren 1906, og H. P. Hanssen blev nu valgt ind i Rigsdagen; Forhandlingerne fortsattes, og den 11. Januar 1907 undertegnedes Traktaten i Berlin. Alt naaedes ikke, men meget naaedes, Tusinder af retsløse kunde nu blive tyske Borgere.

„Flensborg Avis“ angreb H. P. Hanssen for en Afstemning i Berlin, som Forholdene havde krævet, og for de Indrømmelser, han havde gjort for at faa Traktaten. Det er den gamle Strid mellem „Østmagterne“ og „Vestmagterne“, mellem Edsaflæggere og Edsnægttere, der her gør sig gældende.

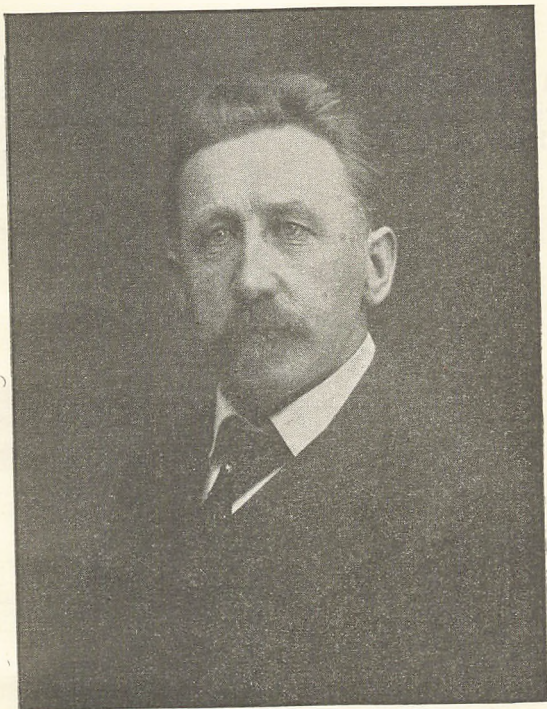
For at forsone sine Modstandere nedlagde H. P. Hanssen i 1908 sit Landdagsmandat og tilbød P. Grau i Pøl dette. Han vilde dog ikke, og saa valgtes i Stedet for Kloppenborg Skrumsager og Nis Nissen til Landdagen; men da Kritiken mod H. P. Hanssen vedblev, erklærede han i 1910, at han ikke vilde tage mod Genvalg; thi naar han ikke havde sine Vælgeres Tillid, vilde og kunde han ikke være deres Repræsentant.

Nu skred Vælgerforeningen ind og tvang Modstanden til at tie, og den 12. Januar 1912 valgtes han igen med 11,736 Stemmer, det største Stemmetal, der siden 1874 var afgivet i Nordslesvig. Danskheden var stadig voksende.

Under Verdenskrigen forholdt han sig afventende, trods tyske Tilbud og Løfter; men da saa Revolutionen kom, holdt han den 23. Oktober 1918 sin sidste store Tale i den tyske Rigsdag, hvori han i Henhold til Wilsons Prin-

cipper og § 5 krævede Sønderjyllands Ret til gennem en fri Afstemning at vende hjem til Moderlandet.

Den 17. November meddelte han sine Landsmænd ved det store Møde i Aabenraa, at nu var Udfrielsen nær.

H. P. Hanssen.

Nu kunde man med Sandhed synge Bjørnsons kønne Ord:

„Alt hvad Fædrene har kæmpet,
Mødrene har grædt,
har den Herre stille læmpet,
saa vi vandt vor Ret.“

Det som der i mere end 50 Aar har været haabet paa og kæmpet for, er nu bleven Virkelighed.

Det er en forunderlig rig Gave, der her er givet det danske Folk; maatte vi nu forstaa, at det ikke alene er

en Gave, men en Opgave, saa vi tager mod Genforeningen med Tak og Løfte om gensidig at hjælpes ad til at faa det bedst mulige ud af den, saa at Sønderjyllands Tilknytning til Moderlandet ikke alene giver et større, men ogsaa et lykkeligere Danmark.

Ved Udarbejdelsen af dette Foredrag har jeg benyttet foruden de almindelige Haandbøger Fr. Nørgaards Bog om H. P. Hanssen.

P. Bak.

Fra Sønderjyllandstogtet 9., 10. og 11. juni 1920.

Af Ejnar Skovrup.

Vi kunde mærke, at Danmark havde oplevet noget 9., 10. og 11. juli, da vi d. 12. med Danebrog på køle-
ren kørte hjem gennem „kongeriget“. Folk i Vonsild, Gummerup, Haarby, og hvad nu landevejsbyerne hedder, vinkede gammelkendt og hjerteligt til os, hvad de ellers ikke plejer at gøre til bilister. Og det kunde kun øge Ens stærke indtryk fra festdagene at see, at dette havde grebet alle.

Jeg skal her fortælle lidt om det, vi oplevede de store festdage.

Vi kom d. 8. om aftenen til fars fødegaard i Højrup I, Stepping sogn, mellem Christiansfeld og Sommersted, altså nær ved Frederikshøj, hvorfra de store fester skulde tage deres begyndelse. — For at man kan skønne, at sønderjyderne havde fremmede, skal jeg nævne, at vi var 20 gæster hos min farbrors. —

Underskriftsdagen var vi til genforeningsfest i Øster Lygum ved Aabenraa.

Inden vi kørte, var vi til en højtidsfuld gudstjeneste i Stepping kirke, hvor pastor Sølling fra Aarhus prædkede over 118. salme, v. 24—29: Denne er dagen, som Herren har beredt; lad os fryde og glæde os paa den! — Pastor Sølling talte kønt om, hvad vi som kristne kunde faa ud af denne store tid. Han mindedes dem, som blev sønden for grænsen, og dem, der faldt i krigen. (En mindesten på Stepping kirkegård var rejst til minde om 16 faldne fra det sogn). — Vi sang salmerne: Den signede dag —, Til himlene rækker din miskundhed, Gud —, Lover den Herre —, Nu takker alle Gud — og: Alt staar i Guds faderhaand. Det var længe siden, den gamle danske kirke havde rummet så mange højtidsstemte men-

nesker. Også derinde mærkede vi det stærkt: Nu er vi i Danmark. — —

Skulde vejret have gjort det, var festen ikke bleven til meget. Men regnen kunde ikke holde folk inde, ja en mand mente, at det netop kom tilpas, da æreportenes blomster bedre kunde holde sig til næste dag, og det var der jo noget om. — Overalt, hvor vi kom frem, byggedes der

Æresport ved Christiansfeld.

æreporte, og alle steder smældede danebrog fra toppen. I Haderslev byggede de den største æreport, jeg har seet; den spændte over hele gaden, og et stykke under buen var der en stor bro, hvor småpiger næste dag skulde stå og kaste blomster ned over kongetoget.

Festen i Øster Lygum blev holdt i skolen. — Det var helt underligt at synge Den signede dag — i den skolestue, hvor pligtro degne havde herset med at lære børnene Deutschland, Deutschland über alles; jeg tvivler om, at de har kunnet præstere en sang som den, der lød fra skolehuset den dag.

Jeg holdt så følgende tale:

... så holder vi et hötte, som aller för er nöwn,
vi bliwer glaj, som vi aller er blöwn!

Så kom genforeningsdagen, som alle danske har længtes efter i over halvhundrede aar. Men når den kommer nu, er det, fordi I danske hernede ved siden af længslen har haft haabet og stridt kampen for genforeningen med vort fælles fædreland; og det skal I have tak for. Og selv om der har været enkelte svære stunder — fordi enigheden brødes — har der aldrig været stridt renere strid i et folk end denne, derfor fangede den sejr, og trods alt, en skön sejr, der vil blive mindet som noget af det største i vort folks historie, og vi haaber som noget af det største i vort folks aandsliv.

Men genforeningen har fundet sted, ja hjerternes genforening kan vi vel næppe tale om, da strengene ikke har været brudt, thi det er netop de hjertebaand, „som de troede kunde briste“, der ikke brast, og som er aarsag i, at land og land genforenes. Se denne sidste genforening blev fuldbyrdet den 10. februar i aar.

Jeg kan i tanken genopleve, hvad der er fortalt om den hellige stund i min fædrene landsby, da disse trofaste skarer stod om de nye hvide flagstænger, hvor de med blottet hoved, i hellig andagt og under dyb, taareblandet glæde sang vor stolte flagsang: Hil dig vor fane!¹⁾ mens Danebrog foldede sin rødhvide dug ud over det land, der i det øjeblik blev forløst fra fremmedvælde og kom hjem. Da skete genforeningen, da fik trofastheden sin lön, da gik den danske aand befriet over lande, og alle følte gennem ruskvejret, at det var den „hellige time, da himlen paa jorden nedknælte.“

Det største ved en fest er vel ikke festen selv, men det aandsudbytte, vi kan faa af den; det maa nu ikke trykke festen, at vi tænker paa det, det skal forhøje den, og det kan det; for vi oplever ikke en fest i rig forstand, uden at vi fester i aand og sandhed. Den ydre fest bliver til tomt brag, selv om formaalet er aldrig så stort, når den ikke tillige er en hjerternes fest, og er festen en hjerternes fest, betyder det, at vi fester i aand og sandhed, og da vil

¹⁾ Den sang, hvori de ægte danske linjer staar: striden for freden, hjertefreden, — kun er vor lyst.

den give aanden vækst, folket styrke, og en sådan fest tror vi, denne er.

Hvad kan da denne fest, — tegnet på denne store stund i vort folks historie og aandsliv — bringe os? Jeg skal ty til Grundtvig for at finde svaret. Jeg går til ham, især fordi han mer end nogen anden dansk har givet os de reneste vaaben i hænde og sagt ord, der har draget stærkest og bedst styrket vort haab. — Han har udtrykt sådan, hvad den store stund betyder:

Paa Folke-Gaader
Vel gjættes kan,
Men ret dem raader
Dog ingen Mand,
Før Norne-Skriften
I Livs-Bedriften
Er fuldt udtrykt.

Bjowulfs Drape 1820, 2. vers.

Og (i Christoffer Columbus, skrevet i London, 3. Englandsrejse 1831):

Naar skal Dagen atter grye,
Som fordriver Dødens Kulde,
Naar skal atter paa vor Jord
Daaden gjøre Drapen stor?
Naar i Skyen rosenrød
Aanderne til os neddale,
Og fra Jordens Moder-Skjød
Heltene staae op af Dvale, (—)
Aldrig før i Morgen-Gry
Dages kan en Verden ny!

Her er svaret digterisk og profetisk givet, og jeg skal kun kort forsøge at genfortælle det med nutidsord:

Vi prøver tit at gætte paa, hvad folkets fremtid vil bringe; men, siger Grundtvig, det kan vi kun, naar „norne-skriften i livsbedriften er fuldt udtrykt“, naar en stor mands, en fremsynet mands livsbedrift, eller en stor stund i et folks liv er inde, det, som rager højt op over, hvad livet — det er de fordums storbedrifter, vi lever paa — hvad det byder paa til daglig; thi den storbedrift eller den store store stund betyder netop det største, det stærkeste, som aanden kan give: idealet; det ligger gemt i livsbedriften i den store stund, just fordi vi eller han blev fri

af egoismens, egenkærlighedens tag og „slap i sky til vingeprøve“. Men i dette nyskabte ideal ligger fremtiden, den, folket skal leve; og denne store stund, det er netop nutids morgenrøde, den, der varsler dagen.

Og i det andet svar, der indledes med spørgsmaalet: Naar skal den store dag komme? Den, som skal fordrive dødens kulde med hjerteglædens ild, med samfølelsens, tilgivelsens og barmhjertighedens varme; naar kommer dagen, da daaden skal gøre drapen stor, da bedriften skal vække sangen „til dansk, til stor og til herlig id, til Danmarks frelse“ . . .? Den kommer netop i idealets fødselsstund, og den kendes ved, at minderne staa levende frem iblandt, ved, at Holger Danske vaagner, ved at stolte danske bedrifter bliver som lyskastere, der viser os vej ind i fremtiden, vejen til daad. Da — men også kun da — dages kan en ny tid, en grødetid, hvori sangen vækker til bedrift, hvori mindet giver os kraft til daad. —

Men den store tid kendes paa een ting til, det som Grundtvig nævner i sit store profetiske digt: Dansk Ravne-Galder (fra 1863). Den kendes paa det, at livskilden springer, at den er hjerternes tid. Det kendes måske ikke straks i et helt folk, og det vilde vist ikke være sandt at sige, at den hjertetid mærkes i hele vort folk i øjeblikket; men jeg veed, at livskilden springer i mange danske hjerter, og jeg har lært med Grundtvig at tro, at den magt, det er, kan ingen standse. — Jeg kender dette livets kildevæld i ord som: Hvad du vil, andre skal gøre imod dig, skal du gøre imod dem; jeg kender det på et ord som: Elsk din næste som dig selv! Og på de stærke, lyse sange, som hver dag toner over danske agre; de er toner fra livets kildevæld, og de er en magt i vort folk allerede nu. Jeg kender også dette livets kildevæld i de ord, der aabnede muligheden for freden efter den forfærdelige krig, og vi må være taknemmelige og glade over, at de ord lød fra den anglo-gothiske verden, hvortil vi åndeligt hører. Også ordet forsoning, der er mere end en frase, er en tone fra livets kildevæld. Vi må værne dette kildevæld mod kulden, og det kan vi gøre ved at leve efter Kristi ord: Hvad du vil, andre skal gøre imod dig, skal du gøre imod dem, og selv om det er et stort krav, må vi gøre som de to sønderjydske soldater i Molbechs digt, der var fra samme by i Sønderjylland, og som ved krigen

begge gjorde højre om, men med forskellig front, at de trods nid og nag fandt hinanden, saa „løst var alle hadets baand“, og „hver havde sluppet sit gevær og holdt den andens haand“. Vi må huske på de fremmede, vi har iblandt os, vi må huske, at de også er mennesker med sorg og glæde, med trang til lykke, vi maa, så godt vi kan, slippe geværet og række dem haand til forsoning; thi vi vinder kun dem ved tillid, ved at give den og tro på det gode i dem, for det er der, så sandt alle vi mennesker har gudsbilledet i os; vi må gå foran og viise verden, at der kun kan skabes fred og forsoning, den sande fred, ved, at vi tror på hinanden og har tillid til hinanden, selv om det er svært. Lad det blive vor nye opgave, vi vil få at see, at det vil blive en rigdom for os, at det vil betyde en vækst, som vil blive vor gode indsats i verden; vi har givet een nu i vor rene kamp gennem halvhundrede aar, lad dette blive det næste vi giver verden af godt eksempel.

Der er sagt, at et folk, et menneske vokser mest i sorgens stunder. Og jeg tror, dette er rigtigt; men det har også viist sig, at et folk kan vokse i glædens stunder, når denne glæde har en ballast, når den er dyb: eftertankens glæde, der ikke glemmer den hjertets vemod, som altid findes. — Sådant vil denne glædesstund også være, thi den har sin vemod, den, som Henrik Pontoppidan har givet udtryk i sangen:

Det lyder som et æventyr

Det gör ikke festen til en sørgfest, men til glædesfesten med vemodsduggen i vort øje.

Disse Danmarks unge sønner, der gav deres liv i troskab til vor sag, og alle dem, der faldt og led i „striden for freden“, vil vi mindes i dag, det minde skal gøre vor glæde til den rette: dyb og vemodsblandet. Må jeg sige dem vor tak med verset fra Grundtvigs Isted-sang (1850):

Guds fred med vore døde
i Danmarks rosengård!
Guds fred med dem, som bløde
af dybe hjertesaar!
vor kærlighed med alle,
de store og de smaa,
som vilde stå og falde
med løven askegraa!

Danmark er bleven større derved, at det danske folk er bleven større. Vi har ikke alene faaet forholdsvis så meget mere kraft, som I er en forholdsvis del af vort folk; men kraften er større, fordi det danske, I bringer med hjem, er lutret, renere og stærkere end vort. I har hid-

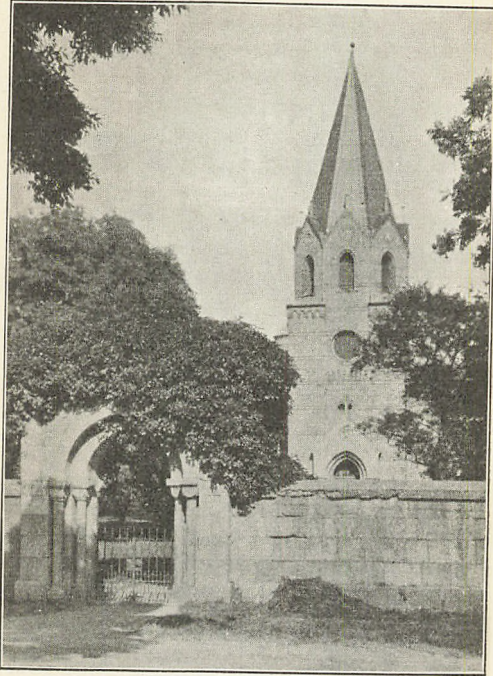
Kongen rider over den gamle grænse
ved Frederikshøj.

til været et salt i vort folk, hvorved vi hidtil holdtes nationalt friske. Nu går vi op i ett folk, under fællesskabet, og jert aandsliv skal være vort aandsliv, vort maal jert. Lad dette liv og dets maal stile höjt „over dögnets dom“, lad det blive et liv med et maal, der har kraft til at tjene i Guds navn, kraft til at bede: din vilje ske ikke blot i mig, men ved mig. Lad vort skönne korsbanner blive symbol på et sådant liv i vort folk! Med dette ønske og haab be-

der jeg jer med mig raabe et trefoldigt hurra for vort folk,
vort flag og vort land!

Danskerne, Danebrog og Danmark leve!

Da vi kørte tilbage, havde regnen holdt op, og vi kunde
rigtigt nyde det nye Danmark, som det lå der frisk og

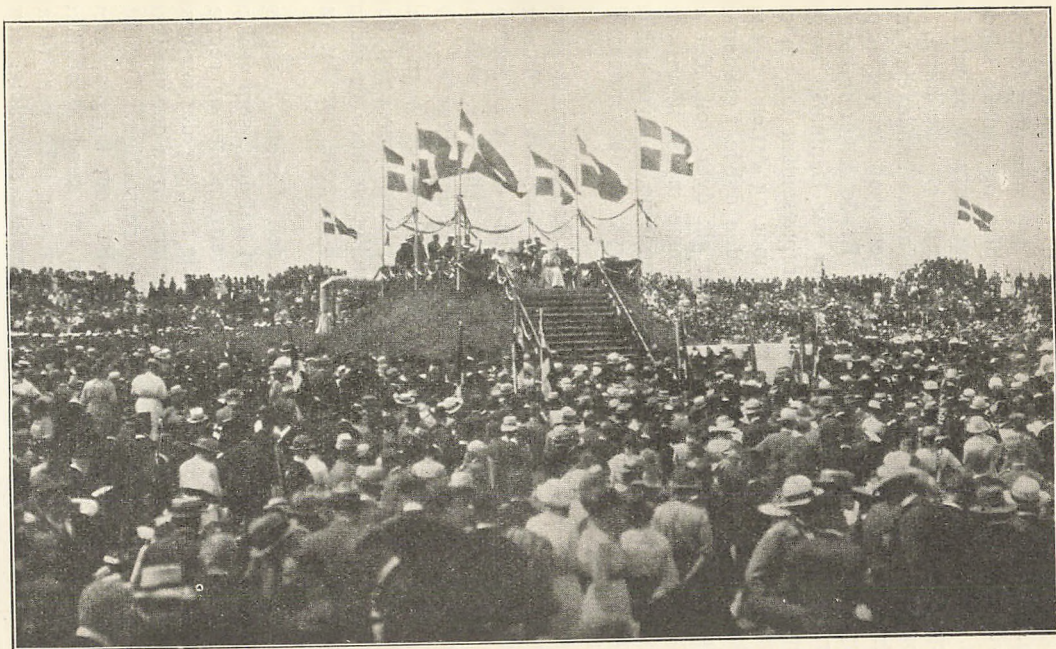

Tyrstrup kirke, hvori den første kongegudstjeneste blev holdt 10. juli.

frugtbart under aften solens straal. Fra Knivbjerg-monumentet saa vi ud over dette skønne land, med bakker og dale, skove og fjorde, og det var som nyskabt den aftenstund under de tusinder unge flag, der atter satte det danske stempel på det land, hvorfra Danmarks navn og danske sange tonede tusindtunget og frit.

Vi overværede indtoget ved Frederikshøj.

Der var nok mange mennesker på Dybbøl den næste

Fra Dybbøl skanser. Kongebastionen.

dag; men jeg fik det stærkeste indtryk af et folk i fest ved Frederikshøj. — Dette er jo omtalt så udførligt, så der ingen grund er til at gentage det. Men der er lige en enkelt ting, jeg gerne vil nævne: den stemning, der var over det møde mellem danske nordfra og danske sønden aa. De, der havde ventet voldsomme hurraråb og vild begejstring, blev skuffede. Folk råbte vel nok hurra, da kongen — stærkt bevæget — red nedad Landevejen mod Christiansfeld; det var dog ikke meget; men der var næppe noget tørt øje blandt de tusinder. Baade folket og kongen forstod så könt, at dette ikke blot var Danmarks konge, der tog landet i besiddelse som repræsentant for sin nation; men det var mødet mellem mor og datter. Det var ikke mindre end dejligt at opleve den dybde i glæden og den værdighed i mødet. — Ja, det gik dybt: folk, der ellers ikke til daglig havde så grumme meget tilovers for hverandre, trykkede hverandre i hænderne, som var de hjertesvenner, og de mente de håndtryk og de vennesmil i det øjeblik.

Om eftermiddagen var vi til fest i Stepping præstegårdshave, hvor pastor Sølling, min far og jeg talte. Manden, der aabnede mødet, sagde til os: „Tøs I et', te Dannebrog se' skjön u' å det hær stej?“ Jo, det syntes vi, skal jeg love, og det bekræftede vi i sang, så det rungede. „Vi er danske nu,« sagde en mand, „det er snart helt sært, at vi ikke skal længes mer; men hvor er vi dog glade.“ — Det var helt ejendommeligt at høre et sådant hjertesprog på jydsk, men det klædte godt, for det var sandheden.

Dybbøl-dagen staar for mig som den officielle besegling af genforeningen. — Der var ting, vi traf dær, som vi ikke mødte de andre dage, det var: arrangementet og repræsentationen. — Det var jo en vældig fest, og der var også feststemning eller måske snarere festrus; men der var ikke det hjertelige, det for den enkelte personlige i Dybbøl-festen som i indtoget. — De talte vist godt kongen, grev Schack, H. P. Hanssen og P. Grau, vi kunde blot ikke høre ret meget af det; men garden var ikke vant til at spille til folkemøder, så sangen var ikke så vældig, som man havde tænkt sig, og selv om sangene var gode nok sådan, burde vi have kunnet indlede den nationalfest med Den signede dag —, nu måtte vi nøjes med melodien. —

Det var pragtfuldt, imponerende, storslået og stilfuldt; men jeg tror, mange manglede noget af det naturlige utvungne og dybtbevægede, der var over indtoget. — Det gik smukt til: ikke ett grimt træk og ikke een fuld mand saa vi ved festen, og det må vistnok nævnes med stolthed. Dybbøldagen var en straalende dag i fin sommersonne med festhumør og i skønne omgivelser, og den slags skal vi også have nogen af; men jeg tror, vi oplevede mest indtogsdagen.

Børnene var ellevilde, da vi kørte hjem: Gamle Danmark leve, Danebrog leve, råbte de og kastede blomster ind i bilen til os, og det var sent, inden Sønderjylland faldt til ro den aften.

Nu har vi oplevet det. Nu gælder det, om vi kan skabe daaden af drapen. Gid det må lykkes os.

Til Sønderjyderne!

Mel.: Velkommen i den grønne Lund.

Jert Ja var Ja, Jert Nej var Nej
fra Hjertets dybe Strænge.
Paa Troskabs gamle Kongevej
har Verden set Jer længe.

Her tømtes mangan bitter Skaal
af Nød og Tvangs Elende;
men det staar fast: „Det gode Taal
skal altid herligt ende“.

Paa den holdt *Folke* trofast Stand
med Liv og Blod i Vove.
Saa lød hans Ord: „En Dannemand
bør holde Tro og Love“.

Velkommen hver, som denne Dag
gaar ind i Moders Stuer;
Vi hilser Jer med Sang og Flag,
mens Sommersolen luer.

Han hørte til paa Slesvigs Jord,
hvor Slægters lange Kæde
har sat sig dybe, danske Spor
af Sorger og af Glæde.

Men I, som end i fremmed Land
maa Tornekranse bære,
med Aand og Haand vil holde Stand
til gamle Danmarks Ære.

En Røst med ægte Sandhedsklang
forjætter Jer den Naade,
at høste skal med Frydesang,
de, som med Taarer saa'de.

J. P. Kristensen-Randers.

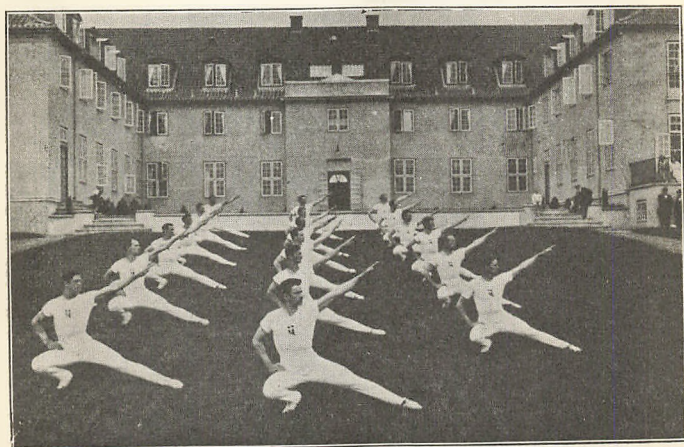
Om Olympiagymnasternes Tur til Antwerpen August 1920.

Da Meddelelsen om, at der skulde afholdes Olympiade i Antwerpen nu i 1920, blev sendt ud, var der mange, som rystede paa Hovedet og mente, at det var alt for tidligt. Deri havde de sikkert Ret. Belgierne synes aldeles ikke interesserede i Idræt i Almindelighed, saa det var nok mest af politiske og ikke af sportslige Grunde, at „Legene“ kom til Belgien. Man var heller ikke kommen saa langt bort fra Krigens Rædsler, at nationale Hensyn kunde trænges i Baggrunden. „Centralmagterne“ var udelukket fra at kunne deltage, saa „Verdens“stævnet blev mellem de allierede og de neutrale Landes Idrætsfolk. Men ogsaa indenfor denne Kreds syntes det vanskeligt at holde nationale og Stormagts-Hensyn nede. Stod et lille Lands og et stort Lands Repræsentant omtrent jævnbyrdige, kunde man næsten altid gaa ud fra at „Stormagten“ blev erklæret for Sejrhære.

Overbestyrelsen for „De danske Skytte- og Gymnastikforeninger“ besluttede at sende et Hold paa 24 mandlige Gymnaster derned. Niels Bukh skulde lede Holdet. Det viste sig imidlertid meget vanskeligt at faa samlet dette Hold, bl. a. af den Grund, at Deltagerne selv skulde bære en ret betydelig Del af Udgifterne; men omsider lykkedes det da ved fortsatte Anstrengelser, især fra Bukhs Side, 16 eller 18 af Deltagerne havde tidligere været Elever paa hans Skole. Vi øvede os sammen i ca. 1 Maaned paa Gymnastikhøjskolen og havde i den Tid en Mængde Opvisninger paa Sjælland og Fyn. I Kolding viste Holdet ogsaa Gymnastik. Det var i Ungskuedagene. Et af Formaalene ved Opvisningerne var at tjene nogle af de Penge ind, som vi selv skulde lægge ud. Vi fik et stort Brutto-

resultat; men Nettoen var vist ikke saa stor, som ventet. Billetpriiserne er jo høje.

Den 18. August om Morgenen skulde vi rejse fra Esbjerg over Harwich (England) til Antwerpen. Vi havde de to sidste Dage før Afrejsen været indkvarteret hos private i Esbjerg. Aftenen før vi rejste, gav vi en Opvisning for vore Værter og enkelte andre. Bag efter var der fælles Kaffeboard, hvor vi fik mange gode Ønsker og smukke Ord

Hvor vi undertiden trænede.

med paa Vejen, og det var let at forstaa, at man ventede os hjem med Sejr.

Næste Morgen stævnede vi da ud i den „vide Verden“ med frisk Mod og lyse Forhaabninger om Udfaldet. Paa Turen over Vesterhavet gyngede det ikke saa lidt, og mange blev pludselig, som de sad allerbedst og spiste, „kaldt ud til Telefonen“, naar de igen kom ind efter en saadan „Samtale“, var de oftest meget blege. Men over kom vi da, selv om vi knap vejede saa meget, som da vi rejste fra Esbjerg. I Harwich skulde vi spise paa Hotel „Great Eastern“, baade Frokost og Middag. Der var fin Opdækning, en hel Del Gafler paa venstre Side, lige saa Knive paa højre og Skeer foran Tallerkenen. Vi fik mange Retter og brugte flittigt af „Værktøjet“, men kunde ikke faa Gafler

og Knive til at gaa op, vi fik altid tilovers. Der var enkelte af Retterne, der var os helt ukendte. I Begyndelsen blev der spist en Del Citronskiver og Kruspersille. Efterhaanden lærte vi dog at sanke „Hveden“ fra „Klinten“ og at faa brugt alle Spiseredskaberne.

Vi sejlede fra Harwich til Antwerpen om Natten. Om Morgenen skulde vi spise paa Damperen. Vi skulde sove og spise i samme Rum. Frokosten bestod af stegt Flæsk og

Afrejsen fra Esbjerg.

Spejlæg, som vi spiste Franskrød til, hvorpaa der var smurt en Slags Knapost. Det smagte vistnok jævnt godt.

Vi kom til Antwerpen Fredag Form. den 20. August. Vejret var byget. Dog skinnede Solen af og til. Hvad der først fangede vor Opmærksomhed, var Domkirkens mægtige Spir, der ragede højt op over den øvrige By. I Kikkert kunde vi ca. $\frac{1}{2}$ Mil fra Byen paa det store Taarnur se, at Klokken var 10³⁵, saa den har nok været ca. 11, da Skibet lagde til ved Bolværket. Vi blev modtaget af de københavnske kvindelige Gymnaster, der viftede til os med smaa Dannebrogflag og bød os hjertelig velkommen. Vi skulde bo paa samme Skole som de. Vi i Stuen, de paa 1. Sal.

Paa Stadion smeldede Flagene lystigt. Vort smukke

Dannebrog var der ogsaa. Vi kom derud en Eftermiddag og fik set en hel Del Kapløb. Det, man straks lagde Mærke til her, var, at det ikke var de enkelte Idrætsmænd alene, som kæmpede, men det var Nationerne gennem dem. Løb der 6 til et 800 m Løb, saa var der altid taget Løbere fra de forskellige Nationer. Løberne hidsedes saa op til højeste Ydelse ved Tilraab: Hep — Hep — Hep — Sverja eller U. S. A. (Nationens Navn) eller ved Løberens Navn raabt i Takt. Naar en Idrætsmand havde sejret i

De danske Damers Indmarch paa Stadion.

en Idrætsgren, blev hans Nations Flag hejst paa Sejrs- masten, og hans Land fik et vist Antal Point. Derfor gjaldt det jo om at faa mange Førstepladser, for saa fik Nationen mange Point. Man albuede sig frem, saa meget som man kunde. Midlerne tog man ikke saa nøje. Førend en Konkurrence i en bestemt Idrætsgren gav en af Nationerne en fin Frokost til 800 Kr. til Dommerkommiteens 6—7 Medlemmer. I Dagene før vi skulde vise Gymnastik havde nogle store Belgiehold paa 2—300 Deltagere Opvisning i den saakaldte belgiske Serie-gymnastik. Opvisningerne blev ikke omtalt i Aviserne, og Grunden maa vel være den, at de ikke har evnet at gøre sig gældende overfor Journalisterne.

Torsdag den 26. August skulde der være Konkurrence

mellem et dansk, et svensk og et belgisk Hold i lingsk Gymnastik. Hvert Hold havde 60 Minutter. Vi skulde begynde Kl. 2. 10 Min. før 2 stod Holdet rede til at marchere ind. Det vilde tage $3\frac{3}{4}$ Min. med Indmarch og Sang, Hilsning og Udrykning. Kl. 1⁵⁶ gik vi ind med vort mægtige Silkebanner i Spidsen, det største og smukkeste, der var paa hele Stadion, hilst af Tilskuernes stærke Bifald, der forstummede, da vi begyndte at synge: „Vaj højt, vaj stolt, vaj frit vort Flag“. Sangen var kraftig og klar, kunde høres over hele Stadion.

Vi var stemte som til Højtid, vi vidste, hvad det gjaldt, og hver gjorde sit bedste. Det er en af de skønneste Opvisninger, jeg har været med til. Øvelserne gik smukt og let, og da vi marcherede ud, var vi meget glade. Aldrig har jeg hørt „Der er et yndigt Land“ klinge saa løftende, saa smuk og kraftfuld som her. Bifaldet var begejstret og mægtigt. Vi troede os Sejren vis!

Kort efter begyndte Svenskerne, sidst Belgierne. Belgierne stod langt tilbage. Krigen havde ogsaa her sat sit Spor, og dog sagde man, at de var gaaet meget frem tiltrods herfor siden sidst, de var fremme. De har ogsaa for forholdsvis kort Tid siden faaet svensk Gymnastik indført, saa det kunde ikke forlanges, at Holdet skulde være udmærket. Det danske og det svenske Hold var hver for sig gode; men deres Udformning af den lingske Gymnastik saa forskellig, at der burde have været skelnet skarpt mellem *dansk*-lingsk og *svensk*-lingsk Gymnastik og ikke været Konkurrence mellem disse to Hold.

Der var 2 danske (K. A. Knudsen og N. Illeris), 2 svenske (Nermann og Thulin) og 2 belgiske Dommere. Begge de to sidste var bleven uddannede paa Centralinstituttet i Stockholm, altsaa i gammeldags svensk Gymnastik. Den ene havde været i Afrika siden 1913, og ingen af dem havde vist været i Berøring med det ny saa meget, at de havde vundet nogen Forstaaelse deraf. De svenske Dommere var derimod meget interesserede i det ny, men har vist ikke beskæftiget sig saa meget med det endnu, at de vil anerkende det som bedre end det gamle. Det svenske Hold havde formlette og ikke særlig kraftige Øvelser — paa nogle Undtagelser nær. — Et godt dansk Skytteforeningshold kunde efter nogle Øvelsesaftener godt bruge Timesedlen til en Opvisning — bortset fra enkelte Kraft-

præstationer, f. Eks. deres Armgang. Ligesaa bar deres Sideøvelse Vidnesbyrd om forbavsende Armkræfter. Men ser man paa Dagsøvelsens Sammensætning, saa gjorde disse enkelte Kraftpræstationer et uharmonisk Indtryk, f. Eks. sammen med Forsideøvelser i Afdeling B som: Rygliggende lodret Benløften og — haandst. Still. m. Støtte af Kammerat! (Den sidste maa vel nærmere betegnes som en god Rygøvelse). Næsten alt havde de paa Tælling og vel noget derfor var Kravene til Bevægelsesans og Herredømme forholdsvis smaa. Dette at have alt paa Tælling — mener vi — bærer saa meget Præg af et Begynderstade, at det for os synes utilgiveligt at byde Sveriges 24 dygtigste Gymnaster dette.

Det danske Holds Øvelser var meget svære og vanskelige at udføre, de krævede stor Beherskelse og Legemskultur, men Holdet magtede dem. Holdet havde de fleste Øvelser i Takt, og der blev lagt megen Vægt paa Elegance og Herredømme i Bevægelserne mellem dybe, smukke og linierene Stillinger. Overgangene var stilfulde. Øvelserne gav Udtryk for den Grad af Kraft og Smidighed, som man ønsker Mænd skal have, og viste, at Gymnasterne forstod at bruge disse erhvervede Egenskaber, d. v. s. var behændige.

Ved Udtagelsen af Holdene havde Svenskerne 200 at vælge mellem, Danskerne 40—50, hvilket gav Sverige de bedste Betingelser for at faa det kropsligt set kønneste Materiale. Sveriges 24 var nærmest Aristokrater (Officerer), Danmarks 24 var næsten alle Bønderkarle, havde i hvert Fald været det alle.

Bedømmelsesskemaet viste afgjort Mangler. Der manglede saaledes Karakterer for Øvelsernes Styrkegrad, for Vanskeligheden og Plastiken i dem, for Dybde i Bevægelserne og for Friskhed og Lethed i Udførelsen. Dette blev der netop i det danske Hold — og bliver der i det ny — lagt stor Vægt paa. Danskerne fik heller ikke noget specielt for deres Behændighedsøvelser. Dette var en af Hovedgrundene til, at Danmark blev erklæret for Nr. 2 og Sverige for Nr. 1 med henholdsvis 1325 Points og 1364 Points.

Slaget var tabt; vi stod tilbage med Undren og Harme.

Det er interessant at se de svenske Aviser nu bagefter begrunde det svenske Holds „ubetingede Ret“ til Førstepladsen med, at Holdet var det mest *ensartet byggede*, og

at se de danske Aviser lige saa bestemt hævde, at det danske Hold var det bedste henvisende til de danske Gymnasters Legemskultur. Er det da ikke et Fingerpeg i Retning af, at mens Danskerne virkelig var blevet *paavirket rationelt* af den *dansk-lingiske* Gymnastik saadan, at de var bleven Billeder paa Kraft og Smidighed i saa høj Grad, som ønskeligt er, samtidig med, at de besad meget stor Behændighed, saa var det de 24 kønneste Svenskere, der var taget ud til at *demonstrere* en Række *svensk-lingiske* Øvelser? Det var ikke Gymnastiken, der *fortrinsvis* havde skabt dem kønne og kraftige. Ved denne Bevisførelse har Svenskerne, synes det mig, stiltiende vedgaaet, at den svenske Udformning er den underlegne.

Dagen efter havde vi Opvisning af „Primitiv Gymnastik“, hvilket lønnedes med kraftigt Bifald. Vi var i Byen endnu et Par Dage, rejste saa til Bruxelles, hvor vi havde det udmærket. Vi viste Gymnastik for saarede Soldater paa et Lazaret lidt udenfor Byen, brugte de mest primitive Redskaber, saasom en Pakkasse at springe Højdespring over, et Operationsbord til lavt Overslag, to Sygeplinte stillede ovenpaa hinanden til højt Overslag osv. Det havde vi aldrig prøvet før, men det gik godt og Soldaterne var henrykte.

Om Aftenen havde vi Opvisning for et meget interesseret og udsøgt Publikum i en Seminarisal i Byen. Der var Universitetsprofessorer, Læger og en Mængde Gymnastiklærere fra By og Land.

Der fik vi en Slags Oprejsning for „Nederlaget“ i Antwerpen. Efter en Opvisning og en Time i „Primitiv“, som begge gik aldeles udmærkede, udtalte en gammel, hvidhaaret Professor sig bl. a. i følgende Vendinger: „Vær forvisset om, at uanset Resultatet i Antwerpen, har De her i Bruxelles vundet en stor og værdig Sejr, og vi hyl-der Dem som Medlemmer af en Nation, der er lille i Omfang, men stor ved det, den udretter. Den er herigen-nem blevet en Nation, der er Læremester for hele det øvrige Europa . . .“ — Svenskerne havde om Formiddagen haft Opvisning i samme Sal. — Vi saa de største Museer og Bygninger i Bruxelles og havde en udmærket Tur til Fronten.

Paa Frontturen saa vi Ødelæggelsens Vederstyggelighed saa raffineret, at vi ikke havde tænkt os det muligt. Hele

Byer totalt jævned med Jorden, en Grushob det hele. Hist og her stod en Plakat med Paaskriften „Her laa Byens Raadhus“, „Her laa Banegaarden“ el. lign. Folk, der havde boet der før, var kommen tilbage for at se, hvor de engang havde boet; men det var dem ikke muligt ud fra Plakaterne at bestemme, hvor deres Hus havde ligget, saa fuldstændig kunde Byer være ødelagt; i Ypres var den prægtige Cathedral skudt ned. Kun lidt af Murene stod tilbage. I en trykt Vejledning for Turister, udgivet i Tyskland 1911 og genoptrykt i 1919, staar der intet om, at Byen er ødelagt. Om Domkirken skriver man, at den er i Besiddelse af en stor Maleriskat, og at „man for Tiden skrider til Kirkens fuldstændige Restauration!!!“ — Uden for Byen ligger de meget stærke Stillinger, som man kalder Hindenburglinien, støbt af Cement og Jern. Fra en Bakketop kunde vi se flere Mil ud over Landet. Ikke et Hus ikke et Træ var der at se. Alt var splintret og op-rodet. Saa langt Øjet kunde naa, saa vi det ene Granathul lige ved Siden af det andet, lige saa tæt — forholdsvis — som Hullerne i en Si. Det var næsten til at blive syg af at se og tænke paa. — Et andet Sted — der hvor Belgierne havde aabnet Digerne og ladet Vandet strømme ind over Markerne for at møde Tyskerne — var den lidt side Jord omdannet til et frygteligt Morads. Det vil tage mange, mange Aar, førend det bliver nogenlunde frugtbart igen. Kanoner, Splinter, Geværer, usprungne Granater, Kugler, Hjelme osv. laa æltet ned i Moradset, saa det i høj Grad vanskeliggør Oprydningsarbejdet; navnlig skulde de være forsigtige med Granaterne.

To Dage efter rejste vi til Køln, hvor vi skulde gæste de engelske Besættelsestropper. Der havde vi en udmærket Dag. De modtog os med storstilet Gæstfrihed. Opvisningen der — baade alm. Gymnastik og „Primitiv“ — gik lige saa godt som i Bruxelles, og de 800—1000 engelske Soldater, som overværede Opvisningerne, var ellevilde af Begejstring og lavede et saadant Spektakel, at vi ikke kunde høre os selv synge! Det var, som det ingen Ende skulde faa. De blev ved længe efter, at vi var marcheret ud.

Englænderne fik i 1907 indført dansk-lingsk Gymnastik i Hæren ved Kaptajn Langkilde, nuværende Gymnastikinspektør for København. Det var Grunden til deres Interesse. En Admiral, en General og en Oberstløjtnant foruden

en Del andre Officerer var til Stede. Det er maaske den mest forstaaende Forsamling, vi paa den Tur viste Gymnastik for.

— Hjemturen gik over Sønderjylland, hvor vi skulde vise Gymnastik 7 Steder: Tønder, Toftlund, Rødding, Haderslev, Nordborg, V. Saatrup og Graasten. Det var en dejlig Tur, som vi alle er meget, meget glade for. 36 af Bukhs Sommerelever paa Gymnastikhøjskolen var med her. Vi blev alle Steder modtaget med aabne Arme og sydjysk Gæstfrihed. Den næstsidste Dag havde vi Udflugt til Sønderborg og Dybbøl, hvor vi saa de mange minderige Steder. — I Graasten sagde vi Farvel og Tak til hinanden for godt Kammeratskab ved en lille Fest efter Gymnastiken. Der blev holdt mange Taler og udbragt mangt et „Leve“. Turen, som nu var sluttet, havde været ualmindelig interessant og rig paa Begivenheder.

— Med dyb Taknemmelighed mod Sønderjyderne, der havde skænket os den smukke Afslutning paa vor Rejse, drog vi hver til sit.

Frede Hansen.

Et Besøg af en tysk Højskoleforstander.

Under Trykket af de forfærdende Lidelser, Krigen har ført over det tyske Folk, har varmhjertede og fremsynede Mænd spejdet efter Midler til at rejse Folket af Nederlaget og om muligt Midler til at lede Landets Ungdom ind i en Udvikling, hvorved Aarsagerne til saadanne Ulykker som Verdenskrigen kunde holdes borte i Fremtiden. Deres Øjne er da faldet paa den danske Folkehøjskole. Der er, siden Krigen sluttede, udkommen en Mængde Skrifter om Højskolen, og en Mængde Forsøg paa at udføre Højskole-tanken i Virkeligheden er ogsaa gjort. Derom har Højskole-lærer Frederik Schrøder, Askov, fortalt udførligt i flere Numre af „Højskolebladet“. For at Højskolebevægelsens Ledere i Tyskland kunde faa et levende Indtryk af den danske Højskole, havde Højskolerne gennem deres Organisations Bestyrelse indbudt nogle af dens Mænd til et Besøg paa danske Højskoler i Sommer. Ollerup Højskole var saa lykkelig at komme iblandt dem, der blev udset til at modtage en saadan Gæst. Og ved Sankthansdags-tider kom Pastor Hans Størmer fra Lüdenscheid hertil og var hos os en Maanedes Tid. Det var en fornøjelig og lærerig Tid. Pastor Størmer forstod saa meget Dansk, at han ret let kunde følge med baade i Foredrag og Samtale, og da han forlod os, holdt han ved Middagsbordet en lille smuk Tale, som helt igennem blev forstaaet af Eleverne; men ellers indrettede vi os mest saaledes, at Pastor Størmer talte Tysk og vi Dansk; og paa den Maade fik jeg mange værdifulde Samtaler med ham, som jeg er taknemlig for. Han var en sjælden elskværdig, stille og beskeden Mand; og han vandt alles Hjerter saadan, at det var os en Sorg, da han forlod os. Da han rejste, fulgte alle Eleverne ham til Stationen; og vi gav ham vore bedste Ønsker med paa Vejen, baade for ham og hans Familie og for det store, haardt ramte Folk, hvortil han hører.

Pastor Hans Størmer er en Mand paa godt 40 Aar, Søn af en Folkeskolelærer, vokset op i en historisk minderig Egn tæt ved det Sted, hvor den tyske Høvding Arminius slog den romerske Hærfører Varus paa Kejser Augustus' Tid. Han studerede Teologi; og efter endt Studium var han i et Aar Lærer og Hjælpepræst for Tyskere i Alexandrien i Ægypten. I 8 Aar var han derefter Sognepræst i Odenwald, og i 1914 kom han til sin Hjemegn i West-

falen og blev Præst i Lüdenscheid. Det er en By paa omkring 30000 Indbyggere, der mester beskæftiget ved Metalindustri.

Hans Størmer.

Fra Foraaret 1917 til Oktober 1918 tog han som Feltpræst Del i Krigsbegivenhederne paa Østfronten. Her kom han til at læse Dr. Hollmanns Bog om de danske Folkehøjskoler; og den greb ham stærkt. Allerede i Felten holdt han en Mængde Foredrag for Soldater om dette, „at vi i Fremtiden maatte have en ny Dannelse — Aandsdannelse“. — Saa snart han var kommen hjem, holdt han Foredrag om Oprettelsen af Folkehøjskoler. Et

Blad refererer af Talen: „Det skal ikke være nogen Bogskole; dens Grundlag skal være dygtige Lærere, der kan begejstres for Undervisningsstoffet og meddele Eleverne det paa en Maade, som om de selv oplevede det. — — Lærere og Elever maa omgaas hinanden paa familiær Vis“.

Et socialistisk Blad skrev: „Hvad vor Ungdom mangler, er ikke saa meget tør boglig Viden, som det er levende Kundskab, dyb Hjertedannelse. — — Medens de bestaaende Højskoler tit har den Virkning, at de løfter Ungdommen op over og bort fra Folket, skal og maa Folkehøjskolen holde den tilbage hos Folket. — — Sand Dannelse bringer Mennesker nærmere til hinanden og skaber

et enigt Folk af Brødre.“ — Her syntes altsaa virkelig at være Forstaaelse af noget væsentlig ved Højskolen.

I Foraaret 1910 tog Pastor Størmer fat med at samle en Flok unge Mænd i sit Studerekammer; og der holdt han Foredrag over Fichtes „Taler til den tyske Nation“¹⁾. De blev saa glade ved disse Aftener, at man siden gik over til at danne regelmæssige Højskolekursus med almindeligvis 30 Deltagere. De mødtes 2 Aftener om Ugen, og der blev da holdt Foredrag og samtalet. Her er altsaa ikke tale om Højskole i den Forstand, som vi kender den, med Undervisning i Skrivning og Regning o. s. v. eller med Eleverne boende paa Skolen; men dog har jeg et stærkt Indtryk af, at der er en virkelig Højskoleaand over disse Kursus. De fleste Deltagere er Fabriksarbejdere og Handelsmænd.

Han havde holdt 3 saadanne Kursus, da han kom her paa Højskolen. Af følgende Brevuddrag vil man kunne skønne lidt om den Tankegang, der ligger til Grund for Skolearbejdet i Lüdenscheid:

„Mit Ophold i Ollerup har gjort mit Hjerte saa godt; det var saa fuldt af Fred og Glæde. Det har bestyrket min Tro paa, at det rigtige Højskolearbejde kan bringe stor Velsignelse, og at det ogsaa for mit vildfarende og i saa mange Henseender hyrdeløse Folk vil pege paa en Vej mod nye og bedre Højder. — —

Den Følelse er ret almindelig her, at der endnu forestaar store Verdensforandrende Tildragelser, som vil bringe os tunge Dage. Men komme, hvad der vil, Udviklingen gaar i alle Fald mod lysere Tider, derom tvivler vi Højskolefolk ikke.“

„Ja, det var jo virkelig mærkeligt, at jeg netop skulde være hos Dem i den Tid, da De oplevede Deres største nationale Glæde; og der mødte mig dog intet, som kunde saare mig. Naturligvis kunde jeg, der kom fra Landet med den mangeaarige Kval og Nød, ikke føle Glæde, men Smerte; vi har gaaet saa meget igennem her, og set saa megen legemlig og sjælelig Nød, saa megen Forvildelse og Fordærvelse, og det smerter og gør mismodig. Men jeg kunde saa udmærket forstaa Deres Glæde, og jeg har undt

¹⁾ Tysk Filosof og Folkeopdrager, 1762—1814, paa adskillige Punkter beslægtet med Grundtvig.

Dem den af hele mit Hjerte. Og havde Guds Forsyn kunnet føje det saadan, at Genforeningen var bleven et venkabeligt Opgør mellem Danmark og Tyskland, var det blevet endnu skønnere. Nu skulde det ikke være saaledes; og jeg tager det, som det er kommen, af Guds Faderhaand. Vort Land maa gennem megen Ydmygelse komme til en Inderliggørelse og blive, hvad det skal være tysk¹⁾ d. e. folkeligt. Nu er vi ikke tyske (folkelige); men vi skal blive det igen; og dertil skal al vor Fattigdom og Ydmygelse tjene. Denne Tanke staar fast hos dem, der nu snart skal blive vort Folks Salt og Lys.

Den Dag maa komme, da der opstaar Profeter blandt det tyske Folk og fører dette ind paa Fredens og Velsignelsens Vej. De skal opstaa blandt vor Ungdom, hvoraf der nu fremvokser stærke Kræfter. Luthers Aand maa vaagne igen, og da skal det Ord faa sin Sandhed, som Magtindbildskheden saa grundig har forfalsket og skændet: „Am deutsches Wesen soll die Welt genesen“. Ved det tyske Væsen (Inderlighedens og Tjenersindets) skal Verden helbredes. Da vil vi Tyske ogsaa særlig føle os draget mod vore Stammefrænder i Norden, og vor germanske Ejendommelighed, som vi har fælles med de skandinaviske Brødrefolk, vil blive os bevidst. Gud give det! — —

Det er vor Ulykke her, at de mange Byer har tæret saa stærkt paa vor Nervekraft; og at vi har manglet en sund Landbodannelse, der kunde have holdt vor Bondebefolkning frisk og sund. Nu er der Gud ske Lov rejst en stærk Bevægelse, der gaar ud paa atter at bringe Menneskene i Berøring med Jordbunden, og give hver sin Jordlod og sit Hjem. Naar denne Bevægelse engang har naaet sit Maal, da vil en stor Del af det sociale Spørgsmaal være løst.“

Efter endt Kursus skrev en af Deltagerne: „Det er mig ikke muligt at udtrykke i Ord, hvad der fylder mit Hjerte saa stærkt. Det vilde blive et eneste Glædesraab. — — Ubetalelig er hver Time, vi levede sammen og skal leve sammen. Timer med alvorligt Arbejde, inderlig Selvfor dybelse og retskaffen Glæde. Hvad end disse Timer har givet os af almindelig Dannelse, hvor meget de kan have

¹⁾ Ordet tysk betyder nok oprindelig „det folkelige“.

virket til at forædle vor Karakter og opdrage os til at tjene det Sande og det Gode, det bedste bliver dog det hjertelige Fællesskab, der dannedes imellem os. — — Vi vil finde *det* igen, som Verden har tabt: Ærefrygten! Ærefrygt for Gud, for Skabningen og for os selv.“

Det var efter vort smertelige Nederlag i 1864, at Højskolebevægelsen tog Fart hos os. Der synes at være mange Betingelser tilstede for, at Folkehøjskolen nu kan komme til at øve en velsignelsesrig Gerning i det tyske Folk. Der er da al Grund til for os at følge denne Udvikling med Opmærksomhed. Og er det rigtigt, at Inderlighed og Tjenersind er Grundegenskaber hos det tyske Folk, hvilke herlige Frugter maa da ikke Højskolearbejdet kunne bære.

Lars Bækhøj.

Elevmødet 26. og 27. juni 1920.

Ved Ejnar Skovrup.

Vi havde atter et godt elevmøde. Der var humør og fest over det.

Sommerpigerne, der den 25. om aftenen var i skoven og på markerne efter grene og blomster, havde pyntet overmaade smukt op — I køkkenet var der den vanlige elevmødetravlhed; men det gik lystigt til. Piger er nemlig bedst tilpas, når de opererer med peber og salt i kilogram og kød i lispundsvis, og i den henseende var der ingen smalle steder! — Vi, der havde været ude at hente grønt og blomster, blev traditionen tro fotograferet, hvad de, der aftenen forud havde været i jordbærrerne, under uhyre misundelse måtte undvære. (Den sandhed skal her hviskes frem: de var rødmundede endnu).

Med aftentogene lørdag, og pr. cykle kom så de fremmede (omkring 150 var der ved aftensbordene). — En af gæsterne havde cyklet fra Aalborgegnen hertil; han havde først været paa sin hjemstation for at vinke til nogen kammerater, som tog med toget, så cyklede han ad Ollerup til. Han nåede hertil, så han kunde faa sig en lille hvil og — tage med ned på st. for at byde de samme kammerater velkommen. Man må jo haabe, trods alt, at „den, der kør med toget, han kommer også med“; det gik jo dog i studekørernes tid!

Til aftenunderholdningen var gymnastiksalen fyldt. Teaterdirektør Kornbeck læste Drachmann: Engelske Socialister og Den store Bjørns Endeligt, fru Kristensen-Randers og lærer Fr. Laursen spillede klassisk musik (4-hændigt) og jeg sang nogle Aakjær- og Weyse-sange til fru Kristensen-Randers' spil.

Som sædvanlig laa karlene i høet, og pigerne summede på værelserne — også som sædvanlig.

Mødet om søndagen aabnedes med elevforeningen generalforsamling, der begyndte kl. 9³⁰ og sluttede 10²⁵ fm. Der var mødt ca. 200 interesserede deltagere.

Formanden, gdr. Jens L. Jensen, bød velkommen og udtalte sin glæde over, at vi nu i fællesskab skal mødes med sønderjyderne, og sin forvisning om, at dette møde vil blive frugtbart for vort folks aandsliv. Det er en stor tid for de unge og en tid med store opgaver. Men vi må haabe og sætte vor lid til, at ungdommen forstaar det og vil gøre sit bedste til at bære Danmark „ind i dagen ny“.

Formanden gjorde opmærksom på, at det „staaende“ underskud nu var forvandlet til et overskud.

Der er kun uddelt een understøttelse til sommerskolen iaar. Grunden hertil må søges i, at de kvalificerede, som ved amtsunderstøttelsesuddelingen uberettiget forbigåede, først efter at skolen var fyldt, fik meddelelse fra amtet og derved kom for sent til os.

Da vi nu iaar har penge, foreslaaes det, at vi giver elevbogsamlingen på skolen en gave — stor 300 kr. —, da dette vil falde i traad med vor opgave: at gavne fremtidige Ollerup-elever. Dette vedtoges enstemmigt.

Regnskabet, der balancerede med 4690,83 kr., udviste et overskud på 351,77 kr. Efter oplæsningen godkendtes det enstemmigt.

Sekretæren oplæste følgende takskrivelse fra Svendborg By og Amts Bibliotek. Man vil huske, at foreningen ifjor besluttede at forære biblioteket alle aarsskrifterne indbundne i to læderrysbind.

Til Ollerup Højskoles Elevforening.

Hr. Højskolelærer Ejnar Skovrup.

Modtag Bibliotekets bedste Tak for de to tilsendte Bind, som det vil glæde alle Højskolens Venner at se i Bibliotekets Læsesal. Saa snart vi nu faar alt ordnet i Biblioteket her, vilde det glæde mig at vise Eleverne, hvorledes et moderne Bibliotek ser ud. Der kunde maaske blive en Lejlighed¹⁾ nu i Sommer, hvis Eleverne f. Eks. var paa Udflugt og kom til Byen. Jeg antager, det vil interessere baade Karle og Piger.

Med venlig Hilsen. Deres ærbødige

Henrik Jensen,
Lærer, Bibliotekar.

Svendborg By og Amts Bibliotek, 19/2 20.

¹⁾ Den lejlighed tilbød sig ikke i sommer, men vi haaber i vinter.

Man gav bestyrelsen bemyndigelse til at forære höjskolernes biblioteker hvert et eksemplar.

De afgaaende bestyrelsesmedlemmer: Jens L. Jensen, Jørgen Madsen, Johs. Jensen og Frede Hansen genvalgtes, ligesaa den afgaaende revisor Chr. Hansen.

Aarsskriftet koster fremtidigt direkte 2 kr., opkrævet 2,50 kr., således vedtaget på generalforsamlingen.

Mødets tre foredrag blev holdt på pladsen bag Møllen.

Efter morgenandagten talte

LARS BÆKHØJ

om personlig frigørelse, den virkelige frihed.

Gymnastiksalens lange bordrækker var fyldt til sidste plads, da pigerne kl. 12 kom ind med de dampende stegefade.

Ved middagsbordet talte foruden Bækhøj og Kristensen-Randers, gdr. Kr. Hansen, Hjelm, og sønderjyden Peder Kloppenborg.

Efter middagsbordet benyttede mange lejligheden til at se gymnastikhøjskolen, der jo havde sommerskole. — Mange lovord lød over denne smukke skole og dens virksomhed.

Kl. 2¹/₂ samledes vi atter paa krocketpladsen bag møllen til foredrag. Første taler var

P. BAK¹), der talte om

de sønderjyske førere fra J. P. Junggreen
til H. P. Hanssen.

Efter P. Bak talte

J. P. KRISTENSEN-RANDERS

over ordene i Jakob Knudsens højskolesang:

og den, som mærker, at græsset gror,
for ham står livet visst aldrig stille,

om nødvendigheden af, at den enkelte og folkeslagene udvider deres hjerter. — Vi kan kalde foredraget:

En nødvendig betingelse for en god udvikling.

Som et bindeled mellem folkehøjskolen og gymnastikskolen oprettedes et delingsførerhold her. Fru Degnbol fra Lem var dette holds hovedlærer i sommer. Det hold

¹) Optaget heri som artikel.

gav opvisning på gymnastikhöjskolens boldbane kl. 4¹/₄; umiddelbart efter viste sommerpigerne folkedanse på møllepladsen under frk. Mette Jensens ledelse (Laursen var atter deres nationalt klædte spilemand). Begge opvisningerne var smukke og glædede tilskuerne meget.

Efter aftensmad (i gymnastiksalen) læste Baltseren op kl. 7¹/₂: Wranér: Sukkerprinsessen, Richard v. Volkmann: En Historie om en Dronning, der ikke kunde bage Pebernødder, og om en Konge, der ikke kunde spille paa Redekam, og Adolf Jensen: Da Karen Kren Vollesdatter første Gang saa Jernbanen. Vi lo, så det klukkede; sådan er jo en „Baltser“-oplæsning. — Derefter sang höjskoleeleverne flerstemmige sange, og med: Der staar et slot i vester led, — sluttede dagen. Vejret havde været smukt og som det festen.

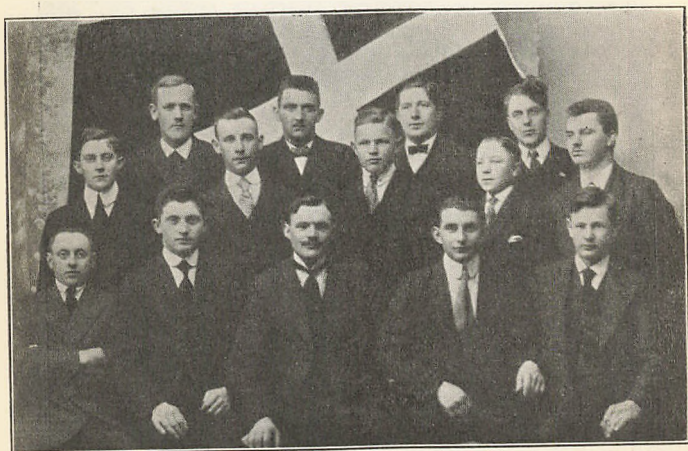
Af Aarets Historie.

I Vinteren 1919—20 havde vi det største Elevhold, der har været paa Ollerup Højskole, idet der blev skaffet Plads til 175 Elever. Det var efter Niels Bukhs Ønske om at have saa mange Elever paa sin Afdeling som muligt. Det var jo det sidste Hold, der blev uddannet under de Forhold, der nu har bestaaet, siden Niels Bukh og jeg overtog Skolen.

Arbejdet forløb ellers som sædvanligt. Vi havde et ret ubehageligt Besøg af „den Spanske“ efter Jul med henvend 40 syge paa en Gang; men der var ingen alvorlig syge; og der var ikke den Voldsomhed over Epidemien, som forrige Aar.

Den 22. og 23. November havde vi Besøg af Sømandsmissionær Jørgen Andersen fra Calcutta, der Lørdag Aften talte om sit Arbejde med Sømændene i Calcutta og Søndag Aften fortalte om indisk Folkeliv. Den 20. December gæstede Forfatteren Holger Rosenberg Skolen og holdt Foredrag om og viste Lysbilleder fra det store Handelselskab Østasiatisk Kompagnis Virksomhed. Højskolelærer Anders Vedel besøgte os den 17. Januar og den 21. Februar og talte om „Sociale Forhold i Østevropa“ og „Versaillesfredens Følger“. Den 24. Januar viste Overlæge Helms, Nakkebølle Sanatorium, os en Række ypperlige Lysbilleder ledsaget af Fortælling om hans „Samliv med Fugle“. Den 7. Februar talte Pastor Birk, St. Jørgens, om „Elisabeth Fry“. Den 8. rejste vore Sønderjyder hjem for at være med ved den store Afstemning den 10. Februar. — Fastelavnen forløb paa sædvanlig Vis med lidt Løjer og Munterhed. Den 28. Februar talte Pastor Balslev, Egense, paa Skolen om „Tvivl og Tro“. Den 15. Marts besøgte Pastor Kring, Aale, os og fortalte om „Kirkeligt Samfund af 1898“s Arbejde for at gøre den store Bygning „Grundt-

vigs Hus“ i København til et Hjemsted for Grundtvigsk Aandsliv i Hovedstaden. Den 20. Marts gæstede Forstander Sieverts, Djurslands Højskole, os med en ypperlig Oplæsning af nogle mindre Skuespil. Den 28. Marts talte Professor Kraus fra Prag om „Chekkoslovakiets Udvikling“. Prof. Kraus taler godt Dansk; og det var meget interessant at høre hans Foredrag. Den 28. havde vi Gymnastikopvisning og Afslutningsfest. Den 31. rejste den store Elevskare hjem.

Sønderjyske Elever 1919—20.

Den 1. Maj indviedes Gymnastikhøjskolen, der nu var saa vidt færdig, at den kunde tages i Brug til Sommer-skole. Der indledes med offentligt Møde i den store Gymnastiksal, hvis Gulv var belagt med Papir. Her var meget rummelig Plads til de 700 Tilhørere. Der blev holdt Taler af Gymnastikinspektør K. A. Knudsen, Folketingsmand Klaus Berntsen, Kristensen-Randers og af mig. Siden var der Fællesspisning i den nye Foredragssal med tilstødende Værelser; her blev holdt mange Taler, bl. a. af Kontorchef Koch fra Undervisningsministeriet, der fremhævede, at Niels Bukh var Kunstner, og hans Arbejde i Slægt med Billedhuggerens, kun at N. B. formede levende Menneskelegemer. Kl. 10 Aften holdtes første Gang Gymnastik i den nye Sal. Et Hold Karle og et Hold Piger af

N. Bukhs tidligere Elever marcherede syngende ind med Delingsførernes smukke Fane foran og tog Salen i Besiddelse, hvorefter de viste Gymnastik.

Gymnastihøjskolen aabnedes samtidig med Folkehøjskolen, der var 60 Elever. Der blev almindeligvis holdt to Foredrag for dem om Dagen. Kristensen-Randers, P. Bak, Ej. Skovrup og jeg holdt hver to Foredrag om Ugen paa Gymnastikhøjskolen; men ellers har nu Gymnastikhøjsko-

Delingsførerne 1920.

lens og Folkehøjskolens Elever ikke nogen Undervisning fælles. Samarbejdet, som fremdeles finder Sted, bestaar i, at Lærerne herfra underviser paa Gymnastikhøjskolen, og at Lærerne derfra underviser her. Endelig faar vort Delingsførerhold sin Gymnastikundervisning og sin teoretiske Undervisning paa Gymnastikhøjskolen.

Den 3. Maj ankom Eleverne til Sommerskolen. Den 8. holdt vi Aabningsmøde med Foredrag af Kristensen-Randers og mig. Arbejdet gik som sædvanligt. Der var 18 Elever paa vort Delingsførerhold. De havde deres praktiske Gymnastik paa Gymnastikhøjskolen under Fru Anine Degnbols Ledelse. Undervisningen i Teori, Anatomi og Kommandoøvelse blev givet af Fru Degnbol, Niels Bukh og Læge Viggo Munk. Delingsførereleverne var ellers blan-

dede imellem de øvrige Højskoleelever til alle Foredrag undtagen Sundhedslære og til Dansk og Regning; dermed vilde vi arbejde hen til, at de ikke skulde komme til at føle sig som et særligt Hold, men føle sig som almindelige Højskoleelever, der fik lidt ekstra Uddannelse, der kunde give dem Indblik i Legemsopdragelse og gøre de af dem, der havde Evner dertil, skikkede til at lede Gymnastik i mindre Kredse. Det forekom os, at dette lykkedes saa godt, som det under de givne Forhold kunde, og derfor takker vi især Fru Anine Degnbols stilfærdige, men dygtige Ledelse,

Gymnastiken paa den almindelige Højskole lededes af Agnes Hansen fra Havrebjerg, som før har været Elev paa Delingsførerskolen. Til Haandarbejde havde vi Hjælp af Maren Koldby fra Ulfborg, ellers var vi de samme Lærerkræfter som de foregaaende Aar.

Anden Pinsedag havde vi vor sædvanlige Udflugt til Vesterskerninge Strand og Bernekildegaard, hvor Morten Jensen og hans Hustru gæstfrit beværtede os med Kaffe og Kager i Haven. Den 5. Juni havde vi Grundlovsfest. Der blev holdt Foredrag af Pastor Nellemann fra Vesterskerninge om „Troskab“, og jeg fortalte om Ulbølle Bøndernes Kampe med Herremanden paa Rødkilde, Jens Lange, omkring 1760. Om Aftenen læste Fru Teaterdirektør Marie Kornbeck den belgiske Digter Maeterlincks smukke Skuespil „Den blaa Fugl“. Vi havde atter i Sommer den Glæde, at Hr. og Fru Kornbeck boede hos Sine Knudsen, og at de ved flere Lejligheder gav os Del i den Rigdom, de ejer i dette: at kunne fremføre Digterværker saaledes, at Tilhørerne føler, at der er virkelig Liv i Personerne. I den gode Skuespilkunst, saaledes som vi kender den hos Hr. Ejvind og Fru Marie Kornbeck, er der noget, der er dybt beslægtet med Højskolegerningen. Det er jo ogsaa Skuespillerens Opgave at faa den „Slægt, som døde“, til at stige op af Graven, bekende sit Fald og afmale sin Brøde, advare os for Udslettelsens Dom og vise os, hvorfra dens Frelse kom. Vi glæder os ved, at de nu atter overtager Ledelsen af Odense Teater.

Den 17. Juni havde vi vor sædvanlige Udflugt til Taa-singe i dejligt Vejr og med straalende Humør. Den 26. og 27. var Elevmødet.

Den 9. Juli havde vi Genforeningsfest; den var planlagt

med Gudstjeneste i Ollerup Kirke Kl. 2¹/₂, derefter Taler i Præstegaardshaven af Kristensen-Randers og mig; men et ualmindelig heftigt Regnvejr tvang os til at holde Mødet i Kirken.

Pastor Clausen holdt en dybt bevæget Tale, hvori han især mindede om dem, der maatte staa udenfor, mens vi andre holdt Genforeningsfest. Kristensen-Randers mindede i sin Tale om de faldne, idet han fremsagde et Afsnit af H. P. Hanssens store Tale i Aabenraa: „Spredt ud over

Folkedanse.

Landene ligger nu vore faldne Brødres Grave. De findes i Ruslands susende Naaetræsskove og vidtstrakte Sumpe, langs Polens Floder og i Serbiens Dale, i Argonnerne og i Karparterne, i Makedonien og ved Dardanellerne, i Palæstina og Mesopotanien. Særlig tæt ligger de i Frankrig i Vogeserne, foran Verdun og fra Champagne op over Landet til Flandern. Og mange har fundet deres sidste Hvilested i de store lukkede Jernkasser dybt paa Havsens Bund. — — Ud over Landet sidder nu deres Forældre, Hustruer og Børn, Fæstemøer, Slægt og Venner tilbage i Sorg og Savn. Mangt et hvorfor vil ikke forstumme. Mangt et Sind kan ikke finde Ro. Men Gud ske Lov! Nu lysner det i Øst, Morgenrøden er ved at bryde frem. En lysere og lykkeligere Tid vil snart oprinde. Og da haaber vi, at

ogsaa de, der er ramt haardest, vil kunne sige med Terje Vigen:

Stort har jeg mistet, men stort jeg fik.

Og saa faa du ha' Tak da, Gud“.

Jeg gik i min Tale ud fra det Verdensbillede, Grundtvig har tegnet saa klart i Sangen „Fædreland med den bølgende Strand“.

„Højt over Sol
paa sin Konningestol
om end Skyerne brast
sidder kærlig og fast
han, som vogtede Danmark saa længe;
end hans Bue har klangfulde Strenge.
og hans Bue slaar aldrig tilbage;
tro som Guld er den Gamle af Dage“.

Og jeg pegede paa, at det var ud fra denne Betragtning af de jordiske Omskiftelser som noget midlertidigt og underordnet,

„Lykken vendes som Skibet paa Voven,
Lykken vendes som Bladet i Skoven“;

at Sønderjyderne har ført deres Kamp og bragt Sejren hjem; og jeg fandt dette bekræftet i en Udtalelse af J. P. Junggren fra 1868, hvori han minder om Prøjsens Nederlag i Kampen mod Napoleon i 1806 og dets Sejr i 1813 og derefter fortsætter saaledes: „Vi har haft vort 1806; men opgiver vi kun ikke os selv, saa kommer der, naar alt brister, ogsaa nok en Frelsens Dag for os. Vi gør os ingen Illusioner om vort Folks Magt; vi ved, at det kun er lille og svagt, men vi ved ogsaa, at der er en Magt, der kan bøje den stærkere som et Rør. Det var en Haand, stærkere end Jordens Konger, der greb ind i 1812 og skrev sit: „Hertil og ikke videre“. Og uden denne Indgriben vilde Begivenhederne i 1813 have været lige saa umulige, som det nu er, at de Danske paa egen Haand kan drive Tyskerne ud af Nordslesvig. Men hvad han har gjort, kan han gøre igen; han er endnu den, han var“. — — Det var denne rolige Overbevisning om, at Danmarks Fjender i det Stykke var „Fjender af Sandhed og Retten“, der gav sig Udtryk i den sejrsglade Vise „Det haver saa nyligen regnet“ med den stolte Slutningslinie:

„Det har slet ingen Hast for den, som tror!“ Det er denne stærke Tro gennem alle Ydmygelser, der har baaret Sejren hjem. — —

Om Aftenen var vi samlede i Spisestuen, hvor jeg læste Jørgen Falk Rønnes smukke lille Fortælling „De vog dem —“, der især handler om Enken efter den ene af de Soldater, der hviler i Graven der nede ved Bøffelkobbel Skov i Sundeved. Ved denne Del af Festen var vor tyske Ven Pastor Størmer tilstede.

Da Dybbølfesten den 11. Juli nærmede sig, overvejede vi, om det kunde voves at drage derover med hele Elev-flokken; men det blev opgivet. Dog rejste Kristensen-Randers og Fru Gunild, Daniel Rasmussen og Fru Tyra og min Hustru og jeg derover. Vi sejlede med Ekstradamper fra Svendborg Søndag Morgen Kl. 5. I den skønne Morgenstund gled vi langsom ud gennem Svendborg Sund, mens „Den signede Dag“s Toner lød ud over Vandet fra den tætbesatte Damper.

Festen paa Dybbøl var storslaaet. Det, der betog mig stærkest, var Sangen. At saa mange Mennesker kunde synge den samme Sang og nogenlunde følges ad, gjorde et ejendommeligt Indtryk. Naar vi ved vor Side var kommen til Ende med sidste Linie af Verset, saa klang de sidste Ord til os fra venstre og fra højre og lige for som et mangestemmigt Ekko. En saadan Sang kan man sikkert kun opleve i Grundtvigs og Folkehøjskolens Hjemland. Sangen lød ikke særlig kraftigt; thi man maatte hele Tiden lytte efter, om man fulgtes med de øvrige; men netop denne Dæmpen af Stemmerne, gav Sangen en varm og inderlig Klang. — Vi sejlede hjem samme Aften og var hjemme ved 2-Tiden.

Opmuntrede ved den dejlige Sejlur, besluttede vi at ombytte vor sædvanlige Udflugt til Odense med et Besøg i Sønderborg og paa Dybbøl. Denne Udflugt fandt Sted den 23. Juli. Kl. 9 sejlede vi fra Svendborg; men Vejret var ugunstigt. Snart styrtede Regnen ned og Vinden var barsk, derfor voldte Søsygen os betydelig Afbræk i Fornøjelsen; men paa Dybbøl havde vi Tørrevejr; og i „Sønderborghus“ blev vi beværtet med Kaffe af Værten, Kr. Nielsen, som er gammel Ollerup-Elev; dér hørte vi ogsaa en smuk Tale af Frimenighedspræst Jørgen Eriksen, der mindede om den strenge Tid i August 1914, da de dan-

ske Sønderjyders bedste Mænd fra Egnen blev indespærret i dette stolte Hus, der netop var rejst for at trodse Tyskheden; det var som en bitter Haan imod deres Kamp for Modersmaal og Folkeliv. Men nu er Sejren vunden. Dannebrog vajer over Huset.

Sejlturen hjem var blidere end Udturen; og vi naaede hjem med godt Mod og højt Humør.

Den 18. Juli holdt „Sydfynske Hovedkreds af de danske Ungdomsforeninger“ Møde paa Højskolen. En stor Ung-

Sangkoret.

domsskare samledes ved 4-Tiden paa Pladsen bag Møllen. Her talte Sønderjyden Niels Pedersen, Hykkelbjerg, om „Ungdommens Opgaver i Tiden“ og Forstander Erik Appel, Rødding Højskole, om „Sønderjylland under Prøjservældet“. Siden viste vore Elever Folkedanse og sang flerstemmigt. Pastor Birk, St. Jørgens, sluttede Mødet Kl. ca. 9. — En Raslen med Damecykler blandet med ivrig Ringen af Cykkeklokkerne; og i Løbet af et Kvarters Tid var den store Flok forsvunden.

Den 27. fejrede vi min Kones Fødselsdag og holdt Afslutningsfest. Om Eftermiddagen var der Gymnastikopvisning, om Aftenen læste Fru Kornbeck „Et Revolutionsbryllup“ af Sophus Michaëlis, derefter var der Folkedans og Korsang, og sidst en Kop Chokolade ude i Haven.

„8 Dage paa Højskole“.

Her havde vi den Glæde, at gamle Jakob Kloppenborg fra Sønderjylland, der var paa Besøg, holdt en udmærket lille Tale.

Den 30. sluttede Undervisningen; og den 31. spredtes den store Flok.

Kort efter at Eleverne var rejst, samledes henved 100 Københavnerne her paa Højskolen til det saakaldte „8 Dage Højskole“. Saadanne Kursus har alt i mange Aar været holdt paa andre Højskoler. Det er Folk i alle Aldre

En stille Kop Eftermiddagskaffe.

fra 14 til 70 Aar, Ægtepar og ugifte, Mænd og Kvinder, dog flest Kvinder. De indkvarteredes paa Elevværelser og spiste omtrent som Eleverne. Foruden Morgenandagt blev der holdt 2 Foredrag om Dagen og en Aftenunderholdning. Der var ingen Undervisning i Skrivning eller deslige. I Tiden mellem Foredragene gjordes der Udflugter i Egnen, eller man laa paa Plænen og læste. — Vi var lidt ængstelige for, hvorledes det skulde gaa; men Ængstelsen viste sig ugrundet, der kom hurtigt til at herske en fri munter Tone; og det blev 8 overmaade fornøjelige Dage, som vi haaber paa at kunne opleve Magen til i følgende Aar.

Fra 9. til 19. August holdt „Dansk Skoleforening“ sit Kursus her. Der var noget over 100 Deltagere, Lærere og Lærerinder mest i Folkeskolen. Der holdtes Foredrag

af Cand. mag. Ditlevsen, København, Skolekonsulent Nikolaj Svendsen, Tønder, Seminarielærer H. Jepsen, Silkeborg, Pastor Carstensen, Vartov, Provst Nissen, Haderslev, og Højskolens Lærere. Ved et Folkemøde om Søndagen talte Forstander Rasmus Nielsen, Særslev. Kursuset lededes af Seminarielærer Kristjansen, Jelling.

Fra 29. August til 4. September afholdtes Højskolelærernes saakaldte Universitetskursus her. Uden at ville sige andet end godt om andre Kursus, var det dog med særlig Glæde, vi bød vore Arbejdsfæller i Højskolen Velkommen. Der var mellem 80 og 90 Deltagere. Foredrag blev holdt af Dr. H. L. Møller, Professor V. Ammundsen, fhv. Minister H. P. Hassen, Kristensen-Randers og af mig. Vigtigere end Foredragene ved dette Kursus, naar det holdes paa en Højskole — hvert andet Aar holdes det ved Universitetet i København — er dog Samlivet mellem Arbejdsfællerne. Derigennem oplever vi i Smaaglimt noget af den samme festlige Opstemning af Sindet, som vi mindes fra de Dage, da vi selv sad paa Skolebænken i Højskolen.

Vort Efteraarsmøde blev holdt i Dagene 19.—22. September. Som Talere havde vi Forstander Povl Hansen, Vallekilde, Forstander Fred. Nørgaard, Antvorskov, Pastor Jak. Trier, Askov, Forstander Thorvald Knudsen, Danebod Højskole, Als. Om Aftenen var der Oplæsning af Fru Sigrid Trier Hansen, Vallekilde, Lærer Larsen, Odense, og Baltersen, Ollerup. En Aften havde vi den Glæde, at Pastor Trier sang for os, mens Fru Trier ledsagede paa Klaveret. Endvidere holdt Kristensen-Randers og jeg hver et Foredrag. Mødet var begunstiget af godt Vejr og havde god Tilslutning.

Elever fra Aargangen 1911—12 husker maaske Hans Kristian Kristensen fra Harndrup. Han havde gennemgaaet en god Udvikling, siden han var paa Skolen, og havde gjort et dygtigt Arbejde blandt de unge paa sin Hjemegn. I Vinter var han søgt over til Niels Daels Menighedsskole, „Liselund“, for at uddanne sig videre. Her blev han angreben af spansk Syge og døde den 12. Februar. Det var en stor Sorg for hans nærmeste og et smerteligt Tab for Ungdomsarbejdet.

Peder Bukh fra Flade paa Mors, der var Elev her i Vinteren 1912—13 paa den almindelige Højskole og i 15—16 paa Delingsførerskolen, og som siden har været

3 Vintre paa Askov udvidede Højskole og et Aar paa Statens etaarige Kursus i København og en Vinter været Lærer paa Vestbirk Højskole, er fra 1. November knyttet til Ollerup Højskole som Lærer.

Frede Hansen fra Hogager ved Holstebro, der var Elev her paa Delingsførerskolen i Vinteren 1914—15 og 1915—16, er fra 1. November knyttet som Lærer til Gymnastikhøjskolen, men faar ogsaa en Del Timer med den almindelige Højskoles Elever. Han har været paa Statens etaarige Kursus i Gymnastik og har i 3 Aar været Gymnastiklærer ved Nr. Nissum Seminarium, hvor han samtidig læste til Skolelærereksamen, som han afsluttede i Sommer.

Den 3. November modtog vi saa atter en Elevflok og er nu godt i Gang med Arbejdet. I Øjeblikket er her 98 Elever paa den almindelige Højskole, 24 paa Haandværkerafdelingen og 28 paa Delingsførerholdet, ialt 150. Vi venter endnu nogle faa, saa har vi alle dem, som vort Hus under de nuværende Forhold kan rumme. Gymnastikhøjskolen har 90 Elever.

Søndag den 7. November holdt vi Aabningsmøde, hvor baade Gymnastikhøjskolens og Folkehøjskolens Elever sammen med mange fremmede var samlede i Gymnastiksalen. Der talte Kristensen-Randers om „Guds Medarbejdere“ og jeg om Menneskehjerternes dobbelte Higen mod „Kæmpedaaden“ og „Hjertehvilen“.

Nu glider Dagene som saa ofte før uden store Afvekslinger, men i mit Sind nynner det ofte i disse Tider:

„Gud ske Lov for Dag, der gaar,
og for den, der kommer!
Dermed har vi Jubelaar,
evig, evig Sommer.“ (Brorson).

Ollerup Højskole den 9. November 1920.

Lars Bækhoj.

Oversigt over elevforeningens regnskab 1919-20.

Indtægt:		Kr. Ø.
Kassebeholdning og sparepenge ^{26/5} 1919 . . .		71 15
1763 medlemsbidrag (1 på 2,25) à 2,30	4054 85	
94 — for 19-20	188 00	
1 — for 17-18, 18-19, 19-20 (fra Norge)	6 00	
97 medlemsbidrag forudbt. 20-21.	194 00	
		4442 85
Solgt aarsskrifter for	27 90	
Gave fra en vandrebogsforening . . .	2 00	
Rabat fra Andelsbogtrykkeriet i Odense	144 90	
Indvundne renter (postbanken)	03	
Forskellige Indtægter	2 00	
		176 83
		4690 83
Udgift:		
Aarsskriftet:		
Trykkeriregning	2577 20	
Udsendelse	976 05	
		3553 25
Understøttelser:		
2 elever, sommeren 1919	90 00	
6 — vinteren 1919-20	225 00	
		315 00
Forskelligt:		
Tilbagebetalt laan af 1919	100 00	
Et seddelkartotek	59 00	
Kontorsager	16 27	
Postgirotryksager	16 75	
En annonce i Højskolebladet	11 19	
Indb. af aarsskriftet (se under „Elev- mødet“)	17 60	
Rest af sekretærløn 1918-19	50 00	
Sekretærløn 1919-20	200 00	
		470 81
		4339 06
Kassebeholdning den ^{26/6} 1920		351 77
		4690 83

Foreningsmeddelelser.

Understøttelse af Elevforeningen. Ansøgning derom skeer ved at indsende et dertil trykt skema, der faaes på højskolen, til gdr. Jens L. Jensen, Staagerup pr. Ollerup, eller til højskolens forstander.

* * *

Nærværende aarsskrift kan faaes til købs for 2 kr. + porto ved henvendelse til højskolelærer Ej. Skovrup, Ollerup.

* * *

Elevmødet 1921

tænkes holdt søndag den 26. juni fra kl. 9 formiddag.

Tilrejsende elever og andre deltagere bedes møde ved Ollerup st. lørdag den 25. juni kl. ca. 7¹/₂ em. Der vil da være vogne ved stationen til rejsegods. De, der vil bo og spise på skolen, bedes meddele det til forstander Bæk-høj senest lørdag den 18. juni. De bedes medbringe tæpper, lagener og håndklæder.

Også de, der vil spise her, men ikke ønsker nattely på skolen, bedes melde sig senest 18. juni.

Eventuelle ernæringskort må medbringes.

Mødet vil slutte så tidligt, at afrejse kan finde sted fra Ollerup st. med aftentogene søndag aften.

Ved *Ej. Sk.*

Indhold.

Side	
3	Breve fra Anton Nielsen. Ved Anders Gommesen.
35	Mennesker og Mammon. Af J. P. Kristensen-Randers.
67	Sønderjylland. Af P. Bak.
81	Fra Sønderjyllandstogtet. Af Ejnar Skovrup.
91	Til Sønderjyderne. Af J. P. Kristensen-Randers
92	Olympiagymnasternes Tur til Antwerpen. Af Frede Hansen.
101	Besøg af en tysk Højskoleforstander. Af Lars Bækhøj.
106	Elevmødet. Ved Ejnar Skovrup.
110	Af Aarets Historie. Ved Lars Bækhøj.
122	Elevforeningens Regnskab.
123	Foreningsmeddelelser.

Billeder:

4	Anton Nielsen.
5	Anders Gommesen.
70	Hans Kryger.
71	J. P. Junggreen.
72	Gustav Johannsen.
73	Jens Jessen.
79	H. P. Hanssen.
82	Æresport ved Christiansfeld.
87	Kongen rider over den gamle Grænse.
88	Tyrstrup Kirke.
89	Fra Dybbøl Skanser.
93	Hvor vi trænede.
94	Afrejsen fra Esbjerg.
95	De danske Damers Indmarch paa Stadion.
102	Hans Størmer.
111	Sønderjyske Elever 1919—20.
112	Delingsførerne 1920.
114	Folkedanse.
117	Sangkoret.
118	„8 Dage paa Højskole“.
119	En stille Kop Eftermiddagskaffe.

Noter.

D. Rasmussen har nylig indleveret Manuskript til en Lommebog for Bygningshaandværkere, som han sammen med sin Søn, Arkitekt *E. Mindedal-Rasmussen*, redigerer og udgiver; den udkommer i Kommission hos Andelsbogtrykkeriet i Odense og vil kunne faas i Boghandelen inden Jul.

*

*

*

Første Del: *Danmark* af Hovedtræk af Nordisk Digtning i Nytiden (H. Aschehoug & Co.s Forlag), udgivet af *Ejnar Skovrup*, der sammen med Pastor Oscar Geismar, Højskolelærer, Dr. Marius Kristensen og Seminarieførstander P. J. M. Vinther redigerer Værket, er udkommet, heftet og indbunden. Anden Del, der omhandler det øvrige Nordens Literatur, er paabegyndt. —

Subskription paa Værket i Hefter à 2 Kr. kan stadig tegnes.
